

(ut legibus Regiis stantibus, quæ debitoribus suis addicunt, à Nobis relatis, de privileg. pauper. 1. part. quæst. 44. n. 23.) longissimè validisque rationibus defendit Bæz. de inope debitor. cap. 15. n. 2. vers. Sed verius est, & seqq. Idem tamen, ipse ibi. num. 24.

81 Id fallere dicit, jureque pignoris retineri * foemina posse, creditorique addici, si ob sui redemptionem debitum processerit. Sic expressè diffinitum dicens in l. Si quis ingenuam, 21. D. de cap. & post limin. revers. in l. Fœdissima, 7. & in l. Si is qui te, 13. C. eod. titul. quod & num. 1. firmarat.

82 Simile quoque in redemptionis debiti gratiam annotandum. Quod etsi civili jure, cedens bonis pro debito civili * carcerem vitet, ex l. I. C. qui bon. cedere poss. l. 4. titul. 13. part. 5. Secus atque (etiam de civili jure) † si debitum ex redemptione procedat; quia nec cessione bonorum à carcere, ab additione vè debitorem liberari, sed quinquennali labore redemptionis pretium servitioque (si aliunde non habeat, resarcire debere, Imperatores Honor. & Theodos. decrevere in l. fin. C. de captiv. & postlimin. revers. Ne quando enim damni consideratio in tali necessitate possitis negari faciat emptionem; decet redemptos, aut datum pro se pretium emptoribus restituere; aut laboris obsequio, vel opere quinquennii, vicem referre beneficii, exornat (sic tradens) Bæz. de inope debitor. capite primo numero, 65.

84 Circa victum, † vestimentumque ab hostibus captis præstitum, iidem ipsi Imperatores ibidem sic decernunt: Diversarum homines provinciarum cujus sexus, conditionis, ætatis quos barbarica feritas captivitatis necessitate transvexerat. invito nemo retineat, sed ad propria redire cupientibus libera sit facultas. Quibus si quicquam in usu vestium, vel alimonie impensum est; humanitati sit præstitum nec maneat victualis sumptus repetitio.

85 Cum alteri cuilibet, * qui ex legis, aut hominis dispositione ad alimentorum præstationem adstrictus non sit, eorum concedatur repetitio, ut & in avia pro nepotis alimentis expendente (Pii Antonini decreto) Paulus respondit, in l. Nesenius, 37. D. de negot. gest. eamque regulam (ex l. I. l. Alimenta. II. & l. Quod in uxorem, 13. C. eod. titul. multorumque auctoritate) eruditissimus Petr. Surd. assignat in suo utili aliment. tractat. tit. 6. quæst. I. num. 1. latè numeris seqq. ornans.

86 Sic etiam pro libertate, redemptioneque filii à parentibus impensum * repeti non posse, sed pietate ductrice solutum expensumque videri Diocl. & Maxi. sanxere, in l. Liber captus, 17. C. de captivi. & postlimin. revers. (alias) de postlim. revers. & ab hostibus redemptis inquirunt enim: Quo genere matre filium redimente cum hujusmodi contractus non de mercede, sed de tristitia repudianda, cogitatur: voti recipiendi filium cogitatio cum optabili conditione filium illico matri restituit. Paucisque interjectis: Pro pietatis itaque ratione ab hostibus redempto filium, facti te penitere, ac de pretio quidquam tractare, non convenit. Ideoque nec in legitimam redemptionis pretium, proque ea impensum imputari posse, apparet, profitenturque Bald. ibid. num. 3. & in auth. Ex testamento, sub num. 35. vers. Quarto, C. de collat. Bart. in l. Stichus, num. 3. D. de pecul. legat. & in l. Frater à fratre, mem. 58. D. de condiçt. indebit. Deci. consil. 628. num. 2. Alciat. de præsump. regul. 1. præsumpt. 32. num. 2. Marc. Anton. Peregrin. de fideicommiss. artic. 36. sub num. 138. vers. Et idem quoque, Joan. Anton. Mangi. (communem, & magis communem sæpè affirmans) de imputat. quæstion. 41. num. 1. Anton. Gomez. in l. 29. Taur. n. Joan. Garc. de expens. & melior. c. 4. n. 12. Menoch. de arbitr. lib. 2. sent. 1. casu 88. n. 29. Eman. Rodrig. in summ. verb.

Captivos, cap. 41. n. 4. casu 88. n. 29. Mascard. de probation. tom. 1. conclus. 554. n. 68. & sed. In fratre † pro redemptione fratris expendente limitans n. 70. cum Bald. & Decio, ex affectionis disparitate.

Limitat quoque Glos. in dict. l. Liber captus, verb. Non. convenit, si à principio cum protestatione † repetendi, vel computandi pretium redemptionis parens redimat, ex d. l. I. C. de negot. gest. & dict. l. Nesenius. conducuntque à Nobis tradita de privileg. pauper. 2. part. quæst. 59. n. 12. & seqq. Etsi in contrarium in hoc quoque casu, si nulla filius bona pro redemptione habeat, suadent à Nobis ibidem prænotata, num. 18. probantia, nec protestationem quidem parentis credendi animo fecisse, quidquam operari in his, quæ expendere, præstare vè omnino necesse parens habet; ut aut repetere, aut in legitimam imputare nullo modo possit.

Ante litem contestatam * testes recipi non posse, quæst. 8. num. 389. & quæst. 10. num. 94. notamus.

Perdit tamen ea regula vires in liberali causa, † cum de statu personæ agitur, secundum glos. in cap. Quoniam frequenter, ut lite non contest. verb. regulariter in fin. vers. Et secundum quosdam, & ibid. Hotiens. n. 26. in casu 21. Marian. Socin. n. 49. & 50. fallent. 53. & 54. Nell. in tract. de testib. n. 73. casu 27. Farin. cum aliis à se adductis, eod. tractat. quæst. 76. n. 43.

Minutam solutionem * creditorem recipere non debere scitum, ex l. tutor, 41. §. Lutus, D. de usur. & quæst. 8. supr. advertimus.

Pro libertate * verò ejusque favore, minutam solutionem, debitorum parrem creditorem accipere adstringit Paulus in l. Cum hæres, 4. §. Item si decem, D. de stat. liber. Si decem (inquit) hæredi dare jussus fuerit: etiam per partes accipere favore libertatis cogendus est. Et notant Alexand. in l. Quidam existimaverunt, num. 7. & ibid. Jas. num. 6. Digestis si cert. pet. Pirrh. Maur. de solutione & oblatione capite trigesimo numero 18.

Servum quoque pignori obligatum à debitore, sciente, * & tacente creditore manumissum liberum effici, pignorisque remissionem à creditore factam censeri. Imperatores Verus, & Antonin. his verbis in l. I. C. de remiss. pignor. decrevere: Si te manumissum, & in libertate moratum, sciente ea, cui pignoris nomine obligatus diceris, Præsidi probaveris: ex consensu creditricis remissam pignoris obligationem apparebit: & per hoc, jure te manumissum, nec ab hærede debitoris in servitutem peti posse, certum est. Cum in aliis * Martianus contradicat, in l. Sicut, 8. §. Non videtur, D. quib. mod. pign. vel hypoth. solu. inquit: Non videtur autem consensisse creditor, si sciente eo, debitor rem vendiderit: cum ideo passus est venire, quod sciebat ubique pignus sibi durare. In præjudicialibus † namque tacentem pro consentiente haud quaquam haberi, multis Axiomatib. lit. T. n. 5. ostendimus.

Morte mandantis † finiri mandatum per vulgatum est, in Axiomatibusque jur. lit. M. numero 36. plenè tradidimus. Libertati † tamen & id Julianus dedit, in l. Si pater, 4. D. de manumiss. vindict. (& ibid. notavit, ver. Favore, Accurs.) ut nec mandantis morte expiret. Multisque relatis profitentur sic Anton. Gab. commun. concl. tom. de procurat. concl. 2. numero 33. & Trigon. singul. 81.

Exosam, jureque damnatam pedagogorum, * talearum vè impositionem, (ut in prim. de privileg. pauper. parte, quæst. 38. numero 2. & seqq. ornans) permissam, & licitam libertatis † redemptionisque causa reddit: posse namque licitè pro sua redemptione taleam justè Principem imponere, firmant Nicol. Boër. decis. 126. num. 8. & 9. Archiepisc. Florent. 2. part. summ. cap. 13. §. 2. vers. Tertius est, col. 1. Mieres de majorat.

de majorat. 4. part. quest. 1. limit. 4. n. 7. addens 8.
 100 ad contributionem hanc, etiam nobiles * compellen-
 dos, confirmatque Boër. dict. loco, n. 10. & Augustin.
 101 Bero. cons. 18. n. 7. & seqq. lib. 1. In dominis, † etiam
 inferioribus superioremque recognoscentibus am-
 pliantes, sequimur Nos dict. quest. 38. n. 15. Collec-
 tandi jus licet de Regalibus * esse, nec alii quam
 102 Imperatori, aut Regi superiorem non recognoscenti
 competere, multis duobus precedentibus numeris ibid.
 comprobamus.

103 Invito conferri beneficium, † jus & ratio vetant.
 Jus, in l. Invito, 70. D. de reg. jur. in l. fin. C. unde
 legit. pluraque alia à Nobis in Axiomatib. congesta,
 lit. B. num. 8.

Ratio juri inhærens: qua (ut Quintilian. declamat.
 7. ait) Omnium beneficiorum ista natura est, ut non sit
 necessitas, sed potestas. Quidquid in honorem alicujus in-
 vitum est, definit privilegium vocari posse, si cogas.
 Cuncta (si videtur) jura percurrito nusquam adeo pro
 nobis sollicita lex est, ut quod præstat, extorqueat. Liber-
 tatis, † verò, redemptionisque favore extorquet.
 104 Pro sui namque redemptione ipsiusmet bona distra-
 here, ut illum à captivitate, eo etiam renueute, li-
 beret, Tertio licet, cogiturque ratum habere redem-
 ptus. Ex notabili Imperatoris Justinian. decisione,
 in auth. ut cum de appell. cognosc. 2. In hujusmodi verò
 coll. 8. Cujus non verba omittamus oportet; etsi Do-
 ctorum ad confirmationem, numero parcamus; siqui-
 dem satis, ea per se firma, adjutorio non egent: Ait
 enim: In hujusmodi verò causis, quando pro Captivorum
 redemptione necessarium fuerit dare pecunias: si quis pro-
 prias pecunias non habuerit; licentia erit ei, si memora-
 ta. Sic etatis, mutuandi pecunias, & res mobiles, vel
 immobiles supponendi, sive propriæ ipsius sint, sive illius,
 qui in captivitate detinetur. Quoniam in prædictis omni-
 bus, quæ pro Captivorum redemptione data, vel expensa
 probabuntur; contractus hujusmodi tanquam persona suæ
 potestatis, & legitime etatis factos; ita firmos esse de-
 cernimus: nullo eis, qui cum hujusmodi personis in me-
 moratis causis quo, prædictum est, modo contraxerint,
 præjudicio generando: necessitatem scilicet habente eo, qui
 ex captivitate redierit, tales contractus ratos habere, &
 eis tanquam suis debitis obligari. Ex quo cum §. prece-
 denti, quinque mirabilia, verb. Debitis, notanda
 advertit Accurs. quorum pleraque jam supra notamus.
 Probavitque dispositionem prædictam text. in l. 6.
 titul. 7. part. 6. in fin. E non se pueden ende escusar los
 herederos sobredichos, maguer digan que non recibieron
 mandado de los Cativos para vender, o obligar sus cosas,
 por razon de quitarlos. Ca sin su mandando las podrian
 ellos vender, e obligar tambien como las sus cosas proprias.
 Conveniuntque latè a Nobis dadductis prædicta quest.
 41. per tot. ex text. etiam, in l. fin. C. de testament.
 manumif. invitum conferri libertatem posse, testatur
 Jas. in addit. ad Port. in princ. instit. quib. mod. tol.
 obli. num. 3.

105 Proque libertate pœnitus extraneis * agere licere,
 tradit (ex l. 1. D. de liber. homin. exhib.) Arias Pinel.
 in rubric. C. de bonis matern. part. 2. num. 6. ante fin.
 106 Cùm interesse cessante, † repelli agentem, multa
 jura decernat, quæ adducimus Axioma formantes,
 in nostris, lit. I. num. 92. & seqq.

107 Ex filii, vel consanguinei nominatione, † nec filia-
 tionem, nec consanguinitatem probari Imperatores
 Dioclet. & Maxim. sanxere, in l. Non epistolis, 13. & in
 l. Non nudis, 14. C. de probat. Gordian. in l. 4. &
 5. C. de hered. inst. probatque text. & ibid. notat Glos.
 verb. Nominatus, in cap. Per tuas, 10. extr. de probation.
 asseruntque Petr. Dueñ. legul. 341. Jacob. Menoch.
 de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 53. num. 38. Alvar.
 Valasc. consult. 177. numero 9. plenissimè Joseph.
 Mascard. de probationib. tom. 2. conclus. 790. per tot.

Ex nominatione autem filii à domino * de servo
 facta, si non filii jura, libertatem, tamen servo com-
 108 petere, Justiniano Imperatori placuit, in §. fin. instit.
 de adoptionib. libertatisque favore notarunt Petr.
 Rebuff. in tractat. de nominat. quest. 1. num. 6. &
 Joseph. Mascard. dict. concl. 790. num. 44.

Multa præterea alia jura libertati faventia extant;
 quorum præcipua (ob materiæ in frequentiam)
 summam referemus. Adest in primis Pauli notabile
 responsum, in l. Julius Paulus, 80. D. de condit. &
 demonstr.

Ubi libertatis favore, conjunctionem dictionemvè
 conjunctivam † naturam suam perdere, nec conjun-
 109 gere, libertatemque alicui, cum alio simul relictam,
 si quid præstiterit, eo etiam non præstante, con-
 junctum liberum esse, affirmans.

Pro libertate præstanda, hæredem nominatum
 suspectam * etiam hæreditatem ex benignitate adire
 110 compelli Papinianus docet, in leg. Non est cogendus,
 33. D. ad S. C. Trebel.

Libertas deinde directè * relictæ, quæ ideò subtili
 111 jure inutilis foret, ad fideicommissariam trahi, Ul-
 pianus est auctor, in l. Generaliter, 24. §. si quis servo,
 D. de fideicommissar. libert. Si quis servo pignorado (ait)
 directam libertatem dederit; licet videatur jure subtili,
 inutiliter reliquisse, attamen, quasi fideicommissaria
 libertate relictæ, servus petere potest, ut ex fideicommiss.
 liber fiat. Favor enim libertatis suadet, ut interpretemur
 ad libertatis præstationem accedere testamento verba,
 quasi ex fideicommissio fuerit servus liber esse jussus. Nec
 enim ignorum est, quod multa contra juris rigorem pro
 libertate sint constituta.

Conditione deficiente, † sub qua legatum relictum
 112 est, legatum deficere; non verò libertatis legatum,
 Ulpianus demonstrat, in l. si ita scriptum, 16. Digestus
 de manumif. testam. Ejus sunt verba: Si ita scriptum
 fuerit: Cum Titius amorum 30. erit, Stichus liber esto,
 eique hæres meus fundum dato: & Titius antequam ad
 annum 30. perveniret, decesserit: Stichus libertas compe-
 tet; sed legatum non debetur. Nam favore libertatis
 id receptum est, ut mortuo Titio tempus superesse videa-
 tur, quo impleto; libertas contingat. Circa legatum,
 defecisse conditio visa est. Notantque ibid. Accurs. verb.
 Impleto, & verb. Defecisse. Et nos in Axiomatib. littera
 C. numero 108.

Legatum rei alienæ, cùm testator suam esse * pu-
 113 taret, inutile Justinianus edixit, in §. non solum, vers.
 quod autem dixi, instit. de legat.

Libertatis † autem legatum, ei quoque servo, quem
 114 suum testator arbitrabatur factum, ea non contineri
 sanctione, tenerique hæredem, & redimere; & ma-
 numittere illum, Paul. respondit, in leg. Paulus, 39. D.
 de fideicommiss. libert. Ejus transcripta verba sunt:
 Paulus respondit: Etsi alienus inveniat servus, quem
 ut suum testator ab uno ex hæredibus voluerit manumitti,
 tamen cogendum eum qui est rogatus, redimere eum, &
 manumittere. Quoniam non putavit similem esse causam
 libertatis, fideicommissi pecuniarii.

Nec mirabile minus, quod idem ipse Paul. imme-
 115 diatè subnectit: Paulus respondit, his verbis: Crede mihi
 Zoile, † gratias tibi referet filius meus Martialis; imò non
 tibi solum, sed & filiis tuis. In plena voluntate defuncti
 contineri, citra beneficium conjunctis personis, & Zoilum,
 qui si servi sint, nihil gratius his præstari posse, quam liber-
 tatem: ideoque Præsident debere sequi voluntatè defuncti.

Cùm generalia, jactantia, vel adulatoria verba (ut
 sunt prædicta) nec probationem faciant, * nec obli-
 116 gationem inducant, juxta dispositionem text. in cap.
 Cum venissent, 6. de instit. in verbis illis: Respondit, quod
 non solum in illo, sed de omnibus redditibus suis faceret,
 quod sibi placeret. Notantque ibidem Canonista,
 text. & ibi D. D. in l. Sciendum, 19. §. 1. D.
 de adilit.

S U M M A R I U M.

de adilit. edict. Andr. Tiraquel. de privileg. piæ caus. privileg. 51. Franc. Vivi. commun. opin. tom. 2. lib. 8. titul. 22. num. 43. Cald. Pereyr. de nomin. emphyt. quæst. 1. num. 39. Latissimè Nicol Genua, in addition. ad lib. 3. de rescript. privat. titul. de liter. offic. seu reverentialib. per tot. Balthazar. Thomas (post hæc scripta visus) tractat. 10. suorum tractatum, titul. 2. de specialib. vel privileg. piæ caus. cap. 54. Joseph. Sesse Arag. decis. 182. num. 13. Stephan. Gratian. decis. 156. num. 14. Conveniunt in Baccharam (omnia offerentem, nihil præstantem) *Martialis epigrammat. lib. 7. epig. 91. carmina:*

Si quid opus fuerit, scis non esse rogandum,

Bis nobis dicis Bacchara, terque die.

Appellat rigida tristis me voce secundus,

Audis sed nescis, Bacchara, quid sit opus.

Pensio te coram petitur, clareque palamque:

Audis, sed nescis, Bacchara, quid sit opus.

Esse queror gelidasque mihi, tritasque lacernas:

Audis, sed nescis, Bacchara, quid sit opus.

Hoc opus est, subito fias ut sidere mutus;

Dicere ne possis, Bacchara, quid sit opus.

117 Verba pariter enuntiativa libertatis gratia * probare, dispositionem, & obligationem inducere, eisdem Pauli responsum in dict. l. Paulus suadet, affirmatque (suo licet more, à piæ causæ similitudine petita) Joan. Mar. Novar. hoc eodem tract. de privileg. miserabil. personar. privileg. 13. Cum in aliis * nec probare, nec disponere, in vulgare transferit Axioma, ex l. si quis ita instituat heres, si legitimus, D. de hered. instit. l. Lutatius Titius testamento, §. Quisquis mihi heres erit, D. delegat. 2. quàm plurimisque aliis autoritatibus comprobatum in nostris, lit. V. num. 90. & 91.

Multas præterea libertati faventes leges cumulavit Gregor. Lop. in l. 4. tit. 5. part. 3. glos. 7. verb. Todos los derechos del mundo. Quibus & noviores Regias adde, toto ferè, titul. II. lib. I. novæ reg. collect. quatenus lex I. statuit: * *Que si se rescatarem por ganados, que huvieren de dar por sus redempciones, que los nuestro Almojarifes, y guardas de las sacas no les tomen por ello derecho de diezmo ni medio diezmo, ne otro derecho alguno.*

120 Lex secunda: † *Que quando quiera que algunos Christianos que huvieren estado captivos en tierra de usoros, y salieran de captiverio, por ser redimidos, o por o por otra manera qualquier: que no sean obligados a pagar por si derecho alguno a los Almojarifes, ni a otro pueblo, ni persona alguna, por lo que pagaron por la redempcion, ni por otra causa alguna.*

121 Lex tertia, † dominium captivi mauri, eum ad captivi Christiani redemptionem vendere cogit pretio, modoque ibidem assignato, retractu etiam pro servo majori pretio in publica subhastatione vendito, concessio.

122 Item officia publica, † consumptioni obnoxia; quæ captivi obtinebant, non extinguere, posseque eadem ipsa captivos renuntiare, legibus contrariis non obstantibus, decernit, l. 16. titul. 3. lib. 7. novæ Reg. collect. modumque præfinit.

Denique non legis solum, sed præcipuam Deos 123 † curam habere de servis ostendit, exemplisque confirmat Macrob. Saturnalior. lib. I. cap. II. eos simul commendans, ac multos, & eximios viros Potestatis, & Philosophiæ Principes servos recensens.

116 Utrum Milites miserabiles sint personæ? utique miserabiles nostræ legis unicæ; C. quand. Imperat. inter pupill. & vid. privilegio gaudeant quibusque fruuntur aliis.

- 1 Militia tripartita est. Armata, & Cælestis, & Legalis. Alteræ etiam militiæ divisiones, num. 21. & seqq.
- 2 Armata militia in multiplici est differentia. De cuius natura, num. seqq.
- 3 Ad legitimam, & ordinariam militiam qui, & qualiter recipiebantur, ac instruebantur? Plagas vitandi, & inferendi, quis primus militibus præcepta dedit? ibid.
- 4 Ad militiam admissi, non solum initio, sed quotannis Sacramentum præstabant. Deque ejus forma.
- 5 Verus miles præstare quinque debet. Et quæ? remis.
- 6 Tumultuaria militia quæ? Qui, & qualiter ad eam recipiebantur?
- 7 Auxiliaria, Legionariæve militia, quæ? De utriusque qualitate, discrimine, & militum numero.
- 8 Legio quibus militibus constabat?
- 9 Equestris, & pedestris militia, quæ? & unde dicta? Peditum militia in multiplici differentia, ibi. remis.
- 10 Exercitus quid sit?
- 11 Stationarii, seu Præsidiales milites, qui?
- 12 Militia Cælestis (Clericorum nempe) ad terrestres, armatæque militiæ similitudinem componitur. De unaque ad aliam argumentum procedit.
- 13 Quatuor militarium Ordinum equites an Cælesti huic militiæ adscribantur? Et an Ecclesiasticæ, aut religiosæ personæ dicantur? & num. 29.
- 14 Legalem, Togatamque militiam advocati constituunt. De militibusque ad advocatos argumentum procedit, & num. 56.
- 15 Advocati militum, nobilitatemque privilegiis gaudent.
- 16 An ut relatorum privilegiis advocati fruuntur, & actu advocacionis officium exercent, & in advocatorum matricula sint descripti, sit necessarium? & numero sequent.
- Miles nomine, non exercitio, militum privilegiis non gaudet, ibid. & num. 23. & seqq.
- 17 Miles in militum matricula non descriptus, non miles, sed privatus dicitur, nec militaribus utitur, privilegiis.
- 18 Advocatus in matricula advocatorum descriptus esse debet, antequam aliorum descriptorum privilegiis non fruatur. Et an ad id prius in Regio Senatu, Cancellariis, vel audientis admissi esse debeant? numero 20.
- 19 Doctor, vel advocatus nomine, nec docens, aut postulans, Doctorum, vel advocatorum privilegiis non utuntur: ministerium suum exercentes, utuntur, casu præsumptæ juris ignorantia dempto.
- 22 Principes viri qui ab Imperatore Romano majoræ feuda tenent, non nisi dum in castris pro Imperio, aut republica militant, militiam privilegiis gaudent.
- 23 Aurati equites, sive quos de espuela dorada vocitantur (idem enim sunt) nomine dicuntur milites, nec eorum favores merentur, & num. seqq.
- Tormentis tamen subjici, aut in carcerem pro civili debito detrudi nequeunt, numero 26.
- 25 Privilegia denegantur his, qui minus quod profitentur non implent.
- 27 Nobiles nec tormentis subjici, nec in carcerem mitti pro civili debito possunt. Quidque circa id apud externos, nostratæve consuetudo induxerit?
- 28 Simpliciter nobiles: milites solum imaginarii dicuntur, nec militum gaudent privilegiis, & num. 30.
- 29 Trium militarium Ordinem equites Dni Jacobi, Alcantaræ, & Calatravæ an Ordinariorum iudicium jurisdictioni subsint? Militumque privilegiis utantur? & num. seqq.
- 31 Equites armatis, an, & quibus fruuntur exemptionibus.

- 32 *Milites nostri temporis an antiquorum militum jure utantur?*
- 33 *Miseram militantium describitur conditio. Miserabiliumque favorem dignos contenditur* Contra n. 42. & seqq.
Vita humana militia dicitur, dict. num. 33. & 55.
- 34 *Amans militanti comparatur.*
- 35 *Miles, sive militia unde dicta? quaeque in milite qualitates adesse debeant?*
- 36 *Militibus in bello, aut etiam in pace sine labore diem transigere, indecorum.*
- 37 *Nullum aliud ad militaris gloriae culmen quam per labores iter. Ad illorumque mensuram erogari militaria privilegia debent.*
- 38 *Nil tam militibus decorum, quam vulneratam ostendere faciem.*
- 39 *Milites in umbra mortis sedent, ad bellumque euntes, ut morti proximi, ad perpetuam rei memoriam testes recipi possunt.*
- 40 *Et à quibus casibus, & censuris, ut in mortis articulo in praelio existentes, absolvi.*
- 41 *Nulli alii quam milites, aut privilegiis, aut majori commiseratione digni existunt.*
- 43 *Militiam dignitatem esse, multis placuit: honorem, omnibus, & num. seq.*
- 44 *Servi à glorioso militiae honore, capitis poena, arcentur.*
- 45 *Liberi quoque status controversiam patientes, aut infamiae suspicionem affecti, ab eo remouentur.*
- 46 *Rustica sordes cum militiae honore non conveniunt.*
- 47 *Capite censos (quod essent inopes) ad arma publica Antiquitas non admittit. Et de horum natura, & conditione, numero seq. remis.*
- 49 *In milites non nisi Romani Cives eligi solebant.*
- 50 *Qui pro Republica ceciderunt, per gloriam vivere intelliguntur.*
Cimbrorum, & Celtiberorum mos, ibidem.
- 51 *Vera nobilitas, stemata, & Imagines à Militia processere, bellica virtus ex privata, & humili saepe, fortuna ad summum majestatis fastigium milites evexit.*
- 52 *Imperator non nisi miles diligendus*
- 54 *Pericula ubique.*
- 56 *Advocati Togatae militiae praetextu legis nostrae unicae, C. quando Imper. inter pupil. & vid. forique privilegio nullatenus gaudent, ni alia fortunae injuria laborent.*
- 57 *Miles an ut potens, difficilisque conventionis, ad Principem trahi debeat?*
- 58 *Voluntarie misero an lex nostra unica succurrat.*
- 60 *In expeditione qui milites esse dicantur? Quique actu militantium privilegiis gaudeant? & num. seqq.*
Doctus stipendiatus pro absentiae tempore, superioris licentiae factus, stipendium, salariumve consequitur ibid. dict. num. 60.
- 61 *Recessisse non dicitur, qui animum revertendi habet.*
- 63 *Spolia inter milites qualiter dividenda?*
- 64 *Quae hodie militibus stationariis, aut Praesidialibus, nec militantium actu, jura concessa extent?*
- 66 *Miles in expeditione existens, rei partes sustinens, tam in civili, quàm criminali causa coram magistro militum cujus subest imperio, conveniendus est. Limita & intellige n. num. seq.*
- 68 *Miles super causa civili, vel etiam criminali cujus cognitio, coercitioque ad militum magistrum pertinet, à persona miserabili conventus, neque ad alium judicem, neque ad Principis tribunal evocari potest.*
- 69 *Nec suam miles ad alium judicem, aut tribunal poterit tunc causam deferre.*
- Milites in judicem non suum consentire nequeunt, ibi.*
- 70 *Miserabilibus malitiose agentibus fori non competit privilegium.*
- 71 *Præcipui militibus judices sunt constituti, ne castra deserant.*
- 72 *Atrociora crimina miles committens, extra militum numerum remanet, militari honore privatè, proque illorum punitione coram locorum Ordinariis conveniri, vel coram Principe potest.*
Quidque hodie en las Guardas de Caitilla, y la gente de la Cavalleria, y Infanteria de la costa del Reyno de Granada. sancitum? num. 76.
73. *Pro morte simpliciter illata, factove commisso, an ad Principem in prima causae cognitione criminosis deferatur?*
- 74 *Miles agens convenire in foro suo reum debet, num. seq. & 77.*
- 75 *Miles non nisi à jure expressis privilegiis gaudet.*
- 78 *Extra expeditionem degentium causa (sive quid sponte militiae vale dixerint; sive quod emeritorum locum sponte, vel invitati teneant) an & quando coram militum magistro discuti possint? Cujus aetatis à militari exercitio miles excusetur, emersionemque obtineat? ibid. Veteranorum privilegia, ibid. remis.*
- 79 *Milites extra expeditionem, propriisque in laribus degentes, an in contributionibus, & collectis cum paganis concurrant?*
De Militibus, quos Hombres de Armas, an Continuos appellamus, ibid. remis.
- 81 *Militum privilegia qui tractarint, ac recensuerint? & num. 200.*
- 82 *Substitutio compendiosa, quae facta verbis directis, post tempora pubertatis evanescit, militis obliquatur favore.*
- 83 *Directa, quae post tempora pubertatis fieri non potest, à milite fieri valet, & num. seq.*
- 85 *Hæreditas codicillis directo dari, neque adiri potest.*
- 86 *Miles hæreditatem hoc modo legis permissione relinquit.*
- 87 *Militis codicilli, etiam si ad testamentum non referantur, perse solum stare possunt.*
- 88 *Semel hæres, non potest desinere esse hæres. Fallitur milite, num. seq.*
- 90 *Jus accrescendi etiam invitis accrescit. Non tamen militi, num. seq.*
- 92 *Decedere non potest quis pro parte testatus, & pro parte intestatus.*
- 93 *Miles potest.*
- 94 *Hæreditatem restituere rogatus Trebellianicam detrahit.*
- 95 *In testamento militis non detrahitur.*
- 96 *Et idem in Falcidia. Nisi hæreditas legatis exhausta sit, & num. seq.*
- 98 *Miles ultra dotantem gravare heredem potest, non paganus.*
- 99 *Verba obliqua nunquam trahuntur ad directa: contra verò sic.*
- 100 *Militum obliqua verba directantur.*
- 101 *Pactum futurae successionis non valet.*
- 102 *Militari favore limitatur.*
- 103 *Omne regulariter testamentum querela rescindendi potest, si in eo filius exheredatus sit.*
- 104 *Militis testamentum querela non subest.*
- 105 *Verba enuntiativa incidenter, & propter aliud emissa non disponunt, nec probant.*
- 106 *Favore militis limitatur.*
- 107 *Obscurè interroganti non est à jure Consulto, vel Imperatore respondendum. Nisi militi, num. seq.*
109 Vassalla

- 109 Vassallis ad investituram petendam, annus & dies concessus est.
- 110 Militi annus & mensis datur.
- 111 Pro debito quilibet in carcerem mitti potest.
- 112 Miles non potest, & numero seq. & 314.
- 113 Nobiles pro civili debito in carcerem mitti nequeunt.
- 114 Milites non in plus quam facere possunt, conveniuntur, & num. 172.
Qui ultra id, quod facere possunt conveniri nequeunt, in carcerem detrudi ea ratione non valent, ibi.
- 115 Testamentum quas juris solemnitates requirat? remis.
- 116 Nemo potest facere quin leges in suo testamento locum habeant. Et aliter conditum, non testamentum proprie est, sed abusive.
- 117 Militibus testamentorum solemnitates sunt remissa. Et quæ in eis requirantur? & numero 182. & 183.
- 118 Non solum testandi solemnitates actu militantibus remittuntur; sed etiam pagani qui jure militari ultima condidit elogia, milites, que decessere. Limita & intellige ut numero seq.
- 120 In testamento testes rogati esse debent. Et quid bodie de jure Regio? numero seq.
- 121 In militis testamento testium rogatus necessarius non est.
- 122 Filius aut institui, aut exheredari nominationem debet, ne prateritus testamentum rumpat.
- 123 Militi necessitas hæc à lege imposta non est.
- 124 Filio non potest quis pupillariter substituere, nisi sibi prius testamentum faciat.
- 125 Militi permissum est pupillo tantum, sibi etiam testamento non facto, substituere.
- 126 Idem in exemplari substitutione, quæ, à milite similiter valide sit.
- 127 Filius fam. non solum de castrensibus testari; sibi que testamentum facere potest: sed etiam filio pupillo, & n. seq.
- 129 Ad pupillarium tabularum confirmationem, hæreditatis aditio requiritur.
- 130 Militis etiam hæreditate non adita, suum sortiantur effectum.
- 131 Filio emancipato substitui non potest.
- 132 Miles substituit.
- 133 Cum duobus testamentis mori quis non potest. Miles potest, num. seq.
- 135 Capite damnati testamenti factionem non habent, eorumque bona publicantur.
Et quid de jure regio? ibid.
- 136 Miles an, & quando superiori casu, testamenti factionem jure habeat militari?
- 137 Incertus de statu suo testari non potest.
- 138 Miles potest.
- 139 Surdus, & mutus non testantur nisi sint milites, & n. seq.
- 141 Mulieri (in quam etiam turpis suspicio cadere potest) liberè relinquitur.
- 142 Militi resistit lex ne donet, eivè aliquid relinquat.
- 143 Limita in donatione ob merita facta.
- 144 Et an donatio hujusmodi à milite facta juramento firmetur? remissivè.
- 145 Deportati, de jure communi, hæredes institui non possunt, neque alius quilibet servus pænis effectus.
- 146 Instituantur à milite.
147. Causæ meri, & mixti imperii delegari non possunt. Et quid jus Canonicum; consuetudoque induxerit? remissivè.
- 148 Favore militum delegantur.
- 149 Regula Catoniana in testamento cujusque locum habet.
- 150 In testamento militis considerabilis, non est.
- 151 Ignorantia juris nemini prodest, quin officere solet.
- 152 Militi non nocet.
- 153 Privilegium fori pendente judicio superveniens, quem jurisdictione non eximit.
Nec clericos, post delictum saltem in judicium seculare deductum (ex magis communi, receptiorique sententia) ab eo eximet, numero seq.
- 155 In milite armatæ militiæ quid?
- 156 Uxori vel medico alicujus læsi, si ex causa probabili, & necessaria absuisset, non succurritur ex clausula. Si qua mihi iusta causa esse videbitur.
- 157 Uxor, & medicus militis favore militari restituantur.
- 158 Peremptoria exceptio post sententiam opponi non potest.
- 159 A milite opponi potest.
- 160 Tutelam (ut nunc publicam) quilibet ad suscipiendum cogitur.
- 161 Miles nec cogitur, nec admitti ad illam debet, & à suscepta liberatur, nisi tutela filiorum suorum commilitonum sit.
- 162 Milites à cæteris personalibus muneribus immunes existunt.
- 263 Et quid in realibus? Et his, quæ à mercimonio proveniunt?
- 164 Laqueo vitam finire, qui delinquentes debeant, remis.
- 165 Miles non laquei morte, sed honestiore puniatur.
- 166 Limita in atrocioribus delictis, latrocinii præcipue.
- 167 Res emptæ alterius nomine, cum pecunia mea, non est mea, nec ea ratione vindicari potest, nec cæteris creditoribus anterioribus pecuniæ dominus in re præfertur.
- 168 Si ex militis pecunia comparata sit, secus.
- 169 Verè contumax ab appellando excluditur.
- 170 Miles rusticus, & minor appellat.
- 171 Condemnatus ad solvendum, solvere præcisè cogitur, nec coactionem evitat si premissorem de solvendo dare paratus sit.
- 173 Miles bonis cedere non potest.
- 174 Privilegio favori quilibet renuntiare potest.
- 175 Miles, & Clericus non possunt.
- 176 Pupillariter filio suo substituendo, facere quis non potest, ut pro parte testatus, intestatus pro parte decedat.
Substitutio pupillaris pars. & sequela est patris testamenti, nec potest fieri, nisi sibi prius testamentum faciat pater, ibid.
- 177 Miles potest.
- 178 Præteritione matris quærela subiicitur testamentum, quia loco exheredationis habetur. In milite secus, numero sequenti.
- 180 In pagani patrimoniorum distinctio non cadit.
- 181 Miles instituendo unum in uno patrimonio, & alium in alio, hoc ipso declarat, se privilegio militari uti velle.
- 182 Ad probandum alicujus testantis voluntatem, in testamento, septem desiderantur testes.
- 183 In voluntate militis probando, duo sufficiunt. Amplia num. seq.

- 185 Pro debito civili capi quis personaliter potest, nisi in propria domo, aut in Ecclesia extet.
- 186 Miles neque id pertimescit.
- 187 Testamentum simpliciter fieri debet, non spe lucri.
- 188 Inter milites sic quoque factum tenet.
- 189 In executione iudicati omnia debitori possunt auferri.
- 190 Militibus arma relinquuntur, sicut scholaribus libri, & num 192.
- 191 Nobilibus arma, habitationisque domus relinquuntur, in quibus, aut in eorum personis executio fieri non debet.
- 193 Patris efficit preteritio, ut testamentum sit ipso jure nullum.
- 194 Miles sciens se filios habere, si alios heredes scripserit; tacite eos exheredasse intelligitur.
- 195 Filii agnatione an militis testamentum rumpatur?
- 196 Filiam in testamento appellans, & eidem legatum relinquens, an eam exheredare videatur?
197. Et quid si miles sit?
- 198 Si quis servum instituerit, eique libertatem reliquerit, in eodem testamento, eidem hereditas sola sine libertate adimi non potest.
- 199 Miles potest servum heredem instituire, deinde exheredem scribere.
- 200 Filius fam. miles capite minutus, emancipatus, vel in adoptionem datus a patre, testamentum valet.
- 201 In pagano secus.
- 203 Militibus in expeditione occupatis longi temporis prescriptio non obest. Ceteris nocet, & n. seq.
- 205 Pro ferendo testimonio milites evocari, cogique inviti nequeunt.
- 206 Quilibet expresse non privilegiatus testimonium dicere cogitur.
- 207 Miles sine cessione agere potest, non alius.
- 208 Filius fam. patre etiam permittente testari jure communi non poterat. Regio potest, numero. 110.
- 209 Militi filio fam. de castrensibus, aut quasi, testari licet.
- 211 Lis nulla inter patrem, & filium esse potest.
- 212 Pro castrensibus & quasi castrensibus potest.
- 213 Inter patrem, & filium donatio non consistit.
- 214 Militie causa donatio filio a patre facta valet, castrenseque efficitur peculium.
- 215 Inter conjuges donatio matrimonio constante prohibita est.
- 216 Si militie contemplatione uxor marito donet, donatio valet, castrenseque peculium donata reputantur.
- 217 Ex tempore, ad tempus hereditas dari non potest.
- 218 A milite potest.
- 219 Posteriori testamento non nisi perfecto, prius solemniter conditum rumpitur, irritumve fit.
- 220 Simplici militis voluntate prius illius testamentum fit irritum.
- 221 Conficiendi inventarii omnes heredes obligatio tenet.
- 222 Miles qui inconsulte hereditatem adiit, inventarii confectioe omissa an hereditariis creditoribus in solidum teneatur?
- 223 Miles inventarium non conficiens, an falcidia priuatur?

- 224 Militum causa breves, summarieque extant? Diebusque feriatis agitari possunt?
- 225 In sportulis persolvendis levantur.
- 226 Acquisita constante matrimonio etsi equaliter conjugibus pertineant: quod maritus in bello lucratus est uxori non communicatur, nisi ejus quoque expensis militaverit.

QUESTIO XIII.

AD propositae quaestionis, non modò ornatum, sed aptam, congruamque determinationem prius discuti oportet, quotuplex sit militia? in quotuplicique sint milites differentia?

Probata communiter divisio tripartitam † militiam assignat. Aliam armatam; Coelestem aliam; tertiamque legalem, ut (post Bart. & Doctores in l. miles, 6.D. de re judic.) tradit Nicol. Boer. in consuetud. Bitur. in glos. Est fait chevalier, in princip. pag. mihi 238.

De prima, sunt tituli Digestis, Codice, & inst. de milit. testam. cum multis sparsim jurebus existentibus. Deque regio, leg. 1. & toto tit. 21. part. 2.

Quae item militia in multiplici * differentia extat. Legitima nempe, & ordinaria tumultaria, auxiliaria, aut legionaria, equestris; & pedestris, stationaria; sive praesidialis. Ad primam quarum; legitimam † scilicet, non nisi selecti, juratique singuli admittebantur. Modum seriemque, admissionis, electionisve ad illam, sic Alex. ab Alex. dier. Genial. lib. 1. cap. 20. (ex antiquiorum traditione) describit: Qui de militari disciplina libros posteris reliquere, eos haud ferè quinquam minorem septemdecim annis, aut sex, & quadraginta majorem, militia, & tyrocinio adscitum voluisse constat: idque à Servio Tullio vetere censurè cautum fuisse primum, Quod aeo subsequente, à Caio Graccho sancitum fuit. Causa autem haec est, quod citrà eam aetatem, aut supra (velut immaturos, aut praeduros effectus militia rudimentis nimè idoneos putarunt. Ideo vetus constitutum erat, juvenes, nisi post pubertatem, & primo flore aetatis dum per aetatem laborem militare ferre possent, florentes viribus; & eos ex urbana, sapius ex agrèti juventute, rusticis operibus duratos, militari sacramento, & muneri adigere, singulosque militiae per numerum, in juniorum tabulis adscribere, qui Catalogi dicti: illosque ex corporis habitudine si apti militiae si apto corpore, si cervice erecta, si fortis, & strenuus, quae species, qualisque vigor, & quod robur virium foret, internoscere, ut illorum forti, fidelique opera Respublica uti possit. Nam nimis pinguem, deformem, aut mancum, desidem, aut recordem, tanquam minus utiles militiae non adscribebant. Quippe cato Censorius pinguem militem (veluti Respublicae incommodum) jure incessit, cujus intergutur, & inguem cuncta sub ventris domini forent. Merito inde Senec. epist. 44. Castra quaeque quos ad laborem, & periculum recipiunt, fastidiosè legunt. Plura circa ordinariam hanc militiam, deque militum electione Veget, de re milit. lib. 1. cap. 1. 2. 3. 4. 5. 6. & 7. Regiaque lex. 2. d. tit. 21. p. 2. & aliqua per Casanae. in catalog. glor. mund. p. 9. considerat, 30. & aliis. Quibus ad militiam admittis (d. loco Alex. ab Alex. addit) primo annu custod sub quo disciplinam ediscerent, & magister sub cujus imperio tyrunculi acuerentur; publice dabatur, ne expertes operum militarium tra-

tractarent. Divus vero Julius equites Romanos, aut Senatores armorum peritos sub quibus militia nescii erudirentur, magistros dedit: quorum præceptis imbuti, præstando, & pervigilando, militare rudimentum depnerent, legesque pugnandi, & prælii normam, ac dicta internoscere. Primisque Publias Rutilius Consul, collega Cnei Manlii è ludo Corneli Scauri, doctioribus accersitis, plagas vitandi, & inferendi, militibus præcepta dedit. Inde ne temerè, sine arte pugnarent, utque tyrones sub disciplina essent, militibus imbuerentur præceptis, tribunis datum negotium fuit. Idque ipsum Valer. Max. prodit lib. I. tit. 3. de militar. instit. cap. 2.

Ad militiam vero admissi, non solum initio? sed quot annis *Sacramentum præstabant: in receptione licet adversus mos extiterit. Nam prius sua sponte decuriati equites, centuriati pedites Sacramenta mutuo præstabant. Paulo deinde Emilio, & Terentio Varone Consulibus, tunc primum, quod nunquam ante factum, per tribunos militum à voluntario Sacramento ad legitimum jusjurandum milites adacti fuere. Quod quidem Imperator præstare tenebatur primus, suo mox ordine subsequerentur legati, deinde tribuni. Deinde centuriones, postea decuriones, mox præfecti castrorum, demum milites. Quod singulis annis Kalendis Januariis præstatur. Jurabant enim per Deos solemne jusjurandum: postea in acta principum se jussu consulum conventuros, neque in castris eorum inmissu, quæsitis occasionibus abituros: non fugæ, formidinisve causa extra ordinem recessuros, nisi te li sumendi, vel hostis feriendi, aut civis servandi causa. Neque in exercitu propeve decem passuum millia, pluris argenti nummi furtum facturos; extraque hastam, ligna, utrem, follem: si quod pluris esset nacti fuissent, id omne ad Consules delaturos, aut dominis reddituros. Verba sunt Alexandrini ab Alexand. eod. lib. I. cap. 1. 20. Nec dissimiliter Aul. Gel. not. Athicar. lib. 16. cap. 4. inquit: Quum delectus antiquus fieret, & milites scriberentur; in jusjurandum eos Tribunus militaris adigebat in hæc verb: In magistr. C. Lælii C. filii Cos. L. ve Corn. P. filii Cos. in exercitu, decemque millia passuum prope, furtum non facies dolo, solus, neque cum pluribus pluris nummi argentei in dies singulos, Extra hastam, hostile, ligna, pabulum, utrem, follem, faculam, si quid ibi inveneris, sustulerisve, quod tuum non erit, quod pluris nummi argentei erit, uti tu ad C. Lælium, C. filium Cos; L. ve Cornelium P. filium Cos. sive ad quem eorum jusserit: proferas; aut profitebere in triduo proximo, quidquid inveneris, sustulerisve dolo malo, aut dominio suo, Cum id censebis esse, reddes uti quod rectè factum esse voles, Alia circa militare jusjurandum ex Cincino lib. 5. de re milit. prosequens, tradidereque multa Carol. Sigon. de antiquit. jur. Roman. lib. I. cap. 15. Claud. Cota. de jure, & privileg. milit. lib. I. cap. 6. per tot. Petr. Bellin. de re milit lib. I. tit. 6. num 1. 2. & 3. Petr. Cabal. resolut. crimin. cent. 3. casu 294. n. 51. & 52. & Petr. Gregor. syntagn. juris univers. lib. 19. cap. 4. num. 1. & 2.

Quinque * præstare militem debere, & dicunt, & referunt Glos. unic. in l. milit. 45. D. ex quib. caus. major. Abb. in cap. in nostra, n. 8. de procurator. Alex. in l. Centurio, n. 3. D. de vulg. & pupil. Amat. de castel. in tract. syndicat. verb. magnificum, & generosum militem, n. 37. Petr. Antibol. in tract. de muner. 4. n. 6. Greg. Lop. in l. 49. tit. 5. p. 5. verb. Cavall. Eosque numerans, Didac. Perez in l. I. tit. 1. lib. 4. Ordinam vers. Advertendum tamen pag. mibi 763.

Ad Tumultuarnm militiam, * non consultò, sed necessitate, casu vè instante recipiebantur: nec singuli sigillatim, sed omnes in tumultu jurabant; quæ & Conjur. appellabatur. Quo in sensu, illud. Virgilian. Æneid. 7.

Simul omne tumultum.
Conjurat trepido Latium, sævitque juventus.

Explicat ibid. Servius. Namque in tumultu Italico, vel Gallico singulos milites propter imminentis periculi celeritatem Sacramento rogatos non fuisse, observat, sed simul jurasse: ideoque militiam illam Conjuratio-nem dictam De qua Alex. ab Alex. d. lib. I. dier. Genial. cap. 20. ad fin. sic ait: Nonnunquam alio Sacramento milites adactos comperimus cum ingens suberunda dimicatio foret, & in extremum discrimen res venit: ut nisi victis, debellatis fufisque hostibus Victores forent: se ad castra nunquam redituros jurarent. Tum illud notatum est: quod si ab universo exercitu jusjurandum Consuli præstandum esset; satisfecisse, si Centurio, vel. Tribunus exercitus nomine conceptis verbis, sublimes voce juraret, omnisque multitudo. & singuli milites communi conspiratione, & consensu in eadem veaba, silentio in se quisque juret: Hocque jusjurandum, ac si concepta verba singuli expressissent, perinde tenere, ac Sanctum, & illibatam haberi Quod & apud Claudianum de bello civili, lib. I. extat.

His cuncta simul assensere cohortes,
Elatasque ritè quæcumque ad bella vocaret,
Promissere manus.

De Auxiliaria verò, * Legionaria vè militia idem met Alex. ab Alex. eod. c. 20. hæc insuper nectit: Inter Auxilia tamen, minor, in Legionibus longe major. nu. adscribi assuevit. Sed tamen Legionarium & arma graviora, & disciplina fuit severior: Auxiliarium vero minor, nec tam exactæ diligentia, &c. Deque Auxiliariis militibus sacræ litteræ mentionem faciunt Machabeor. lib. I. c. 3. de Serone exercitus Sirizæ Principe loquens: Et præparavit se, & ascenderunt cum eo castra impiorum, fortes Auxiliarii. Et utriusque frequens apud Cornel. Tacit. Sueton. Tranquil. Justin. Herodian. aliosque historicos commemoratos. Constabat autem Legio * ut d. lib. 16. cap. 4. in fin. Aul. Gel. notat) centuriis sexaginta, manipulis triginta cohortibus decem.

Equestris militia, * quod equis milites insidant, dicta, authore Divo Isidoro etymolog. lib. 10. cap. 4. Pedestris, quod pedites eam exerceant: meminit utriusque Justinian. in l. Restituenda; 6. 2. Licentiam, C. de advocat. diversor. judic. verbis illis: Unum equitum, alterum scholæ peditum. Zeno in l. Nemiem, 17. C. de re milit. lib. 12. Valent. Grat. & Theodos. in l. 1. C. de offc. Magist. milit. præm. & tot. tit. 21. part. 2. & l. 21. tit. 23. ead. part. Eamque peditum militiam in multiplici differentia esse, constat ex Valer. Max. lib. 2. tit. de militar. instit. cap. 3. & tit. 7. de disciplin. milit. cap. 4. Claud. Cot. de jure, & privileg. milit. lib. 1. cap. 16. & Ambr. Calep. verb. Miles. De utraque pariter militia est in sacris literis mentio frequens, Machabeor. I. cap. 4. Et assump. sit Gorgias quinque millia virorum, & mille equites electos. Ibidemque Esequenti anno congregavit Lusias virorum electorum sexaginta millia & equitum quinquemillia ut debellaret eos. Et cap. 6. Et erat numerus exercitus ejus centum millia peditum, & viginti millia equitum. cap. 9. cap. 16. & alibi sæpè.

Ex qua quidem componitur exercitus, * eumque ex Vegetio d. re milit. lib. 2.) adstruit Petr. Gregor. syntagnat. juris univers. lib. 19. cap. 3. n. 1. Neque enim aliud exercitus est, quam peditum, atque equitum ad gerendum bellum multitudo collecta. Veluti (ex eodem Vegetio tradit Petr. Bellenc. de re milit. lib. 1. tit. 3. num. 4. Neque exercitum (ut Ulpian. in l. 2. 2. Exercitum, C. de his qui not. infam. ait) unam cohortem. nec unam aliam dicimus: sed numeros multos militum. Nam exercitui præesse dicimus eum, qui legionem

vel legiones cum suis auxiliis ab Imperatore commissas administrat.

Stationarii, * seu Præsidiales dicti sunt milites, quod in statione certa persistant. *Hæc mea vigilia, hoc meum præsidium stativum*, ait Cicero Philip. 12. Livi. 6. ab urbe: *Tertius exercitus ex causariis senioribus a Latio Quintio scribatur, qui ubi manibusque præsidio sit.* Justin. histor. lib. 6. *Sed Lacedæmonii securi insidianter absentiam Arcadum speculanti, castellum eorum expugnant, occupatoque præsidium imponunt.* Crebra pariter hujus in sacris literis mentio Machabeor. 1. 6. 11. *Et misit Jonatas ad Demetrium Regem, ut ejiceret eos, qui in arce erant in Hierusalem, & qui in præsiidiis erant.* Inferiusque ibidem: *Et ejecit eos inde & capit. Civitatem, & posuit in ea præsidium.* multotiesque reperitur cap. 12.

Ad terrestres, armatæque militiæ similitudinem, * altera (principalis assignata divisionis) Cælestis componitur, nempe Clericorum, ex text. in c. *Reprehensibile*, 19. in ordine, 23. q. 8. De unaque ad aliam argumentum valere, tradidimus, in *Axiomat. & locis commun. jur. lit. A. n. 481.* Ibiq. citatis adde Card. Domin. *Tusch. practicar. conclus. lit. M. concl. 227. n. 4.* Stephan. *Gratian. discept. forens. to. 2. c. 340. n. 13.* Joan. Anton. *Mangil. de imputation. q. 28. n. 13.* Cæsar. *Argel. de acquir. possess. op. 3. art. 22. n. 117. & 118.* In qua nonnulli etiam quatuor militarium Ordinum * equites reponunt; quos Ecclesiasticas personas, Religiosas imò dici contendunt, ut profitentur Flores *Diaz de Men. var. q. lib. 2. q. 21. n. 205. vers. Sed verius.* *Bel. lug. in specul. Princip. fol. 113. n. 7.* Alvar. *Valasc. consult. 108. n. 27. & consult. 131. n. 4.* Didac. à *Mor. de confirmatione Divi Jacobi, lib. 1. cap. 4. §. 20. n. 2. & §. 26. n. 1.* latissimèque *lib. 2. per tot.* Joan. *Gutier. practicar. lib. 2. q. 111. n. 2.* cum propè infinitis, quos allegant Aug. *Barbof. in suo Pastor. alleg. 12. n. 46.* & *Reynoso observ. 1. à n. 26.* quod quantum ad Divi Joannis milites, equitesvè, nullam continet dubitandi rationem, quamlibetque tollit *l. 13. tit. 5. lib. 3. novæ Reg. collect.* ex qua verè Religiosos esse deducitur, & notat *ibidem Azebed n. 1.* cum multisque tradit *Men. d. loco, n. 204.* & plenissimè *Joan. Ma. Novar. in praxi election. & variat. for. q. 37. sect. 1. per tot. pag. mihi 75.* Petr. *Cabal. resolut. crimin. casu 64. per tot. & casu 225. n. 11. & 12.* copiosius *Mar. Giur. consil. 48. n. 1.* Mart. *in summ. success. legal. part. 3. q. 13. artic. 6. n. 2. & seqq.* Franc. à *Ponte cons. 14. n. 3. & 4. part. 1.* Cum & trium regularium vota, Castitatis, Paupertatis, & Obedientiæ emittant ut iidem advertunt. Quoad alios vero trium militarium Ordinum equites, Alcantaræ, Calatrabæ, ac Divi Jacobi (tanquam laicis similiores) contrariam indubitabilem dicant *uterque Molin. alter, de Hispanor. primogen. lib. 1. cap. 13. n. 98. & lib. 2. cap. 9. n. 69. alter, de justit. & jure, tractat. 2. disput. 141.* Nic. *Garz. de benefic. 1. part. cap. 4. num. 15. cum seqq.* *Azebed. ad. l. 14. tit. 5. lib. 3. novæ Reg. collect. n. 3.* *Sarmient de redditib. Ecclesiast. 4. part. cap. 1. n. 13. & monit. 54. & 55. cum seqq.* horum Ordinum equitum profitendi formam ad literam subnectens, *Lafart. de gab. cap. 19. num. 92.* *Girond. eod. tract. part. 7. in princ. n. 47.* *Gabr. Pereyr. decis. 58. n. 1.* cum aliis adductis à *Reynoso. d. observat. 1. n. 1. & à Giurb. loco & n. citatis.*

Tertiam, legalem † Advocatorum militiam Imperiali auctoritate constituunt, ex *Leonis, & Antonini decreto celebri*, in *l. Advocati, 14. C. de Advocat. diversor. judicior.* hisce memorabilibus verbis mandatum literis: *Advocati, qui dirimunt ambigua fata causarum, suæque defensionis viribus sæpè publicis in rebus, ac privatis lapsa erigunt, fatigata reparant: non minus provident humano generi, quam si præliis, atque vulneribus patriam, parentesque salvarent. Nec enim solos nostro imperio militare credimus illos, qui gladiis, cly-*

peis, thoracibus nituntur; sed etiam Advocatos. Militant namque causarum patroni, qui gloriosa vocis confissi munimine, laborantium spem, vitam, & posteros defendunt. Assentiunt Regiæ leges 2. titul. 2. part. 3. vers. *E bien assi como*, & *ibid. Gregor. Lop. glos. 7. & l. 5. titul. 15. part. 6.* ubi *Gregor. notat, verb. Que aprenden las ciencias.* & in *l. 6. titul. 8. part. 5. verb. Cavalleros*, expressior *l. 3. titul. 10. part. 2. colum. 2. vers. Ca assi como dixeron los Sabios antiguos: La sabiduria de los Derechos, es otra manera de Covalleria, con que se quebrantan los atrevimientos, & se enderecan los ruerros.* De militibusque ad Advocatos argumentum valere, multorum auctoritate ostendimus, in *Axiomat. & locis commun. jur. lit. A. n. 479.* Quibus (æquiparationem hanc facientes) adde *Petr. Gregor. syntagm. juris univ. vers. cap. 1. num. 8.* *Cæsarem Argel. de acquir. possess. quest. 3. art. 22. num. 1121. & 1122.* alioque proximè referendos. Illi inde circumferuntur versus, quos *Ovidii ad Pisonem* dicunt; sed neque ad *Pisonem Ovidium* scripsisse, ex ejus operibus constat: neque eorum numeri suadent. *Lucanique ad Pisonem*, non *Ovidii carmen* esse, ad eundem annotatio post *Metamorphos. libros* advertit. Cujusvis autem sint, satis propositioni apti.

Licet exercere togata

Munera militiæ: licet, & sine sanguine haustu

Mitia legitimo sub judice bella movere.

Proque fortibus armis Advocatorum verba resumpsit *Ovi. Trist. lib. 4. eleg. 10.*

Frater ad eloquium viridi tendebat ab ævo,
Fortia verbosi, natus ad arma fori.

Quam etiam militiam *Urbanam, Palatinamque* appellavit *Cicero pro Murena.* Ideoque hos militum, † nobiliumque privilegiis gaudere, nec tributa solvere, nec plebeia munera subire, ad instarque nobilium, nec aliter in carcerem mitti, nec torqueri posse cum nobilibus assidere, quin, & præstantiorem eorum nobilitatem, multaque in ipsorum, advocatōnisque muneris laudes (post *Tiraq. de nobilit. cap. 29. n. 10. & seqq.* *Gregor. Cop. in d. l. 3. tit. 10. p. 2. glos. 8. vers. Sabiduria de los Derechos, Azebed in l. 1. tit. 16. lib. 2. novæ Reg. collect. à n. 11. cum seqq.*) & alios eleganter prosequitur *Joan. Garz. de nobilit. Hiss. glos. 35. à n. 11. cum seqq.* conveniuntque notata à *Nobis de priv. paup. part. 1. q. 4. n. 34. & seqq. & q. 28. n. 21.*

Ut vero dictis privilegiis Advocati fruantur, utque dicantur militare, & actu † advocatōnis officium exerceant; & in Advocatorum matricula sint descripti, necessum est. Cum nec *Miles* nomine, non vero exercitio, militaribus privilegiis gaudeat, ut *Justinian. sanxit, in l. pen. C. de testam. milit. expenduntque ibid. Balicet. & Alexand. Neque qui in matricula † descriptus non est, Miles reputetur, sed privatus Ulpiano, in l. Ex eo, 43. D. de milit. testam. dicente: Ex eo tempore quis jure militari incipit posse testari, ex quo in numeros relatus est ante non Proinde, qui nondum in numeros sunt; licet etiam electi tyrones sint, & publicis expensis iter faciant? nondum tamen milites sunt. debent enim in numeros referri.* Quod etiam *ex l. 3. C. de benefic. magistr. milit. advertit Accurs. ibi, verb. Qui, & Farinac. cons. 4. num. 9. volum. 1. latius.*

Utrumque prosequitur inferius. Quam quidem advocati matricula descriptionem † ita desiderant leges; ut ante illam, & advocatōnis officium exerceant, & Advocatorum descriptorum privilegiis uti vellent *l. Petitionem, 13. & l. fin. C. de Advocat. diversor. judicior. & clarius l. 13. tit. 6. part. 3. ornâtque Greg.*

ibi glos. 6. verb. *Escrito el su nome*, & l. 1. titul. 16. lib. 2. *novæ Reg. collect. ibique Azebed. numero 7.* & in l. 3. titul. 10. port. 2. glos. 8. Gregor. Lop. Neque aliter quam duabus his qualitatibus * existentibus exercitii nempe, & descriptionis in matricula, militum privilegiis Advocatos frui, eis vero extantibus uti, præter juris præsumptam ignorantiam, tradit Guill. Benedict. in repet. cap Raynuntius verb. *Testamentum*, 1. numer. 46. Non autem ut eis gaudeant, necessario requirunt, ad postulandum in Regio Senatu, * Cancellaria, Audiendiæ Regali fore admissos: sed satis esse, si & probati, & in matricula juxta legum dictarum normam sint descripti, actuque advocent, advertit Joan. Garz. de Hisp. nobilit. dict. glos. 35. nu. 18.

Bimembrem † aliam militiæ divisionem fecit, ac multipliciter divisit Petr. Gregor. lib. 19. *sintagm. jur. univers.* cap. 1. n. 6. & seqq.

Trimembrem † alteram assignavit Francisc. Zoanet. in tract. de Romano Imperio numero 65. Principium scilicet virorum à Romano Imperatore feudata majora tenentium. Qui illud, inter alia, præcipuum jurant: *Se contra omnes, armis Imperatorum adjutores*, juxta cap. 1. in princip. & 3. *Contra omnes*, in titul. *Hic finitur lex*, &c. in cap. 1. tit. de nov. form. fidelit. & in titul. *praced.* eosque non nisi quando in castris pro Imperio, vel Republica militant, privilegiis militaribus frui existimat.

Secundo loco n. 69. Auratos equites * designat. Quos solo nomine milites dicit, nec militum mereri favores Doctorum sententia, in l. 1. C. de juris & fact. ignor. cui adhæret intrepideque affirmat Cardin. Francisc. Mantic. de conjectur. ult. vol. lib. 6. tit. 135. & seq. Cyno Gal. Alciat. Alexand. Ripa, Socino, aliisque in id ipsum relatis. Ita etiam Georg. Acac. (recenter visus) de privileg. milit. lib. 1. cap. 3. num. 6. Varius licet ibid. cap. 6. num. 12. extet Ut de equitibus, quos *De espuela dorada* * vocitamus, si non militem, tradit Petr. Cabal. *resolut. crimin. casu* 294. numero 384. Auratos, namque hos esse, advertit Acac. ibi numer. 11. Non enim præmia merentur, qui munus, quod profitentur, † non implent, ut Theod. & Valent. Imperat. decernunt, in l. *Qui sub pretextu*, 9. C. de sacros. Eccles. comprobaturque latius, dict. loco seqq. numeris Zoanet. & Petr. Royz. Maur. decis. Lituani. 4. num. 256. Adhuc tamen, * neque tormentis subijci, neque pro debito civili in carcerem posse detrudi, numero 73. Zoanet. advertit, cum id equestris ordinis dignitati sit datum. Primum, ex l. *militis*, 8. juncta l. *Nihil*, 17. in fin. C. de question. Secundum, ex Bald. in l. 1. in fin. C. qui bon. cedere poss. observantque sic pariter Salic. in l. 1. C. de jur. & fact. ignor. & ibi Jaf. num. 7. & in l. *miles*, num. 3. 4. 5. & 10. D. de re judic. Alexand. in l. *Centurio*, num. 24. & 25. D. de vulg. & pupil. subst. Petr. Calefar. in tractat. de equestr. dignit. numero 56. Quod. & simpliciter nobilibus † concessum est, per leg. *Nulus*, 4. C. ad leg. Jul. Majest. & l. *Divo Marco*, 11. de question. pluribusque citatis, tradit Farinac. *prax. crimin. quæst.* 41. num. 84. suntque apud Nos Regiæ leges 4. titul. 2. part. 2. l. 5. & 6. titul. 2. lib. 4. Ordinarum. l. 4. & 5. titul. 2. lib. 6. & l. 13. titul. 7. lib. 3. *novæ Reg. collect.* quibus stantibus, et si consuetudo multis in locis contrarium fervet, torquereque patiatur nobiles, ut in Francia asserit Tiraquel. de nobilit. cap. 20. numero 154. & cum multis Farinac. dict. quæst. 41. num. 75. non sic in Hispania, ut advertit Gomez *variar. tom.* 3. cap. 13. de tortura reor. num. 3. vers. *Item hodie in nostro Regno*, & Covar. *variar. lib.* 2. cap. 9. numero 4. Tametsi aliis militum privilegiis simpliciter nobi-

les, non gaudere, imaginariosque milites solum esse, affirmant Osvald. Hilliger. in *Donel. Enucl. lib.* 6. cap. 28. lit. R. Simon de Præter. *interpret. ultim. volunt. lib.* 3. colum. 7. numero 5. pag. mibi 104.

Diversorum militum Ordines, num. 3. referens & fufius Petr. Gregor. *Syntag. juris univers. lib.* 15. cap. 35. per tot. De quibus, triumque militarium Ordinum, * Divi Jacobi, Alcantaræ, & Calatravæ equitibus, & aliis agunt Rapha. Volaterranus *Antropologia lib.* 21. cap. 6. tit. Ordines Militares Casan. in *catalog. glor. mundi, part.* 9. *confid.* 2. 4. & seqq. multis recentiusque Georg. Acac. de privileg. milit. lib. 1. cap. 6. per tot. præcipue num. 8. & seqq. & Petr. Galefar. in *libell. de equestri dignitate, a n.* 20. cum seqq. quos ordinariis judiciis subjacere, asserit Bovadiu. in *Polit. lib.* 2. cap. 19. n. 26. Tametsi in criminalibus: supremi Ordinum Senatus soleant experiri judicium, qui ad se horum criminales causas avocare consuevit. Interim autem recte ordinarium in eos judicem procedere advertit. Tum, quod dum de professione non docent, seculares judicentur. Tum, quod etiam professione emissa (secundum unam quam supra retulimus opinionem) veri Religiosi non existant, cum tria non emittant substantialia Religionis vota; nubant, arma portent, propria habeant, non claustraliter vivant, latiusque profequitur ordinem ac modum eorum in ordinariis causis designans n. 9. cum seqq. Neque alia quæ milites † (*soldados* nominati) privilegia habent, hos (*Cavalleros* nempe) obtinere, tradit Anton. Picard. in *rubr. instit. de milit. testam. n.* 13. quod nomine (ut diximus) non re, aut onere existant milites. De armatis vero equitibus † quibusque exemptionibus gaudeant integer est tit. 1. lib. 6. *novæ Reg. collect.* quorum tres describit ordines Azebed. in l. 1. *ibid. n.* 6. & seqq.

Tertium denique actu militantium * præfinit Zoanet. dict. tract. numero 80. immunitatibus, & favoribus antiquis Romanis militibus, concessis frui contendit merito, cum in eorum locum exercitium, & labores hi successerint tametsi externas solemnitates longitudo temporis antiquarit: de illisque per consequens dictum, de his quoque intelligendum ratio suadeat, elegans probet text. in cap. *translato*, 3. de constit. & profitentur Marc. Anton. Mant. de privileg. militar. num. 283. & seqq. Georg. Acaci. eod. tract. lib. 1. cap. 3. per tot. Cardin. Tuf. h. *practicar. conclus. lib. M. conclus.* 232. Petr. Cabal. *resolut. crimin. casu* 294. numero 383. & seq. Pichare. *supr. numero* 16. Marc. Ant. de Amat. decis. *Provin Marc.* 159. numero 5. Andr. Gail. *observat.* 118. numero 1. & seqq. lib. 2. Cardin. Mantic. de *conjectur. ultim. volunt. lib.* 6. titul. 17. glos. 2. numero 5. lib. 5. *novæ reg. collection.* Sfort Odd. de *integ. restit. quæstione* 6. num. 26. & 18. Nicol. intrigiol. de *substit. cent.* 2. quæst. 87. per tot. Osvald. Hilliger. in *Donel. Enucl. lib.* 6. cap. 28. lit. M. vers. *Cum autem*, Vincent. Fufar. *conf.* 140. numero 2. a quo, & ab Antonin. de Amat. *resolut.* 46. numero 4. (si plures desideras) mutua, & a Farinac. *conf.* 95. numero 2. lib. 1. id ipsam confirmantibus.

Hos igitur † de his enim sermo noster (præfatæ legis unice, quando Imperat. inter pupil. & vid. favore, & jure, uti continui eorum labores, & conditioque misera persuadet. Miseram autem esse adeo constat, ut ejus comparatione humana infelicitas, miseraque conditio prænoscat. Quam ut ostenderet Job. 7. edixit: *Militia est vita hominis super terram.* Nec dissentit Senec. de *consol. ad Mart.* inquires: *plene & infesta variis casibus vita est, à quibus nulla longa pax, vix induciæ sunt.* & clarius epist. 96. *Atqui*

vivere, mi Lucili, militare est. Probatque ex Divo Augustino de civitat. Dei, cap. 27.) Petr. Gregor. Syntag. jur. univer. cap. 1. num. 7. & prosequitur eleganter Francisc. Petrarch. de remed. utriusque fortun. libr. 1. dialog. 48. de titulis bellorum.

34 Hac pariter (ut amantum miseram conditionem indicaret) à militia * ad amorem comparatione usus est ingeniosè Ovid. Amorum lib. 1. eleg. 10.

Militat omnis amans, & habet sua castra Cupido.

Attice (crede mihi) militat omnis amans. & pulchrè assertionem prosequutus, inter alia addit:

Ibit in adversos montes, duplicatque nimbo

Flumina congestas conteret ille nives.

Nec freta pressurus tumidos causabitur Euros:

Euros:

Aptaque vertendis sydera quæret aquis.

Quis nisi vel miles, vel amans, & frigora nostris:

Et denso mixtas perferet imbre nives.

Custodiam transire manus, vigilumque catervas,

Militis & miseri est, semper amantis opus.

35 Idque ipsum militiæ, * militivè demonstrat etymon ab Ulpiano traditum lib. 45. ad edictum, in l. 1. §. 1. D. milit. testam. dicente: Miles autem appellatur, vel à Militia, id est Duritia, quam pro nobis sustinent, & à lege 1. titul. 21. part. 2. probatum. *T pro esso le pusieron nome en latin Militia, que quiere tanto dezir, como companas de omnes duros, y fuertes, y escogidos para sufrir, trabajo, mal, trabajando, y lacerando por de todos comunalmente. Ideoque lex sequens in militum delectu qualitates prædictas sic præcipuè requirit: La primera, que fuessen lazeradores para sufrir la grande lazeria, è los trabajos que en las guerras, è en las liades les acaecissen. Ad militiam inde inutilem dixit merito Veget. (à Guil. Benedict. infra referendo relatus) nutritum tenere, & deliciis assuetum: siquidem arma membra militum esse dicuntur, Cicerone teste Tuscul. quæst. lib. 2. litemque inter militiam, & delicias esse, Petr. Bles. epist. 49. & multis comprobatur Guill. Benedict. in repet. cap. Raynuntius, verb. testamentum, 1. num. 24. cum*

36 *seqq. Nullum enim sine labore * in bello, imo nec in pace temporis spatium degere militibus decorum aut permissum, ne bellum eos inexertos, seu laboribus inassue factos reperiat. Hi ergo in castris militiam edocti, bieme pariter, atque æstu, diebus singulis manè, & post meridiem locum tenere, signa sequi ordinem servare, fossam fodere, figere vallum militari, gradu incedere, & alia multifaria facere, quotidiano usu adiscebant. Nam Ducibus, Centurionibus, & Tribunis præcipuè curandum erat in locis ubi stativa habebant, cogere tyrones milites, cum primium merere cœpissent stipendia, ne sine consilio, sine imperio in hostes tenderent. Per turmas hinc inde crebro concurrere, decurrere, locum tenere, imperium servare, jussa exequi, sequi in orbem colligere, cuneum facere, & phalangem, ut sequi signa & pati tedium, æstus, & vigilias assuescerent; pulsati loco cederent, & in acie quisque agnosceret ordines suos, itaut usu quotidiano non minus ipsi sibi præscriberent, quod factò opus foret, nec incitante ullo, nec imperante, quam ab aliis ediscerent. Verba sunt Alexandri ab Alexand. dier. genial. dict. lib. 1. cap. 20. Paulò insuper inferius addens: Ciri verò*

*disciplinæ fuit, ut milites semper opus facerent, & nunquam exercita juventus nisi sudore prævio cibum sumerent. Qui etiam neque prandebat neque cenabat unquam nisi sudasset primium, & militaria obtinisset munera. Agesilaus quoque in gymnasio (ne otio senescerent milites) exercitationis, & virtutis cujusque præliis experiundo assuescit. Qui etiam Persarum Regum mos traditur, ut cursu, & pugna dona militibus proponant. Alexand. vero Macedo (ne otio milites lascivirent) certaminibus virtutis præmia chili arcas dedit. Præ cæteris Aurelian. Caesar nullum reliquit vacuum diem, quin se pilo, sagittis, ac militaribus armis exerceret. Et maximinus senior (quavis grandis natu) campestrium exercitationum supra modum labores subiit. Anton quoque Bossianus Caracalla (præterquam quod se cum militibus exercebat) iter semper onustus armis pedes fecit. Id quod de Severo scriptum accepimus, ut hyeme sæva, & gelido; aperto capite per nives & pruinas, per montes, sylvasque cursitarent: in patientia laboris, & victus abstinentia supra fidem assuetus. Nullumque aliud ad militaris gloriæ culmen, * quam per labores iter, ex Imperatorum responsis constat. Arcadii, in l. Jubenus, 4. in fin. C. de prox. sacr. scrip. lib. 12. Constat, in l. unic. C. de castrens. omn. Palatinor. pecul. eod. lib. Zenonis, in l. 1. C. de Princip. agentib. in reb. Ipso pariter lib. Leonis, in l. Milites, 15. C. de re milit. lib. quoque 12. Comprobatque multorum aliorum Barthol. Cæpol. de Imper. Milit. de leg. 2. Virtutis etiam ratione, num. 9. cum seqq. Et secundum militarios labores, ad eorumque mensuram eroganda militaria præmia; fusè jam diximus de privileg. pauper. quæst. 6. num. 54. Nil inde tam militibus decorum, * quam vulneratam ostendere faciem, non in eleganter Petr. Bles. scripsit epist. 49. Meritoque Marc. Amat. decis. 159. n. 3. in umbra eos mortis sedere, & ambulare. Adeo verum, ut tanquam morti proximi, & ad perpetuam rei memoriam * euntes ad bellum examinari testes possint, sententiam Innocent in cap. Quoniam frequenter, ut lite non contest. num. 3. Joan. Andr. num. 7. Anton. de Butr. num. 8. Sigismund. Scacc. de judic. lib. 2. cap. 8. num. 298. Et à quibusvis casibus, aut censuris reservatis, * ut in mortis articulo, in prælio existentes absolvi, ut cum Novar. tradit Eman. Sà summ. in verb. Absolutio, numero 3. in ejusque annotation. adductis aliis) Andr, Victorel. ibid. & diximus jam quæst. 14.*

Optimo ergo jure * Lucanus lib. 4. Pharsalia exclamat:

Heu miseri qui bella gerunt!
nullosque alios, aut privilegiis, aut commiseratione digniores existimat Petr. Gregor. Syntagmat. jur. univers. cap. 16. n. 8. Quare legis nostræ unica, C. quando Imperat. inter pupill. & vid. & miserabilium privilegiis, ut maximè miseros, dignos exillere milites, fatendum.

Provocant tamen in contrarium † multa. Namque si à superficie oculos avertamus, interioraque perscrutemur, non miserabilem, sed fœlicem potius, beatumque militem reputabimus. Tantum enim à misera conditione militia abest; ut illam abigat honorem conferat, & dignitatem, * innominatam saltem, ut quibusdam placuit, quorum extitit relator, fautorque Francisc. à Pont. conf. 14. n. 6. & seq. vol. 1. simpliciter dignitatem militiam esse, verba ostendunt text. in l. 2. C. de primicer. lib. 12. & in l. Inter alias, 13. C. de Palatin. sacrar. largition. & rer. privatar. eod. lib. rubricæ, C. qui militar. poss. eod. quoque lib. c. militar. 23. quæst. 1. Tiraquel. de nobilit. cap. 8. præcipuè num. 1. & 2. Prosper. Farinac. consil. 95. n. 8. & seqq.

44 *seqq. libr. 1. & Petr. Cabal. resolution. crimin. centur. 3. casu. 294. nu. 453. & seq. Honorem autem esse nec rigidiores inficiantur, Arriano Consulto duce, l. Qui cum uno, 4. §. Ad tempus D. de re milit. Bart. in l. n. 38. versic. Quarto infertur ex prædictis, C. de dignitat. lib. 12. Amod. Just. in tractat. de syndic. verb. Magnificum, & generosum militem, num. 38. A glorioso idem militiæ honore captitis sub poena servos Martianus arcet; in l. Ab omni, II. D. de re milit. Ab omni militia (ait) servi prohibentur: alioquin capite puniuntur. Et observat plebè Petr. Gregor. syntagm. jur. univers. lib. 19. cap. I. num. 8.*

45 *Quinimo & liberos, * status controversiam patientes, aut infamiæ suspitione affectos, ad militarem honorem admittendos idem Arrianus, edixit eadem l. Qui cum uno, §. Ad bestias, & §. Reus, inquit: Reus capitalis criminis voluntarius miles (secundum Divi Trajani responsum) capite puniendus est. Et in §. Ignominia: Ignominia missus, ad judicem suum remittendus est: nec recipiendus postea militare volens, licet fuerit absolutus. §. sequenti addens: Adulterio, vel aliquo judicio publico damnati, inter milites non sunt recipiendi. Ulpianus quoque, in l. Qui status, 8. D. eod. tit. de re milit. Qui status controversiam patiuntur (ait) licet re vera liberi sint; non debent per id tempus nomen militiae dare, maxime lite ordinata. Sive ex libertate in servitute; sive contra petantur. Nec ii quidem, qui ingenui bona fide serviunt. Sed nec qui ab hostibus redempti sunt, prius quam se luant. Et in l. 2. §. Miles, D. de his qui not. infam. Papinian. in l. Miles, II. D. adleg. Jul. de adult. Imperatores Val. & Mar. in l. Quicumque, 8. §. Nullum præterea, C. de hæretic. Neque rusticas lodes * cum militiæ honore convenire, profitetur Petr. Cabal. d. casu 294. n. 26. latius prosequens sequentibus multis.*

47 *Nec capite cencos * (quod inopes essent) ad arma publica Antiquitatem admisisse, Valer. Maxim. prodit, lib. 2. titul. 3. de militarib. instit. in princip. & cap. 1. De quibus, eorumque natura, * & conditione agit Petr. Gregor. dict. lib. 19. syntagmat. jur. univers. cap. 3. n. 4. pariter n. 3. ostendens,*

49 *non nisi Romanos Cives * eligi in milites solitos: ex eisque adhuc quosdam milites prohibitos, numeris seqq.*

50 *Tanta denique militaris gloria, ut vel à fordibus eximat, vitamque clariorem præbet, vel mortem potiorum vita reddat. Siquidem * in perpetuum, qui pro Republica ceciderunt, per gloriam vivere intelligantur, ita Ulpiano dicente, in l. Bello amissi, 21. D. de excusat. tutor. & Imperatore Justiniano, in §. Filii autem, inst. eod. tit. prædixeratque Romanæ eloquentiæ parens Cicer. Philip. 9. His enim, ait. Majores nostri, qui ob Rempublicam mortem obierunt; pro brevi vita diuturnam memoriam reliquerunt. Et convenit Plantus.*

Quisquis per virtutem, perit, is numquam interit.

Meritò inde exclamat Senec. traged. 6.

Felix quisquis bello moritur.

3 *Cimbrorumque, & Celtiberorum animi præstantiam, lib. 2. de externis instit. cap. 11. Valer. Maxim. laudat, qui in acie exultabant, tanquam gloriose, & feliciter vita excessuri, lamentabantur in morbo, quasi turpiter, & miserabiliter perituri. Cujus Cicero quoque meminit Tuscul. q. lib. 2. ad fin.*

Si bellica superarint discrimina, felicissimorum numerum complent.

Ut qui sortis erit, sit felicissimus idem.

Juvenale teste, Satyr. 16. Unde enim; quæso humana felicitas, gloriaque effluxit, Quive ad Imperia proximior, imò qui alius) cum electio datur) quam militiæ gradus? Quid nisi virtus bellica sæpè humiles, & abjectios, exque privata ad summum Majestatis fastigium evexit? Nil frequentius aliud vetusta monumenta prædicant, ne Vitellium, Vespasianum, Marcum, Pertinacem, Macrinum, Severum, Maximinum, & complures alios Imperatores referam, vulgatisque Lectorem detineam ad unum è nostris remissione facta contentus, Cassianum in Catalog. gloriæ mundi, part. 9. per totam, de militari gloria plenè agenem.

*Imperatorumque non nisi militem * diligendum, ac gradatim ad illius dignitatis apicem bellicis potius sudoribus, & egregiè factis quam Imaginibus, antiquavè nobilitate suffultum provehendum, feliciter comprobat Bartholom. Cæpol. de Imperator. milit. delinq. cap. 2. incip. quod autem dictum est.*

*Igitur miserabilium numerum ex militibus non magis quam ex potentibus, non magis, aut Imperatoribus jure quis conficiet, ni eos alia miseranda qualitas infectetur. Sed illa tunc favorem hunc adipiscetur; nec militis (etsi illius occasione provenit) adscribentur, fortuna * suum ubique imperium exercente, adversus etiam tutissimum quemque. Siquidem, ut Martial. epigram. lib. 12. epigram. 14. ad Priscum, ait:*

Insidias & campus habet; nec fossa, nec ager.

Nec sint saxa licet, fallere plana solent.

utque apud Senec. Tragic. incert. author. act. 1.

Ubique mors est.

Alterumque Philosophum, de remedi. fortuitor.

Plena est insidiis via.

*Omneque humanum genus * dicitur militare, ut de remedi. utriusque fortunæ, lib. 1. dialog. 47. (per bellè interloquendo) sic Francisc. Petrarch. ostendit: militiam suam professus. Hanc nascendo profitentem: quid professione alia opus erat? Hic ferro corpus, hic animum dolis, hic argutiis linguam armat. Nemo vestrum est inermis. Hic serit, hic ædificat, hic declamat, ille causas orat, hic pedibus, ille equo, sen capento vehitur: hic navigat, hic paret, ille imperat. Nemo vestrum otiosus. Quænam hæc nova militia est? Hic in castris, hic in rostris, hic in scholis, hic in nemore, hic in agro, hic in pelago, hic in palatio, hic domi, hic peregre vitam agit. Omnes militant. Neque homines modo, sed militare in sylvis catulorum Flaccus ait. Et militantium quidem multa sunt genera: Militia una est, vita hominis super terram. ut jam supra adiecimus, num. 33.*

*Quare (ut alibi quoque dixisse recordamur) aut in universum legis nostræ unica privilegium competere (quo absurdus) aut militiæ ratione nullatenus concedendum sequitur. Non magis, quam advocatis, * togatæ militiæ prætextu illud optantibus, quantumvis (ut notavimus) & ipsi militare dicantur quippe quos sudare, & algere, ut clientum causas strenuè defendant, oportet adversantium tela retundere, cavillationes refellere, propalare fraudes, insidias detegere, infligere, evadereque feliciter ictus, victoriam denique reportare. Nec minus proficua mortalibus hæc, quam illa judicetur, quæ hominum pariter vitam, & facultates tutatur. Nullius tamen adhuc (nec novitatis amanti) in mentem venit, ea ratione fori hoc privilegium advocatis concedere, nisi alia miserationem inducens adsit, ut de privileg. pauper. quæst. 4. §. 5. numero 146. advertimus, & proximè in milite dicitavimus. Cui quidem, * nec aliquem in*

specie hunc concedentem favorem militiae obtentu reperi, cum (ut est probatum) nec miseram conditionem inducat; nec potentiorum perhorrescentiam: quae simul legis nostrae unica dispositione locum illi privilegio fecit. A qua tantum milites abfunt, ut potius, veluti potentiores, & ipso, difficilisque conventionis, ad Principem trahi debere, probet *text. in l. 2. & ibidem glos. unic. D. qui satisf. cog.* per quam hic in Capitaneo, vel Castellano sentit Gregor. Loqcz. *in l. 5. titul. 3. part. 3. glos. 3. verb. De camino.*

58 Ne & quod voluntariè misero * (quoquo modo miserum militem dicamus) lex nostra (secundum multorum opinionem, a nobis licet non omnino probatam) non faveat; argumento utamur.

59 Ut autem radicitus quaestioni evellatur solutio, quodque militibus circa forum privilegium competat, dignoscatur; distinctione† (quae propriis ad veritatem duxit) utendum arbitror, inter militem in expeditione; aut extra, propriisque in laribus degentem constituto discrimine: subdistingendumque deinde, an tunc agat, conveniaturvè miles. Sed cognoscendum prius, ut resolutio conveniat; quismam

60 in expeditione † degere miles dicatur? Non enim solum in expeditione esse intelligimus eum, qui hostibus infestus cruentas ostentat manus, necibus pacitur, adversariorum vitae sollicitus insidiatur, in castrisque stipendia meret: sed illum quoque qui Principis facultate, mandato vè ab iisdem recessit, *Valent. Imperatoris decreto sulti, in l. Eam legem, 15. C. de excusat. muner. libro 10. cujus verb. in fine prolata: (Ut iisdem beneficiis non quandiu militaverint; sed quandiu vixerint, perfruantur)* Missione scilicet à Principe obtenta, intelligit *F. i. ac. consil. 94. n. 11. lib. 1. lege etiam fin. C. de priv. eor. qui in sac. palat. milit. lib. 12.*

Pereas simul Baldique & aliorum auctoritatem firmans, stipendiatum Doctorem pro absentiae tempore superioris licentia factae salarium consequi. Idque praecipue, si revertendi† animum miles habeat, cum nec recessisse is videatur, ex *l. quidquid calore, 48. D. de regul. jur. l. Plerique, 33. D. de ritu nuptiar. 2. Pavonum, & ibi n. tatis, instit. de rei. divis. expressoque textu, in l. nihil interest, 25. D. de capt. 2. postlimin. revers. ubi sic Florentinus: Nec enim satis est, corpore domum quem rediisse, si mente alienus est, quod ipsum Bartholus declaravit apertius, Ibi quem esse videri, notans, ubi animum revertendi habet. Comprobatque Prosper.*

61 *Farin. prax. crimin. tom. 1. qu. 30. n. 70. 2. 81. ac tradit in terminis Marta consil. 144. n. 35.*

62 Stationarios † quoque, seu Praesidiales (de quibus jam supra sermo habitus) alteri non minus communi, meoque videri, firmiori opinioni adhærens, quae & hos incastris, ac expeditione existere, militaribusque privilegiis frui contendit. Quam sequuntur, ac defendunt eruditissimus Anton. Pichard. *in 2. 1. numero quarto Andr. Gail. practicar. observat. lib. 2. observat. 118. numero 13. vers. meminisse tamen, Mart. Anton. de Amat. decision. 159. numero 5. versic. quo autem vivat in civitate, plenè Georg. Acac. de privileg. milit. lib. 1. cap. 5. per tot. Oswald. Hillig. in donel. Enucl. lib. 6. cap. 28. lit. R. copiosus, & veridicus Vincent. Fusar. consil. 140. n. 2. ad fin. 2. Anton. Gomex. in l. 53. Taut. n. 68. vers. Item videtur. Et hi enim militant, ad hostium invasione † bellumque parati, Stephan. Gratian.*

63 *disceptation. forens. part. 1. capite centesimo octuagesimo-sexto, numero vigesimo-octavo. Quibus illud Constant. Imperatoris, in leg. unic. Cod. de castrens. omn. Palatin. pecul. libro duodecimo. convenit: Sed nec alieni sunt à pulvere, 2. labore castrorum, qui signa nostra committantur, qui praesto sunt semper actibus. 2. c. confirmatque Georg. Acac. de privileg. Milit. lib. 1. cap. 5. à num. 2. Neque enim, (ut Senec. de tranquillit. animi.*

capit. 3. inquit) illi solus militat, qui in acie stat, 2. cornu dextrum, laevumque defendit: sed qui portas tuetur, 2. statione minus periculosa, non otiosa tamen, fungitur, vigiliisque servat, 2. armamentario praest. Quae ministeria quamvis incruenta sunt, in numerum stipendiorum veniunt. Inter quos aequis partibus cum militantibus spolia (velut & ipsi militent) dividenda David. judicavit Regum 1. cap. 30. aequa enim pars erit descendens ad praelium, 2. remanentis ad sarcinas, 2. similiter dividit. Quod tanquam lex servatum exinde Scriptura sacra testatur. Apud nostrates, † Regiis frequenter diplomatibus, & schedulis concessis, stationarios, praesidialivè milites fori privilegium habere, veluti militantes in dubium est, advertuntque Azebep. in l. 1. tit. 16. lib. 8. novae reg. collect. numero 70. in fin. 2. Bovadil. in politic. lib. 4. cap. 2. numero 68. Generali quoque militiae Philippus Tertius, anno 1609. die 15. Augusti in Civitate Seguntina, privilegia dedit, nec eidem militiae adscripti tutelae munere, aut hospitibus graventur; ne pro civili debito in carcerem detruj, in equis, aut vestibus suis, uxorumvè suarum fieri executio possit, & alia circa armorum delationem. Ac novissimè Inviectus Quartus Praesidialibus Stationariisque militibus multa militanti-bus similia privilegia concessit: placito suo Martis 31. praeteriti anni 1634.

Tametsi eorum solum, communi jure, militaribus privilegiis gaudere, * qui castra colunt, in expeditioneque actu degunt, asseruerint alii, ex *l. Papinianus 8. 2. Si quis militia, D. de inoffic. test. l. Ex militari 11. 2. fin. D. de milit. test. l. Similes, 91. D. ad leg. Falcid. l. fin. Cod. quib. non obsic. long. temp. praeser. l. fin. C. de milit. test. 2. sed haecenus, inst. eod. tit. Quibus convenit lex 4. tit. 1. part. 6.*

Militiae igitur quolibet ex praedictis modo interveniens, eique navans operam, si partes rei sustineat; tam in civili, quam criminali causa, coram magistro militum cuius est imperio subjectus conveniendus erit, Consultorum Principumque decreto Modestini, in l. 3. de re milit. Honorii, & Theodosi, in l. Magisteria, 6. Cod. de jurisdict. omn. judic. Anastasi in l. Tam collatores, 18. C. de re milit. libro 12. Valent. Grat. Theod. & Honor. in l. 1. 2. Cod. de offic. Magist. milit. Delinquentemque militem in provincia repertum, magistro militum remittere Provinciae rector debet, dispositione textus in l. de militibus, 9. D. de custod. 2. exhibit. reor. l. 1. Codice eodem titulo, leg. fin. Codice de re militar. libro 12. Multos in id congerit, suo more Giurb. consil. 59. numero 89. & Farinac. consil. 4. numero 17. 2. seq. Quod nec Poetas latuit, Juvenale dicente satyr. 16.

Legibus antiquis castrorum, 2. more Camilli. Servato, miles nec vallum litiget extra: Et procul à signis. Justissima Centurionum. Cognitio est igitur de milite.

Quod tamen non perpetuum † est, neque indistinctè verum: sed aut in militaribus casibus juxta *l. 2. 2. 3. D. de re milit. aut in civilibus, etiamque criminalibus non atrocibus, juxta dict. l. 1. 2. C. de offic. Magistr. milit. 2. dict. l. Magisteria. in atrocibus namque, & cognitio, & coercitio provinciae praesidi lex remittit 1. C. ubi Senat. vel clariss. & l. fin. D. de accusat. in levioribus autem, etsi cognitionem loci ordinarius judex habeat; pro coercitione tamen ad magistrum militum remittere causam debet, ex d. l. fin. C. de re milit. lib. 12. Hanc concinnat, formatque distinctionem Accurs. in d. l. Magisteria, verb. etiam civilium, ab omnibus merito approbatam. Inter recentiores, Jul. Clar. in pract. quest. 35. 18. & ibid. Bajard. in illius annotat. Vincent. de Franch. decis. 88. per tot.*

per tot. Et in ejus addit. Flav. Amendol. Joann, Aloyf. Ricc. & Joan. Mar. No var. Bovadill. in polit. lib. 4. cap. 2. n. 67. Georg. Acac. de privileg. milit. libro 2. privileg. 5. n. 3. Et seqq. Sebastin. Guazin. de defens. reor. defens. 1. ex defectu jurisdictionis, cap. 38. numero 30. Petr. Cabal. resolut. crimin. cent. 3. casu 225. numero 24. Et 25. casu 294. numero 253. 254. 257. Et seqq. Petr. Gregor. syntagn. jur. univers. lib. 19. cap. 17. num. 2. Mar. Giurb. d. conf. 59. numero 89. Et 97. Camil. Borrel. in summ. decis. part. 1. tit. 43. de foro compet. num. 149. 151. Et 152. Quæ quidem juridica, & rationi congrua distinctio à lege nostra Regia probari meruit, 3. tit. 29. part. 7. dicente: Yerro, e malos fechos fazen los Cavalleros atlas vegadas, que son contra buenas costumbres de cavaueria. E a las vegadas fazen otros yerro que no son vedados señaladamente a los Cavalleros, mas son defendidos comunamente à todos los otros omes que los non fagan. E los yerro que son contra orden de Cavalleria, son estos: assi como vender, o enpeñar, o jugar las armas, o faziendo contra lo que mandasse. Ca en todos estos casos como estos, o otros semejante dellos, non os puede ninguno recabdar, nin judgar, nin dar pena por los yerro que fiziesen, si non el Rey, o el Cabdillo de la bueste que avia a judgar al que assi erasse, e a los otros Cavalleros. Mas si fiziesen otros de aquellos que son vedados a todos los omes comunamente, assi como matar ome a tuerto, o robar, o forsar, o otros yerro semejantes destes; estonces deven ser reptados ante el Rey, o acusados, o recabdados ante el adelantado de la tierra, e recibir la pena que la ley manda por el mal fecho que fizieron. E si los yerro que fiziesen fuessen mas leves, assi como malfetria, o si devotasse a alguno de palabra, o le firiesse de mano sin arma ninguna, o si fiziesse otro yerro semejantes destes: sobre tales yerro bien pueden ser acusados delante de los judgadores de los lugares. Mas desde que oviere oydo el pleyto de la acusacion, e dado la sentencia contra ellos, si el yerro fuere tal porque merezca alguna pena; deven los imbiar al Alferez del Rey, o al Cabdillo cuyos cavalleros son, que cumpla en ellos la justicia que el Rey manda, e el Alferez, o el Cabdillo de velo fazer assi

Si ergo super civili, aut etiam criminali causa (cujus cognitio coercitioque militum juxta prædicta, fit commissa magistro) conveniatur miles à miserabili * quoque persona, neque alium judicem neque ad Principis tribunal evocari posse, deducitur, probantque aperte, questione 3. limit. 14. 15. Et 16. notata. Imò nec miles ipse ad alium judicem, * vel tribunal poterit causam deferre, non modo quia in judicem non suum consentire nequeat, firmat Petr. Cabal. resolut. criminal. centur. 3. casu 225. n. 24. Et seqq. in prædictis saltem casibus Georg. Acac. dict. tract. libro secundo capite quinto n. 19. aut quod miserabilis sit cum nec existat, nec miserabilibus * malitiosè agentibus favore concedatur, ut eadem quest. 3. limit. 1. advertimus. Malitiosè autem agere ex eo deducitur, quod sui, & favorabilis judicis subterfugiat judicium, ut in quest. de Scholaribus prænotamus.

Sed alia præcipuè ibidem assignata quoque ratione: ne à castris * milites divertant, reique militari præjudicium fiat contra dispositionem text. in l. militem, 7. C. de procurator. l. milites, 13. C. de locat. multorumque simillium adductorum à Georg. Acac. dict. tractat. libro 1. privileg. 5. n. 13. lib. 2. privileg. 2. n. 1. Et 2. Et privileg. 9. n. 7. quæ præcipua judicium militibus dandorum extitit, specialeque hoc jus concedendi: quod infringere, ipsis superiora vetant, facili enim negotio aliter legis eluderetur imperium, ad libitumque (contra militarem disciplinam & publicam utilitatem) castra deserere liceret,

Si autem pro atrocioribus * dictis criminibus in jus vocentur, non modo privilegium militaris fori amittere, posseque coram locorum ordinariis in quorum ditione patratum est delictum conveniri, relatæ jam leges decernunt, extra militum numerum talia committentem ponunt, militari honore, aut dignitate privant exauthoratumque reddunt, l. Veterani, 3. C. de veteran. lib. 12. Veterani (Constant. Imperat. ait) qui ex negligentia vitæ, nec rurs colunt, nec aliquid honestum peragunt, sed latrociniis se dederunt: omnibus veteranorum privilegiis exuti, penis competentibus à Provinciarum rectoribus subjiciantur, Comprobatque lex Judices 12. C. de dignitatib. eod. lib. aliasque conformes Accurs. in dict. l. Veterani, glos. fin. citat: Sed & ad Principem in prima causæ cognitione militem hunc trahendi relatæ lex 3. titul. 29. part. 7. potestatem concedit.

Quare aut sic delinquentem militem legem hanc; magis quam paganos gravare voluisse dicendum (cum non regulariter hi pro morte * simpliciter illa, 73 ta, furtovè ad Principis tribunal in causæ initio deferri queant, sed pro aliis qualificatis delictis, à lege 5. titul. 3. part. 3. enumeratis) aut saltem, si de aliis quoque criminibus prædictam legem tertiam loqui intelliges; paganis eos æquari, fatearis necesse est.

Cum vero miles agit, † convenire reum in foro suo debere, & dict. l. Magisteria, similesque jam citatæ à contrario sensu probant, & vulgaria; sæpè aliis in locis à nobis repetita jura, quæ in foro suo conveniendum quemlibet dictant, quia nullum, circa id militibus concessum in specie privilegium extat; milites autem non nisi in jure expressis * gaudere 75 privilegiis (ex l. In fraudem, 16. §. fin. D. de milit. testam. l. Quamquam. 3. Et l. ex testamento, 5. C. eod. & ex l. fin. Cod. ad S. C. Maced.) proficitur Marc. Mant. de privil. milit. n. 289. multisque adductis, Ferdin. Menchac. controvers. Illustr. lib. 1. cap. 26. n. 6. Expressè imò à milite reum in foro suo conveniendum) ex l. pen. C. de offic. Pras. Præf. (tradit. Gregor. Acac. de privil. milit. lib. 2. privil. 5. n. 11.

Idque adeò verum, ut licet hodiè * Regali placito, 76 schedulaque Matrili data, die quinta Novemb. 1626. amorum, in favor de los Capitanes Oficiales de las guardas. Gentiles hombres, y otros Oficiales mayores y menores della, ut de nullo delicto quantumvis gravi; traditionis etiam, falsæ monetæ, qualificatæ resistentiæ, simillium, vel majorum, de quibus, aut eorum quolibet, reus à parte, judiceve postuletur; nullus alius, quam eis datus judex, vulgo Alcalde de las guardas cognoscere valeat: etsi alia postmodum schedula regia anno 1629. duodecima die Maii matrili data, prior, in qualificata resistentia fuerit limitata, relictaque præventio in divinæ, humanæque læsæ majestatis crimine: quæ omnia deinde recentiori placito Rex invictissimus noster Matrili sexto Februarii die, anni 1630. proleto, observari jussa sunt in causis de la gente de la cavalleria, y infanteria de la costa del Reyno de Granada. In prioribusque regis schedulis duabus contenta, in his quoque intelligenda, fuerit posteriori declaratum; utque nullus alius de eorum cognoscere militum causis in prima instantia possit, quam ditionis illius generalis Capitaneus; appellatione ad regium conventum deferenda. Eadem adhuc (etsi tanto illos favore prosequantur; inque civilibus causis in quibus rei existunt, coram suo præcipuo memorato judice conveniendos milite disponant, neque fori, judicisque prædicti expressam renuntiationem alicujus esse momenti decernant) cum vero ipsi actores * milites existunt; jus intactum commune re- 77 linquant, nec disponunt quidquam; imò à contrario sensu (quo jam superius sumus argumento usi) forum rei eosdem sequi debere; aperte monstrant. Quin etiam

etiam cum in causis civilibus militibus ipsi conveniuntur, aliquas excipiunt in quibus eis fori privilegium hoc verbis his denegant: *Con que esto no sea, ni se entienda en demanda de bienes rayzes, mayoreszgos, y particiones de herencas: porque en estos casos, es mi voluntad, y mando que las dichas causas se remitan a las justicias a quien tocaren, como si no se pusieraq, y intentaran contra personas de las dichas guardas; porque las dichas justicias han de conocer de las dichas causas.* Similes alias in Indiarum regnis schedulas in illorum militum favorem, regiaque rescripta memorat Franc. Carrese. *de casib. Cur. n. 144.*

78 Si autem extra expeditionem * existant milites, five militiae vale dixerint; five emeritorum numerum ætatis teneant ratione; (cum ut Senec. *de brev. vitæ, in fin.* inquit: *Lex à 50. anno militem non cogit*) inutilesvè ad arma facti, sint à militia dimissa, (juxta Ovidii carmen *Tristi. libr. 4. eleg. 8.*

*Miles ubi, emeritus non est satis utilis armis,
Ponit ad antiquos, quæ tulit arma, lares.
& Propert. lib. 2. eleg. ad uxorem.
Miles depositis annosus succubat armis.*

De quorum juribus, & privilegiis integri extant tituli *D. de privileg. veteranor. & de veteranis, C. lib. 12.* Hoc fori relato privilegio, volentes, aut etiam invitos veteranis effectos, nisi pro litibus, quæ in expeditione coram magistro militum cœptæ fuerant, non usuros, Imperatoris *Constant. in l. fin. eadem* verba probant: *Nullus eorum, Sacramentis inhære desierit, vel volens permittatur, vel invitus militare cogatur servare judicium. Sententiis, quæ non his observatis latæ fuerint, nullam firmitatem habentibus, nisi forte reperiat ibi tempore militiæ cœpta cognitio: tunc enim (velut nec dum cingulo deposito) sub militari iudice rem tractari finiriq; præcipimus; nisi principali beneficio specialiter indulto, quidam ex his sese defendant.*

Et secundum hæc, concurrere in contributionibus, & collectis cum paganis milites extra expeditionem, inque propriis laboribus degentes debere, decisum refert *Mar. Ant. de Amat. decis. Marchiæ. 159. plenè de materia per totam agens, in idque Flores Diaz de Mariar. lib. 2. cap. 21. n. 249.* ubi de militibus, quos *continuos*, aut *Hombres de Armas* appellamus, aliqua prænotat.

80 Ex quibus, neque hos * (ni ætate longæva, debilitate, aliavè miserabili adversitate laborent) neque in expeditione degentes (suum licet in prænotatis jam casibus præcipuum judicem habeant) legis nostræ unicæ privilegio uti posse apparet.

81 Multa tamen alia bellici meruere sudores. Quorum sunt latè prosequuti materiam, * integros de illa tractatus edentes *Petr. Bellinus de re milit. Paris de Put. Joan. de Lignan. de bello, Joann. Lup. de eod. pariter, Claud. Corterius, de jure, & privileg. militum, Martin. Laudens. de Milite, Marc. Mant. de privileg. militarib. Jul. Berret. de re, & disciplin. milit. Baltas. Ayal. de jure, & offic. Bellic. & disciplin. milit. Georg. Acac. (post hæc scripta visus) de privileg. militum, aliique separatim passimque militum privilegia retulere, quorum magnam adstruxere molem *Anton. Pichard. in rubric. instit. de testam. milit. n. 2. Card. Tusch. practic. conclus. lit. M. conclus. 227. 228. 229. & 230. Petr. Caba. resol. crimin. cent. 3. casu 293. militarem materiam, pag. 462. n. fusè prosequens.**

Inter quos aptius, breviusque militum privilegia recensentem *Marcium Mantuanum* deligimus, ejus serie ad literam, ob libri infrequentiam utentes: addentes alia, recentiorumque autoritate ab ipso met prolata (nota adjecta, confirmantes.

Primum igitur privilegium (ait ipse) * quoniam regulariter substitutio compendiosa, facta verbis directis, post tempora pubertatis, evanescit, *l. In pupillari, l. Verbis civilibus, de vulg. & pupill. subst.*

Et tamen militis favore * obliquantur, *l. Preceibus, C. de impub. & aliis subst.*

Secundum, * quoniam directò post tempora pubertatis * fieri non potest, ut juribus præallegatis.

Et tamen militi * concessum est, *l. Centurio, D. de vulg. & pupill. subst. l. In testamento, C. de milit. testam. Baltas. Ayal. dict. tract. de jure, & bell. lib. 3. cap. 7. n. 15. in fin. Petr. Cabal. d. casu 294. n. 366. Nicol. Intrigl. de subst. cent. 3. q. 40. n. 4. Guill. Benedict. in repet. cap. Raynuntius, verb. Testamentum I. n. 22. vers. Decimo, Card. Mantic. de conject. ultim. volunt. lib. 6. tit. 1. n. 23.*

Tertium, quoniam codicillis hæreditas directò, nec adimi potest, *l. 2. C. de codicil. l. Scævola, D. ad Trebell. plura Nos in Axiomat. nostris, lit. H. n. 11.*

Et tamen illis * hoc modo eam etiam legis permissio reliquit, *l. militis. codicillis, C. de milit. testam. Petr. Cabal. d. casu 294. n. 355. Guill. Bened. in repet. cap. Raynuntius, verb. testamentum, I. n. 22. vers. Decimo quinto, Geor. Acac. de privileg. milit. lib. 2. c. 16 n. 86. Nicol. Intrigl. de subst. cent. 2. q. 79. n. 19. Et militis codicillos etiam si ad testamentum non referantur * per se solum stare posse, advertunt *Aret. in 2. pen. instit. de milit. test. n. 6. in fin. Intrigl. d. loco, n. 32. Petr. Greg. syntag. jur. univer. lib. 43. tit. 1. n. 11.**

Quartum, * quoniam qui semel est hæres non potest amplius desinere esse hæres, *l. Et sine 2. Sed quod Papinianus, D. de minor. l. In substitutione, & ibi. glos. not. D. de vulg. & pupill. subst. cum adductis à Nobis in d. Axiom. ead. lit. H. n. 41.*

Et tamen miles * hoc facit, *l. Post. aditam. C. de impub. & aliis subst. l. In fraudem, §. pen. l. miles ita, §. 1. D. de milit. test.*

Quintum, * quoniam jus accrescendi etiam invitis accrescit, *l. unic. 2. His ita C. de caduc. toll.*

Et tamen in milite * secus, *l. Si duobus D. de in lit. test. & not. in d. §. His ita, & in rubr. C. quando non pet. part. Petr. Cabal. d. casu 294. n. 353. Card. Mantic. d. lib. 6. tit. 1. n. 16.*

Sextum, * quoniam quis non potest decedere pro parte testatus & pro parte intestatus, *l. hæred. inst. l. Jus nostrum, D. de reg. jur. & latius Nos in Axiomat. lit. T. n. 42. & seqq.*

Et nihilominus miles * potest, *l. certi juris, C. de milit. testam. l. Si in fraudem, §. miles, l. Quæritur, l. miles ita §. 1. l. Si miles, D. eod. Guil. Bened. in d. rep. e. Raynuntius, verb. testamentum, I. n. 22. vers. Sexto, Mantic. ubi proximè Georg. Acac. de privil. milit. lib. 2. privil. 16. n. 51. & seqq. ubi qualiter id accidat declarat Petr. Cabal. repetito casu, n. 35. Nicol. Intrigl. de subst. cent. 1. q. 88. n. 8. & cent. 2. d. q. 79. n. 12. Andr. Gail. observat. 118. n. 14. lib. 2.*

Septimum * quoniam rogatus hæreditatem retinere, Trebellianicam detrahit, *l. In quartum, D. ad l. Falcid. 2. Sed quia, instit. de fideicommiss. Et tamen in testamento militis † non detrahitur, l. §. de nique, D. ad Trebell. l. In testamento, C. ad l. Falcid. Et idem, in Falcidia † dicendum est, l. Si certam, §. fin D. demilit. test. In utraque specie Georg. Acac. d. tract. lib. 2. privil. 16. n. 96. & seq. allegans l. 1. 2. demique, D. ad Sen. C. Trebell. l. cogi, 16. 2. sed & si miles, D. eod. titul. leg. Si à milite, 29, D. testam. milit. & alias.*

Quæ tamen detrahitur * si hæreditas legatis exhausta sit, ut in locis præalleg. & in auth. *Sed cum testator, C. ad l. Falcid. in l. In testamento, eod. tit. & in l. In testamento, D. de milit. testam. Falcid. Et sic ultra dodrantem † hæredem gravat, & non paganus* 99
ut in

ut in dictis locis, Benedict. ubi proxime, vers. decimo quarto. Petr. Cabal. sæpè dicto loco, n. 360. Marc. Anton. Peregrin. de fideicommiss. art. 3. n. 6. Nicol. Intrigliol. d. cent. 2. q. 79. n. 24. Cardin. Tusch. d. lit. M. concl. 226. n. 4. indistinctè licet jure novissimè etiam ex militis testamento Trebellianicam deduci, tenet (magis communem Doctorum sententiam affirmans, ex Covar. in cap. Raynuntius, §. 9. n. 9. de testam. & antiquioribus) Card. Franc. Mant. de conject. ult. volunt. lib. 6. tit. 1. n. 37.

Octavum, † quoniam verba obliqua nunquam trahuntur ad directa, è contra autem sic. l. Verbis civilibus, & ibi Doctores, tum vel maximè Bald. in 2. col. rationem assignant, D. de vulg. & pupill. substit. Et tamen in milite * nulla ratio est, quominus obliqua directentur, l. Tractabatur (ut idem Bald. not.) D. de milit. testam. l. Neque §. 1. & l. seq. D. eod. Intrig. d. q. 79. n. 25.

Nonum, † quoniam pactum futuræ successionis non valet, l. 1. l. Pactum quod dotali l. fin. C. de pact. l. tractum, C. de coll. Et tamen favore militis † sostinetur si factum sit. l. Licet, C. de pact. Geor. Accac. de privileg. milit. d. lib. 2. privileg. 16. n. 99.

Decimum, * quoniam omne testamentum communiter querela rescindi potest, si in eo filius exheredatus sit, tot. tit. D. & C. de inoffic. testam.

Et tamen si fuerit militis, † id ipsum querelæ non subiacet, l. De inofficioso, l. fin. C. eod. tit. Jul. Clar. in §. Testamentum, q. 40. n. 6. vers. Sed quero, 43. n. 3. vers. Bene verum, & q. 48. n. 2. Bened. in pict. verb. Testamentum, 1. n. 22. vers. Duodecimo Baltas. Ayal. de jure, & offic. bell. lib. 3. cap. 7. n. 15. Petr. Cabal. d. casu 294. n. 363. Didac. Covar. in cap. Quia nos, n. 7. de testam. Carol. de Graf. de effectib. clericat. effectiu 19. num. 16.

Undecimum, † quoniam verba enuntiativa incidenter emissa, propter aliud, non disponunt, nec probant, l. Ex hac scriptura, D. de dol. Ex his verbis, C. de milit. testam.

Et tamen favore militis † aliter dispositum reperitur, ut ibi in l. milites, eod. tit. & in specie tradit Bart. in dict. l. Ex hac scriptura, in 3. colum Nicol. Intrigliol. dict. cent. 2. quæst. 79. num. 23.

Duodecimum, † quoniam obscurè interroganti non est à Jurisconsulto, vel Imperatore respondendum, l. 2. §. Servus autem, Sulpitius, D. de origin. jur. l. Domitius Babet, D. de testam.

Et tamen militi † propter simplicitatem, & ignorantiam rei militaris, l. 1. C. de jur. & fact. ignor. sic, nec detractanda responsio, ut dict. l. Hac, l. Precribus; de impub. & aliis substit.

Decimum tertium, * quoniam vassallis ad petendam investituram, annus & dies concessi sunt à lege, C. Imperialem, §. Præterea. de prohib. feud. alien. per Feder, in usib. feud.

Et tamen militi † dantur annus, & mensis, ut Bald. not. ult. colum. quo temp. eod. lib. Subjiciens non mirum esse, quia militibus vetustas, in honorem militiæ multa dedit privilegia.

Decimum quartum, † quoniam quisque pro debito potest carcerari, l. 1. eod. tit. D. de custod. reor. l. 1. C. qui bon. cedere poss. l. 3. §. Tutores, D. de admin. tut. & plenè per Bart. in tract. de carcer.

Et tamen miles * ab hac erit injuria tutus, nec in carcerem detrudetur, ut idem Bald. dicit, in dict. l. 1. in fin. & est communis opinio asseruntque idem Matt. Brun. de cessione bonor. quæst. 11. quarta princip. nu. 1. Cavalcan. de tutore, num. 38. Geor. Acac. de privileg. milit. lib. 2. privileg. 27. n. 1. & per tot. Carol. de Graf. de except. ad mater. statut. exclud. omnes except. in prælud. n. 112. repetitque Marc. Mant. ipse, infra privileg. 44. Quod ad nobiles * extenderunt Regiæ leges 79. Taur. & 4. tit. 2. lib. 5. novæ Reg.

collect. jure communi non sine controversia, ut constat, ex Baec. de inop. debit. cap. 19. num. 7. Parlad. Paz, Azebed, & alius, quos citat Rodrig. de execut. capite 4. numero 41. id firmum in militibus profitentibus. Eaque ratione (quod in carcerem pro civili debito detrudi milites non possint) neque in plus, * quam facere valeant, conveniendos, (de quo 114 inferius privileg. 37.) neque in carcerem militem, aliumve illo jure utentem mitti posse, deducunt, ac probana Roder. Suar. in leg. 2. de los gobiernos, libro 2. For. paragrapho Quinto queritur, num. 4. & 5. Didac. Covar. variar. resol. lib. 2. capite 1. num. 4. Parlador. rer. quotid. libro 2. cap. fin. 5. p. paragrapho 6. numero 17. & 18. Avend. respons. 8. num. 7. In quibus præterea bonis executionem non patiantur, infra privileg. 40. subnectitur.

Decimum quintum (Mantua addit) quoniam testamentum solemnitates juris requirit, de quibus in l. 1. & in l. Hæredes palam, D. de testam. Imò quod nemo potest facere, † quin in eo locum habeant, l. 116 Nemo potest, D. de leg. 1. l. Testandi, C. testam. Aliàs non esset testamentum nisi abusive, l. 2. §. 1. D. quemadmod. testam. aper. l. Hac. consultissima, §. Ex imperfecto, C. de testam. arg. in l. Paulus, D. de verb. signif. & in l. Servo manumisso, D. de cond. in debit.

Et tamen militi † remissæ sunt, l. 1. l. Neque, §. 117 Deportati, D. de milit. test. l. milites, C. eod. tit. Petr. Cabal. d. casu 294. n. 348. & seqq. Geor. Acac. d. tract. lib. 2. privileg. 16. n. 45. & seqq. & n. 61. & seqq. Nicol. Intrig. d. cent. 2. q. 79. n. 3. & seqq. Guil. Bened. d. verb. Testamentum, 1. n. 21. ubi quæ remissæ, quæque desiderantur in militis testamento solemnitates explicat. Quæ quidem non modò 118 actu militantibus jura remittunt. † sed etiam paganis, qui jure militari ultima condidere elogia, militesque decessere, constitutione legis In fraudem, 16. §. Testamentum, D. de milit. testam. Divi Pii rescriptum continentis, referente Ulpiano Testamentum ante militiam factum à milite, si in militia decesserit, jure militari valere (si militis subjuncta voluntas contraria non sit) Divus Pius rescripsit Quod d' lig ns, Donel. libr. 6. Digestorum, capit. 28. litera P. & Q. intelligit verum. * Si mentis testatio, indiciumve ali- 119 quod militis sequatur; quod in paganis elogium sic factum; probare voluisse, insinuet, ex §. 4. instit. de milit. test. & l. Titius, 25. D. eod. tit. Sentireque idem vultus est Geor. Acac. proxime dicto loco, numero 107. & seq.

Decimum sextum † (& specialius ad idem Mant. 120 inserit) quoniam in testamentis testes rogati esse debent. l. Hæredes palam, §. In testamentis, D. de testam. auth. Rogati, & in corpore unde sumitur, C. eod. Ant. Gom. in l. 3. Taur. n. 23.

Et tamen in milite † rogatus non est necessarius, 121 ut per Doctores in d. l. 1. & in d. l. & in d. l. milites, supr. proxime allegata, Nicol. Intrigliol. d. 79. n. 28. 29. & 30. Geor. Acac. d. loco, n. 37. & 76. Hodiè licet jure Regio, rogatus qualitatem non desiderari, advertat, probetque Gomez. ead. l. 3. n. 29.

Decimum septimum, † quoniam in testamento pariter filius institui debet, aut nominatim ex hæredari, ne præteritus testamentum rumpat, l. 1. & 2. D. de liber. & posthum. & instit. de ex hæred. liber. in prin. & traditur latè, in l. Posthumo, C. de bonor. possess. contra tab.

Et tamen militi * necessitas hæc à lege imposita 122 non est, l. Sicut, & seq. C. de milit. test. l. Qui jure militari, D. ead. l. 2. §. Quisquis, D. de vulg. & pupil. Geor. Acac. citato loco, n. 78. Mant. de conject. ult. volunt.

Decimum octavum, * quoniam quis filio suo haud 124 potest substituere pupilariter, nisi prius sibi ipsi testamentum faciat dict. §. Quisquis, l. Patris filii, D. eod.

- D. eod. §. Libertis, §. igitur, inst. de pupil. subst.*
- 125 Et tamen militi * permillum est, ut pupillo tantum etiam sibi testamento non facto substituatur, *l. miles ita, §. fin. l. in fraudem, §. item tam sibi, D. de milit. testam. Guil. Bened. d. verb. testamentum, n. 22. vers. octavo, Nicol. Intrigliol. de substit. cent. 1. q. 2. n. 27. & latius quest. 74. n. 22. & seqq. & cent. 2. d. quest. 79. n. 2. & de exemplari substitutione similiter à milite validè facta, idem ipse, cent. 1. q. 16. n. 16. & seq. Nec sibi solum*
- 126 filius tam. miles de castrensibus * testari sibi que testamentum facere potest, *l. ex militari, de test. milit. Ayal. d. lib. 3. cap. 7. sub. n. 15. Petr. Cabal. d. casu 294. n. 462. Sed etiam filio * pupillo dict. l. in fraudem, 16. §. Miles, & l. Cum filius tam. 29. D. de milit. test. Petr. Cabal. ubi proxime, n. 364. & seq.*
- 127 Decimum nonum, quoniam ad confirmationem tabularum pillarium requiritur hæreditatis aditio, *d. l. 2. §. de vulg. & pupil. subst.*
- 130 Et tamen militis * etiam non adita, suum fortuntur effectum, *d. l. Miles ita, §. fin. D. de testam. milit. Marc. Anton. peregrin. de fidei commiss. art. 2. n. 36. Guil. Bened. d. verb. testam. 1. n. 21. vers. nono.*
- 131 Vigesimalium, * quoniam filio emancipato substitui non potest, *l. 2. in princ. D. de vulg. & pupil. subst.*
- 132 Et tamen miles * substituit, *l. Miles ita §. exheredato, D. de milit. testam. cum Menoch. lib. 4. præsumpt. 60. & aliis ab eo citatis, Nicol. Intrigliol. de substit. d. cent. 2. quest. 62. n. 49. Guil. Bened. d. verb. Testamentum. num. 12. vers. Decimo septimo.*
- 133 Vigesimalium - primum, * quoniam quis non potest mori cum duobus testamentis, ex quo aut vice unius habentur; aut unum per aliud rumpitur, *l. g. 1. & 2. D. de injust. rupt. irritoque testam. l. 1. §. Sed in duobus, D. de honor. possess. secund. tabul.*
- 134 Et tamen miles * ipse potest, *l. quærebatur, D. demilit. testam. dict. l. 1. & 2. de injust. irrit. que fact. testam. Guil. Bened. dicto loco, vers. quinto, Petr. Cabal. de casu 294. num. 359. Intrigliol. dict. cent. 2. q. 79. n. 9. Cardin. Martic. de conjectur. ult. lib. 6. tit. 1. n. 21. Cæsar. Argel. de acquir. possess. questione 14. articul. 2. n. 42. Georg. Acac. d. lib. 2. privileg. 16. n. 50. Cardin. Martic. dict. lib. 6. de conjectur. ultim. volunt. tit. 1. n. 21.*
- 135 Vigesimalium secundum, * quoniam capite damnati testamenti factionem non habent, *l. ejus qui, §. 1. & §. fin. D. de testam. imò quod bona eorum etiam publicantur plures in id alias cumulat Anton. Gomez. leges, in 4. Taur. numero 1. quas probat, renovatque lex 15. titulo 1. part. 6. antiquantur tamen, & corriguntur omnes per dict. l. 4. Taur. & l. 8. titul. 4. lib. 5. novæ reg. collect.*
- 136 Et tamen miles * habet, (& quidem jure militari) si non Sacramenti tamen fides rupta sit) *l. ex militari, in princip. D. milit. testam. l. Si quis filio, 6. §. sed. & si quis, D. de injust. rupt. & irrit. fact. testam. ubi sic Ulpianus: Sed. & si quis fuerit capite damnatus, vel ad bestias, vel ad gladium, vel ad aliam penam, quæ vitam adimit: testamentum ejus irritum fiet: & non tunc cum consumptus est, sed cum sententiam passus est; nam pænæ servus efficitur. Nisi fortè miles fuit ex militari delicto damnatus: nam hic permittitur testari, ut divus Adrianus rescripsit. Et credo quod jure militari testabitur Georg. Acac. d. lib. 2. privileg. 16. num. 30. & seq. Petr. Cabal. d. casu 294. num. 367. Baltas. Ayal. dict. lib. 3. cap. 7. num. 16. Intrigl. dicta questione 79. num. 13. & sequentibus. Guil. Bened. in repet. cap. Raynuntius, verb. Testamentum 1. num. 22. versic. Quarto.*
- 137 Vigesimalium tertium, * quoniam incertus de statu suo testari pari modo non potest, *l. 1. in princip. D. de leg. 3.*
- 138 Et tamen militis testamentum * in ea conditione est, ut valeat, *dict. l. ex militari, proxime allegatus, §. si miles, D. de milit. testam. Petr. Cabal. dict. casu, n. 356. Intrigliol. dict. cent. qu. 79. n. 26. Acac. dict. privil. 16. n. 35.*
- Vigesimalium quartum, * quia furdus, & mutus adhuc non testatur, *l. discretis, C. qui testam. facer. poss. l. qui in potestate, §. fin. & l. seq. D. de testam. §. item surdus, inst. quibus non est permiff. facer. testam. l. 13. tit. 1. part. 6.*
- Et tamen miles * hujusmodi hoc idem faciens, non rejicitur, factumque sustinetur, *l. jure militari, D. de milit. testam. §. Quia imò, inst. eod. Petr. Cabal. repetito casu 294. n. 361. Intrigliol. dict. quest. 79. n. 27. Ferdin. Vazq. Mench. controvers. illustr. lib. 1. cap. 103. n. 301. & seq. & de success. progres. §. 1. n. 169. Andr. Gail. observat. 118. n. 14. lib. 2. Guil. Bened. in repetit. cap. Raynuntius verb. testamentum, §. numero vigesimo secundo - vers. Tertio, quæ miles. Georg. Acac. dict. tract. lib. & privil. n. 18.*
- Vigesimalium quintum, quoniam mulieri in qua etiam turpis suspitio cadere possit, liberè relinquitur, *l. affectionis l. donationes, in princip. D. de donat. quod & per locum à speciali probatur, l. 1. D. de don. inter vir & uxor. l. 4. §. Sed & quod meretrici, D. de cond. ob turp. caus. l. 53. in secunda parte, tit. 14. part. 5. multos referens Joan. Gutier. de juram. confirm. 1. part. cap. 6. num. 1.*
- Et tamen militi * resistit lex ne donet, aut aliquid relinquat, *l. 2. C. de donat. inter vir & uxor. l. miles ita, §. mulier, D. de testam. milit. l. mulierum, 13. D. de his quib. ut indign. Bened. d. verb. testamentum, 1. n. 22. vers. Undecimo; Baltas. Ayal. d. lib. 3. cap. 7. num. 19. Petr. Cabal. d. casu 294. n. 370. Card. Tusch. d. lit. M. concl. 228. n. 1. Joan. Gutier. d. cap. 6. n. 3. & 4. qui ab Ant. Gomez. in l. 53. Taur. n. 68. dicta mutavit, Georg. Acac. d. lib. 2. privil. 16. n. 44. Cæsar. Argel. de acquir. possess. q. 3. art. 22. n. 1116. Limitans * cum multis *ibid. n. 1109. & seqq. in donatione à milite ob merita facta Gutier. supr. n. 11. & seq. Marc. Ant. Nat. conf. 559. n. 1. cum seq. Mancin. de juram. part. 4. effect. 220. plures allegans Carol. de Graf. de effect. cleric. effect. 19. n. 19. hanc latè materiam exornans multifariam, multisque modis assertionem prædictam à n. 21. cum seqq. amplians; à n. 41. limitans. Et an donatio hujusmodi à milite facta juramento * firmetur, viresque habeat; plenè examinat Gutier. d. cap. 6. à n. 13. cum seqq.**
- Vigesimalium sextum, * quoniam deportati, de jure communi, hæredes institui non possunt, *leg. 1. Codice de hæred. instit. l. edito D. de honor. possess. neque alius quilibet servus pænæ effectus, ex juribus privileg. 22. supra relatis.*
- Et tamen instituuntur * à milite. *l. Neque, §. Deportati, D. de milit. testam. Nicol. Intrigliol. de substit. à cent. 2. q. 79. n. 14. & seqq.*
- Vigesimalium septimum, * quoniam causæ meri, & mixti imperii non possunt delegari, *l. 1. D. de offic. ejus, approbata à lege 18. titul. 4. part. 3. Paz (hujus non facta legis mentione) in praxi, 2. tom. prælud. 3. n. 2. ubi quid de jure canonico hac in specie constitutum extet, à n. 1. tractat, & ante eum plenè Didac. Covar. variar. lib. 2. c. 20. per tot. ubi quid apud nos circa judices quoque sæculares obtinuerit consuetudo, num. 4. tradit.*
- Et tamen favore militis † delegantur *l. Tam colatores, C. de re milit. lib. 12. allegatque seipsum Mantua in id, in l. 1. C. de offic. ejus.*
- Vigesimalium octavum, * quoniam regula Catoniana regulariter in testamento cujuscumque locum habet, & attendi solet ut legatum caducum, aut aliter inutile non convalescat: si diutius vivat, post testamentum, & res ad eum statum mortuo testatore per-

perveniat, à quo incipere potuisset; & tamen in testamento militis † haud est considerabile, ex quo est de jure civili, à quo ipse absolutus est, l. Neque in princ. & ibi Bald. in terminis, D. de milit. testam.

151 Vigessimus nonus, quoniam ignorantia juris nemini prodest officere potius solet, l. Juris ignorantia, C. qui admit. his diebus à Nobis edita, una cum l. 1, C. eod. titul. l. Legib. C. de Legib. cum adductis per Nos in Axiomatib. lit. I. num. 17.

152 Et tamen militi † non nocet, l. 1. C. de jur. fact. ignor. l. Regula, §. Si miles, D. eod. titul. & not. in l. fin. in prin. C. de jure deliber. plenè Georg. Acac. de privileg. milit. lib. 2. cap. 1. per tot. Conveniunt. que de rustica simplicitate suo à Nobis loco jam dicta, quæ & militibus congruunt, & de utrisque poriter hac in re Doctores loquuntur, & in specie Sfort. Odd. de restit. in integr. part. 1. q. 10. art. 7. per tot. materiam articulis seqq. tractans.

153 Trigesimus, † quoniam privilegium fori superveniens pendente judicio, quem jurisdictione non eximit, l. Si quis posteaquam, D. de judic. l. pen. D. de jurisd. omn. judic. Ideoque nec Clericos † post delictum præcipuè commissum, in judiciumque deductum sæculare effectos ab eo liberavit, ut cum aliis ibid. relatis eruditissimus tradit Covar. pract. lib. 1. cap. 32. num. 4. in princ. & vers. Secunda conclusio, juncto vers. seq. de qua etiam re Placa de delict. lib. 1. c. 35. n. 5. novissimè (magis communiter receptum dicens, commissi delicti tempus in specie præsentis attendi) Carol. de Graf. de effect. clericat. effect. 1. n. 1072. ex l. 1. D. de pæn. & aliis latissimè seqq. numeris materiam prosequens.

155 Et tamen in milite † armatæ militiæ secus, l. Qui cum uno, §. Reus, D. de re milit. & not. in d. l. Si quis posteaquam, licèt hæc mihi prout jacet limitatio non satis constet cui d. l. Si quis posteaquam dispositio nominatim obstat, communisque in clerico relata assertio, & sic in milite per d. l. Si quis posteaquam, in specie profitetur Georg. Acac. d. lib. 2. privil. 5. n. 7. & 8.

156 Trigesimus primum, quoniam nullibi permissum reperitur, imò prohibitum potius, uxori, † vel medico alicujus læsi, si ex causa probabili, & necessaria abfuiisset, ex clausula Si qua mihi justa causa subesse videbitur, succurri, de qua in l. 1. in fin. & in l. Sed etsi per prætorum, in princ. D. ex quib. caus. major.

157 Et tamen uxor militis, † & medicus absque dubio restituuntur, mariti, seu militis favore, cui hoc speciale privilegium concessum est, l. Inter eos, 33. §. militum medici, D. eod. tit. l. 1. C. de uxor. milit. Georg. Acac. de privil. milit. lib. 1. c. 9. n. 32. plenè Sfort. Odd. de rest. in integr. p. 1. q. 6. art. 7. n. 21. vers. In contrarium, & art. 8. per tot. Petr. Royz. Maur. decis. Lituan. 4. n. 461. & seqq.

158 Trigesimus secundum, quoniam peremptoria exceptio post sententiam opponi non potest, l. Peremptorias. C. sentent. rescind. non posse, l. Exceptionem. C. de probat. & de materia, in cap. Pastor. de except.

159 Et tamen miles † opponit, l. 1. in fin. C. de jur. & fact. ignor. Petr. Cabal. resol. crim. d. cent. 3. casu 294. n. 334. Carol. de Graf. de effect. cleric. effect. 19. n. 10.

160 Trigesimus tertium, † quoniam tutela (cum sit munus publicum, & nil, aliud nisi vis, atque potestas ad tuendum eum, qui propter ætatem se defendere nequit, ut institut. de tutel. in princip.) efficit, ut quis cogatur ad onus ipsum suscipiendum l. Nullus C. de Decur. lib. 10. & not. in loco prius supra, latè Paul. Montan. de tutor. cap. 35. de excus. tutor. num. 1. & seqq.

161 Et tamen miles † cogi non potest, imò quòd nec volens admitti debet, §. Idem & in milite, instit. de excus. tutor. l. milite, C. qui dar. tutor. poss. Nisi tu- Velasco de Priv. Paup. Tom. II.

tela filiorum sui commilitationis esset, quoniam tunc secus l. Sed & milites in princip. & ibi not. Bart. D. de excus. tutor. & idem Glos. in d. §. Idem & in milite, Georg. Acac. dict. tractat. lib. 2. cap. 15. per tot. Petr. Cabal. dict. casu 294. numero 326. Paul. Montan. dict. cap. 35. numero 184. Joan. Gutier. eod. tract. de tutel. 1. part. c. 21. n. 25. Masstril. decis. 76. n. 7. vers. Sed his, & num. 11. volum. 1. Anton. de Amat. resolut. 46. num. 3. 12. & seqq. ubi quod etiam à suscepta liberatur.

Ab alijs quoque muneribus † personalibus eos reddit Ulpian. immunes, in l. 3. §. His qui, D. de muner. & honor. A realibus † autem, & his quæ à mercimonio proveniunt vectigalibus excusati licèt non sint, dict. §. His qui & ibi Glos. verb. Munus, à contrario sensu Bovadilla in politic. lib. 4. cap. 2. num. 67. vers. Y en las pagas de los tributos Reales, y Concejales, ad quod judicem rei competentem esse firmat, Georg. Acac. dict. tract. & lib. privileg. 30. estque text. in l. Ex præstatione, 7. C. de vectigal. & commiss. In commissum tamen professione non facta, militari privilegio non incidunt, l. 3. C. eod. titul. ubi Glos. celebris, verb. Tenerentur, alios exemptionis similes in militibus assignat casus, & notat Petr. Cabal. dict. casu 294. numero 328. plenè etiam Georg. Acac. de privileg. milit. lib. 2. privileg. 10. per tot.

164 Trigesimus quartum, quoniam multi sunt casus in quibus delinquentes laqueo vitam finiunt, tum vel maximè enumerati, in l. Capitalium, in §. Famulos, & ibi Glos. magistra, D. de pæn. & in paragra. Ex maleficiis, instit. de action.

165 Et tamen miles † ignominiam hanc pati non debet, sed honestiori pœna puniri, l. Desertorem §. Pœna militum, & pari modo, juncta gloss. D. de re milit. per quam ita dixit Bald. in cap. in §. Si rusticus in fin. de pace ten. in usib. feudor. Georg. Acac. dict. tract. lib. 2. privileg. 17 per tot. Petr. Cabal. repetito casu 294. numero 336. Secundum quem limita † ibid. numero 338. & ex l. 3. Cod. de veteran. lib. 12. & ibid. Glos. & l. 1. Cod. de dignitatib. eod. lib. in his, qui atrocibus delictis, furtis præcipuè, & latrociniiis vacant, seque militari honore indignos reddidere.

167 Trigesimus quintum, † quoniam res empta cum pecunia mea alterius nomine, non est mea nec ista ratione à me vendicari potest, nec cæteris creditoribus anterioribus præferor, leg. Si ex ea pecunia, Cod. de rei vindic. diximus in privileg. Ecclesiæ.

168 Et tamen si comparata sit ex pecunia militis, † secus, l. Si ut proponis, Cod. eod. l. Idemque, D. qui pot. in pign. hab. l. 2. de donat. inter vir. & uxor, Petr. Cabal. dicto loco, numero 330. Vital. de Camb. de clausul. in claus. Et specialiter obligat. num. 4. Rodrig. de annu. reddit. lib. 2. quæst. 20. sub. num. 6. Cardin. Mantic. de tacit. & ambig. convent. lib. 11. tit. 14. num. 3. Antonin. de amat. resolut. 3. num. 68. Franc. Gallet. in margar. cas. conscient. verb. Pecunia, vers. Pecunia militis

169 Trigesimus sextum, † quoniam verè contumax ab appellando excluditur, l. & post edictum, §. fin. D. de judic. leg. 2. D. Si quis in jus voc non jer.

170 Et tamen miles, † (sicut etiam minor, & rusticus appellat, l. Etsi sine, §. Item si non provocavit, D. de minor. l. cum de indebito, §. Sin autem, D. de probat. Ubi in princip. D. de edend. & latè in d. l. 2. not. Alex. in 1 col.

171 Trigesimus septimum, † quoniam condemnatus ad solvendum, solvere præcisè cogitur, usque adeo, ut nec coactionem evitet, si paratus sit dare expromissorem, de solvendo, l. 3. §. ait Prætor, D. de re judic. jamque supra quæst. 11. n. 55. advertimus.

- 172 Et tamen miles † beneficium habet, ne ab eo exigatur, nisi in quantum facere potest, *l. in condemnatione, D. de regul. jur. l. miles, D. de re judic. plenè Georg. Acac. dict. lib. 2. privil. 18. per tot. Nicol. Boer. in consuet. Bituric. gloss. Est factus Chevalier, in princip. pag. mibi 238. ubi de militibus alias, Damad. in enchirid. parium, verb. miles, vers. quocirca, sicut, infinitos ad id congerit Carol. de Graf. de effectib. clericat. effectu 7. n. 2. & effectu. 19. n. 15. Petr. Cabal. dicto casu 294. n. 314. Qui nec bonis militem † cedere posse, n. 315. addit, tenentque idem*
- 173 Matth. Brun. de cess. honor. q. 11. quart. princ. n. 1. & Osuald. Hillig. in Donel. Enucl. lib. 27. c. 9. lit. M.
- 174 Trigesimalimum octavum, † quoniam quilibet potest renuntiare privilegio fori, *in l. si quis in conscribendo, Cod. de pact. argum. l. si iudex, D. de minor. & in cap. ad Apostolicam, de regular. & transeunt. ad relig.*
- 175 Et tamen Militi, † prohibitus esse videtur, *l. magistreria, Cod. de jurisd. omn. judic. In quo militat ratio honoris militaris, ut alibi in simili clericalis, in cap. diligenti, de foro compet. & de materia latius, in dict. l. si quis in conscribendo, Notavimusque jam supra, ex Petro Cabal. resolut. crimin. casu 225. numero 24. & sequent. & aliis.*
- 176 Trigesimalimum nonum, † quoniam non potest quis pupillariter filio suo substituendo facere quod moriatur pro parte testatur, pro parte autem intestatus ex quo substitutio pupillaris pars est & sequela testamenti paterni, §. igitur institut. de pupill. subst. nec potest fieri, nisi sibi pater prius faciat testamentum, ut dixi supra in discursu l. 2. §. quisquis, de vulg. & pupil. subst. quod neque hujusmodi esse potest, *l. jus nostrum, D. de reg. jur.*
- 177 Et tamen miles † potest, *l. Sed si plures, §. ad substitutos, D. de vulg. & pupil. subst. l. miles ita, 42. §. fin. D. de milit. test. ubi Triphonian isthac: Si militis adita non fuerit hereditas; an substitutio quam pupillo fecit, valeat queritur; Et consequens erit hoc dicere; quia permittitur militi filio facere testamentum, quamvis sibi non fecerit. Cujus & meminit Costia in cap. pater, 2. part. verb. Deferuntur, num. 2. colum. 2. ad med. pag. mibi 344. & Pichard. in rubr. instit. de vulg. numero 48.*
- 178 Quadragesimum, † quoniam præteritione matris, quærela subvertitur testamentum ejus, ex quo loco exheredationis habetur, *l. Illud, §. ad testamenta fæminarum, D. de honor. possess. contra tabul. Et idem si ipsa à filio præteratur, l. Nam etsi parentibus, D. de inoffic. testam. & dico ego in hac l. Precibus, in 11. quest. de impub. & aliis substit.*
- 179 Et tamen in milite, † secus *l. 1. (& ibi notat Jas. in 3. colum.) C. de milit. testam.*
- 180 Quadragesimum primum, † quoniam in pagano non cadit distinctio patrimoniorum, *leg. Jurisperitos, & Cum oriundus, D. de excus. tutor.*
- 181 Et tamen miles † instituendo unum in uno patrimonio, & alium in alio; hoc ipso declarat se velle uti privilegio militari, ut not. *in dict. l. 1. C. de milit. testam. prox. alleg. & ibid. Jas.*
- 182 Quadragesimum secundum, † quoniam ad probandum voluntatem alicujus testantis, requiruntur septem testes, sicut in ejus testamento, *leg. Cum proponeretur, D. de legat. 1.*
- 183 Et tamen in voluntate militis, ac in casu *leg. in testamento, C. de milit. testam. duo tantum sufficiunt, sicut & in eo testamento, l. milites juncta gloss. C. eod. & in d. l. In testamento, quoque notatur. Guil. Benedict. in repet. cap. Raynumius, verb. Tamentum, 1. num. 21. de testam. vers. Sanè tamen.*
- 184 Quadragesimum tertium † adhuc, quoniam imò secundum alium intellectum, in ipso milite satis constat eo ipso, quod contrarium non probatur. Et tamen in pagano, verè probari debet. Quod dictum tamen non est tutum; idèò recurrendum est ad dicta *in dict. leg. in testamento.*
- Quadragesimum quartum, † quoniam quisque pro debito civili capi personaliter potest, nisi sit in domo; quoniam tunc, cum sit tutissimum cujusque refugium; inde avelli non potest minusque ab Ecclesia, *l. Plerique, l. Satis, D. de in jus voc. l. pen. C. de his qui ad Eccles. confug.*
- Et tamen miles † tutus est, nec istud ipsum pertimescet, *l. miles, & ibi not. D. de re judic. quod jam supr. privileg. 14. dixerat. Mant. ipse ubi nos quoque id alios pariter addentes notamus.*
- Quadragesimum quintum, † quoniam testamentum simpliciter fieri debet, & non sub specie alicujus lucri; exemplificando in casu quando duo faciunt pactum quod unus alterum hæredem instituat, & è contra, *l. Ille autem, & ibi Bald. not. D. de hæred. instit. conducuntque adducta à Nobis in Axiomat. lit. E. n. 3.*
- Et tamen factum inter milites, † valet, ut *in l. Licet inter privatos, ubi Jas. & Doct. in 3. col. C. de pact. Valent. Forster. de hæreditat. lib. 4. cap. 24. n. 8. Nicol. Boer. decis. 204. n. 4. & 5. Petr. Gregor. syntagmat. jur. univers. lib. 19. cap. 16. n. 17. conveniuntque superius privil. 9. adnotata.*
- Quadragesimum sextum, † quoniam in executione judicati, omnia debitori possunt auferri, observata nihilominus forma, *l. A divo Pio, §. In venditione, D. de re judic.*
- Et tamen militi † arma relinquuntur, sicuti libri scholaribus, maximè studentibus, *Gloss. est notabilis, in l. Nepos Procuro, D. de verbor. signific. quam ad id etiam inducit Bald. in rubr. C. qui bon. credere poss. & Jas. in §. Item Serviana, in 9. colum institut. de actionib. Petr. Cabal. resolut. crimin. dict. casu 294. num. 318. Osuald. Hilliger. in Donel. Enucl. lib. 27. cap. 3. lit. P. Vincent. Carot. de except. contra præjudic. sentent. vel damnos. execut. cap. 56. n. 1. & seq. optimè Joan. Hier. Campan. l. in discursor. jur. Can. rubr. 11. cap. 10. n. 11. Idque ipsum lex Regia 3. titul. 27. part. 3. decrevit in nobisium favore, ut in carcerem pro debito civili regulariter conici, nequeant, eisque arma, equi habitacionisque domus relinquuntur, neque in his executio fiat, recentiores decernunt, *l. 9. titul. 1. lib. 6. nova Reg. collect. l. 3. 4. & 5. eod. tit. & lib. plurimas alias in id Regias leges cumulat Gundi. Suar. de Paz. in praxi, 5. part. tom. 1. cap. 2. num. 37. In scholario quoque libris † simul ad dictæ Glossæ in l. Nepos procuro instar loquens, suntque ita pariter loquuti Petr. Duen. reg. 275. limit. 5. omnigena eruditione ornatus Parlador. rerum quotid. lib. 2. cap. fin. §. 3. num. 18. qui num. 21. & seqq. aliis etiam bonis caudicis deficientibus, ad libros manus non magis quam ad militum arma pro executione porrigi hodiè posse, confirmat. Expertique in forensi judicio sumus, nec semel protectorias literas (vulgò de amparo, nominatas) ab ordinariis Curiaë judicibus, (Alcaldes de Corte) expeditas vidimus, quibus (fide præstita, quæ in Advocatorum numero descriptos esse, examine præhabito monstret) ne pro debito civili in eorum personis, aut libris executio fiat, jubent abstinereque ab his manus satellitibus præcipiunt.**
- Quadragesimum septimum, † quoniam præteritio patris efficit ut testamentum sit ipso jure nullum, ut instit. de exhered. liberar. in princ. & in l. 1. & 2. D. de liber. & posthum.
- Et tamen si miles † sciens se filios habere, alios inscripserit hæredes, tacitè eos exheredat: intelligit. *l. Sicut certi juris, & seq. C. de milit. test. Benedict. in*

in dict. cap. Raynuntius, verb. Testamentum, 1. num. 22. vers. Decimo-tertio, Tiraquel. de nobilit. cap. cap. 20. num. 185. Petr. Cabal. dict. casu 294. n. 354. Ubi ea ratione, nec filii agnatione † militis rumpi testamentum, si de illius mente constet, notat ex l. Qui jure militari, l. militis, de milit. testam. d. l. Sicut, & seq. C. eod. Nicol. Intrigliol. d. cent. 2. q. 79. n. 5. & seq. licet hodiè contrarium affirmet ibid. ex Glos. in l. Testamenta, C. de inoffic. testam. Vazq. de success. creat. §. 24. n. 33. Graf. in §. Testamentum, q. 7. num. 3.

196 Quadragesimum octavum, † quoniam si quis filiam suam appellasset, & eidem in testamento pariter legatum reliquisset; non videtur propterea eam ex hæredasse, usque adeò, ut in quartam etiam impu- tetur, & ad supplementum agat, si sibi aliquid desit, l. Omni modo, l. Sancimus, C. de inoffic. testam.

197 Et tamen in milite † secus, quia eam non instituendo hæredem, sine dubio exhæredavit l. Si cum vel in utero, in fin. C. de milit. testam.

198 Quadragesimum nonum † quoniam si quis servum instituerit, eique libertatem reliquerit in eodem testamento, eidem hereditas sola sine libertate adimi non potest, l. Si ita, §. Regula, D. de lib. & post hum.

199 Et tamen miles † potest, eundem scilicet hæredem instituere, deinde exhæredem scribere, l. Si certarum, §. si eodem testam. D. de milit. test. Georg. Acac. eod. tract. de privileg. milit. lib. 2. c. 16. n. 98.

200 Quinquagesimum, † quoniam si filiusfam. capite minuatur, vel emancipetur, vel à patre suo in adoptionem detur, testamentum nihilominus ejus valet; quasi ex nova voluntate (inquit) text. in l. miles filiusfamil. D. de milit. testam. §. Sed & si quis, instit. eod. tit.

201 Et tamen in pagano † secus, l. Si quis filio, §. Sed si quis, D. de injust. rupt. irrit. qui testam. & not. in d. l. miles.

202 Quinquaginta hæc militum privilegia extra ea, quæ stellare signum discernit (ut jam præ diximus) Marc. Mant. assignat. Viginti † Guill. Benedic. numerat. in dict. repet. cap. Raynuntius, verb. Testamentum, 1. n. 22. quorum pleraque jam supra suis sedibus locavimus; quatuordecim. Calan. recenset in catalog. glor. mund. par. 9. consider. 47. Alia Georg. Acac. repetito tractatu. Petr. Gregor. syntagmat. jur. univers. lib. 19. cap. 16. per tot. Alii supra n. 81. relati protulere. Mira autem compagine omnia ferè complexus Donel. Digestorum. lib. 6. cap. 28. per tot. & in ejus annot. Olvald. Hilliger. Paucorumque ideò insuper Nos erimus adjectione contenti.

203 Militibus in expeditione occupatis longi temporis † præscriptionem non obesse, Imperator Alexandr. rescripsit, in l. 1. C. quib. non objicitur longi tempor. præscript. Et quomodocumque læsum restitui militem toto titul. C. de restit. milit. providetur, traduntque (præter DD. ibid.) Petr. Cabal. resol. crim. cent. 3. dict. casu 294. num. 325. & plenè Sfort. Odd. de restit. in integr. part. 1. quæst. 6. artic. 2. & 3. num. 5. & seq.

204 Cum cæteris † regulariter longi hæc temporis præscriptio (bono publico introducta) noceat, l. 1. & toto titul. D. de usucap. seu præscript. aliis omissis ne vulgatis immoremur.

205 Pro testimonio ferendo milites † evocari cogique invitos Calistrat. vetuit, in l. 3. §. fin. D. de testib. & Scævola in l. Inniti, 8. eod. titul. Et quamvis expressa Consultorum præfata decreta Doctorum allegationibus excusarent; multos tamen simul in id congerunt Farin. de testib. q. 78. n. 66. Georg. Acac. dict. tract. lib. 2. privil. 7. per tot. Petr. Cabal. dict. loco, n. 327. Joan. Garz. de nobil. gloss. 48. §. 4. n. 9. Regia quoque lex 35. tit. 16. part. 2. stabilivit idem. Velasco de Priv. Paup. Tom. II.

Quemlibet autem non privilegiarum expresse, † 206 testimonium ferre cogi posse, & ex titul. de testib. cogend. in decret. deducitur, & notat (cum multis suo congestis more) Farinac. dict. quæst. 78. num. 1. dict. que partita lex in princip. monstrat.

Sine cessione † militem agere posse, dixit Bald. 207 in cap. Vigilanti, num. 5. de præscript. cujus & contrarium in aliis, in Ecclesiæ favoribus tradidimus.

Filiumfamilias testari non posse, † patre etiam 208 permittente, multa dictant jura, in l. qui in potestate, D. de testam. l. Tam is, §. 1. D. de don. caus. mort. l. 3. §. 1. & l. pen. C. qui testam. facer. poss. l. fin. §. filius autem, C. de bon. quæ liber. princip. instit. quib. non est permis. facere testam. deque jue regio, l. 13. tit. 1. part. 6.

Militi † tamen filiosfam. de castrensibus, aut quasi 209 castrensibus etiamque veterano eadem ipsa jura testari concedunt, testaturque idem Juven. satyr. 19.

Solis præterea testandi militibus jus
Vivo patre datur, namque sunt parta labore
Militia placuit non esse in corpore census,
Omne tenent cujus regimen pater.

De noviori licet jure Regio † filiosfamilias legiti- 210 mæ ad testandum ætatis, testamentum condendi sit concessa facultas per legem §. Taur.

Litem nullam inter patrem, † & filium esse pos- 211 se, communi, Regioque jure sancitum extat, in l. Lis nulla, 4. D. de judic. l. 2. tit. 2. part. 3. & l. 11. tit. 17. part. 4.

Militi † verò eadem ipsa jura pro castrensibus, 212 & quasi castrensibus etiam patrem conveniendi facultatem concedunt, text. quoque, in l. si quis uxori, 53. §. Sed si filius, D. de furt. in l. si dubitet. 11. §. fin. in fin. D. de fidejuss. & in leg. Cum oportet, 6. §. exceptis, C. de bon. quæ liber.

Sic pariter quamvis inter patrem, & filium † non 213 consistere donatio queat, ut text. probant, in l. 1. §. si pater filio, D. pro donat. in l. 2. ubi id nominatim Glos. advertit, verb. Promittere, & in leg. Donationes, 32. §. Pater, D. de donat. in leg. 2. & ibi Glos. verb. in potestate, C. de inoffic. donat. in l. Donationes, quas parentes, 25. C. de donat. inter vir. & uxor. quibus cum l. 3. tit. 4. part. 5. vers. Mas si el padre, convenit. Traduntque (aliis relatis) Gom. in l. 17. Taur. n. 2. & Joan. Gutier. de juram. confirm. 1. part. . n. 1. & 2.

Militiæ † tamen causa donationem filio à patre 214 factam valere, castrenseque peculium effici, probant text. in l. Miles præcipua, 4. & l. Castrense, 11. D. de castrens. pecul. firmatque Petr. Cabal. resolut. crimin. dict. casu 294. num. 342. & seqq.

Proximum de donatione sequitur uxoria, quæ 215 licet inter conjuges † sit matrimonio constante prohibita, ut tot. titul. D. & C. de donat. inter. vir. & uxor. l. 4. & 5. tit. 11. part. 4. Qua de re plenè Gomez in dict. l. 53. Taur. n. 64. & seq. cum que aliis Gutier. dict. tract. p. 1. cap. 3. à n. 1.

Si tamen militiæ † contemplatione uxor marito 216 donaverit, donationem tenere firmitatem peculiumque castrense reputari donata, text. probant, in l. si militi, 6. & in l. si forte, 8. D. de castrens. pecul. & Petr. Cabal. dict. loco defendit, n. 346.

Ex tempore, † vel ad tempus hæreditatem dari 217 non posse, vulgaria jura prædicant, quæ in Anxiomatib. nostris retulimus, lit. H. num. 14.

Hanc tamen regulam in milite † arctant Ulpian. 218 in l. in fraudem, 16. §. Miles, D. de milit. testam. Miles (ait) ad tempus hæredem facere potest, & alium post tempus, vel ex conditione, vel in conditionem, & in l. Quærebatur, 20. §. fin. & Triphoninus, in l. Miles ita, 42. D. eod. tit. Gordian. in l. certi juris, 8. C. eod. ipso tit. certi juris est (inquit) militem ad tempus etiam hæredem instituere posse. Hancque nos etiam

etiam in *Axiomatibus*, dict. lit. H. num. 15. regulæ memoratæ limitationem præfinimus.

219 Posteriore testamento non nisi perfecto † jureque facto, prius solemniter conditum, rumpi aut fieri irritum, author est Ulpian. in l. 2. D. de injust. rupt. & irrit. fact. test. Justinian. que sanxit (divi *Pertinacis* oratione cautum memorans) in §. ex eo autem, instit. quib. mod. testam. infirm. l. que regia 23. tit. 1. part. 6. stabilivit.

220 Nuda tamen simpliciter militis † voluntate prius testamentum jure factum infirmari, in eadem leg. 2. D. de injust. rupt. & irrit. fact. testam. Ulpian. dixit, & in l. fraudem, 16. §. 1. & seq. D. de milit. testam. Sicut autem (ait) hereditatem miles nuda voluntate dare non potest; ita & adimere potest. Denique si cancellaverit testamentum suum, vel inciderit: nullius erit momenti. Si tamen testamentum suum cancellaverit; & mox voluerit valere, valebit ex suprema voluntate.

221 Et si conficiendi inventarium omnes † in universum hæredes obligatio teneat; tempore alias inventarii conficiendi elapso insolidum pro testatoris debitis, legatisque ab eodem relictis, obligatus existat, ut de privileg. pauper. 2. part. quæst. 58. num. 1. & seqq. plenè ostendimus.

222 Militem † tamen qui inconsulto, hereditatem adiit, inventarii que confessionem omisit, hujus periculi expertem Justin. Imperator fecit, in l. fin. §. Notissimum, C. de jure deliber. notantque Ayal. de jure & offic. belli, cap. 7. numero 18. & Petr. Cabal. resolut. crimin. d. casu 294. num. 369. Quamvis recentior ejusdem Imperatoris Justiniani constitutio id mutarit, de hered. & falc. §. pen. (incipit: Quia vero) coll. 1. quæ inventarium non conficientes milites hæredes ad solidum præstandum damnat, ut ibidem Glos. firmat, verbo militari, notamusque dict. quæst. 58. num. 7. & advertit Acac. dict. tract. lib. 2. privil. 17. num. 4. & 5.

223 Inventariumque militem non conficientem falsicia † privari multorum opinionem (rectam dicens, eique adhærens) Osvald. Hillig. refert, in Donel. lib. 6. cap. 28. lit. H.

224 Breviter, † summarieque militum causas tractari, publicus desiderat favor, cujus quoque ratione celeriter Agricolæ agandas, supra quæst. numero 55, ostendimus. Eademque feriatis etiam diebus militares discuti posse Imperatoris Trajani decreto cautum, cujus est Ulpianus relator, in l. Divus Trajanus, 9. D. de fer. quam Georg. Acac. exornat dict. tract. lib. 2. privileg. 4. per tot. Quod nec, Juvenali ignotum, dum satyr. 16. inquit:

Premia nunc alia, atque alia emolumenta notemus.

Sacramentorum; convallem ruris acuti.

Improbis, aut campum mihi si vicinus ademit;

Aut sacrum effodit medio de limine saxum.

Quod mea cum vetulo coluit plus annua libo;

Debitor, aut sumptos pergit non reddere nummos;

Una supervacui dicens chirographa ligni,

Expectandus erit, qui lites inchoet, annus

Totius populi: sed tunc quoque mille ferenda

Tædia, mille mora, toties subsellia tantum

Sternuntur, jam facundo ponente lacernas

Cæditio, & Fusco jam micturniente, parati

Digredimur; lenta fori pugnamus arena;

Ast illis, quos arma tegunt, & balteus ambit,

Quod placidum est, illis præstatur tempus

agendi,

Nec res atteritur longo sufflamine litis.

In sportulis † quoque persolvendis, ab Imperatore Anastasio levantur, in leg. tam collatores, 18. §. Ut autem, C. de re milit. lib. 12.

Militum favorem superius in præm. num. 49. relatum superioribus.

Quamvis item acquisita constante matrimonio † inter conjuges dividantur, & ad utrumque æqualiter pertineant dispositione legis 2. & toto tit. 9. libro 5. novæ reg. collect. in bello autem quæ sita à marito, uxori non communicari, nisi uxoris quoque expensis vir militaverit, l. 3. ejusdem libri, & tituli disponit.

Alium quoque militum favorem superioribus adde relatum in præm. num. 49.

Utum senex miserabilis sit persona? legis nostræ unicæ, C. quænd Imperat. inter pupill. & vid. dispositione comprehendatur? quibusque aliis privilegiis gaudeat?

S U M M A R I U M.

1 Pars affirmativa proponitur, & sustinetur, usque ad numer. 16.

Ampliatur etiam in Sene sagaci adversus Joan. Mar. Novar.

Et in divitibus, num. 15.

Quidquid Praxis observet? ibid. & numer. 24. & 25.

2 Senectus morbus est diuturnus, & insanabilis, ad mortemque properanter ducens; & vitæ occasus, num. seqq. usque ad 7.

Infirmorumque privilegia adipiscitur, numer. 53.

Nec modo infirmi Senes, sed in moribus articulo constituti dicuntur, num. 54.

3 Senes quasi Semineces (secundum quosdam appellati.

Alia Senum denominatio, num. 32.

Nuntii mortis quot? & qui sint? ibidem num. 3.

4 Senes tanquam infirmi, & morti proximi ante litem contestatam ad perpetuam rei memoriam recipi testes, possunt.

A Sene potius quàm à juvene manumitti interest, ibi.

5 Senectutis descriptio, num. 10. & 11.

7 Senes inter mortuos reponuntur, in favorabilibus saltem; nec magis quam mortui creditoribus addici possunt, & numer. seqq.

Senex umbra hominis, & inane hominis nomen, ibi.

8 Proximè moriturus, mortuus reputatur.

9 Senectus morte deterior.

Mortis genus, morte ipsa acerbius, ibi.

10 Senectutis incommoda multa referuntur, & plura supersunt.

11 Senectus infantili ætati proflus comparatur.

12 Senili ætati ut minori condonandum.

16 Senex quis dicatur? quæque annorum curricula ad senectutem perducant, Senemvè quem reddant, ut senectutis prætextu miserabilis dicatur, miserabiliumque privilegiis, & fori præcipue, gaudeat? numer. sequent. maximè usque ad numer. 26.

Quot hominum, mundi que ætatum gradus? ibi.

17 Senecta ab operarum præstatione libertum eximit. Et quæ ad id senecta dicatur?

18 A personalibus numeribus, tutela, comparandi frumenti, & militandi onere, quæ ætas excuset? & duobus numer. seqq.

20 Quinquaginta quinque annorum ætas neque bello, neque nuptiis apta.

- In intellectu legis 3. titul. 19. part. 2. & legis 1. titul. 1. lib. 6. novæ Reg. collect. ibi.
- 21 Ab honoribus, vel muneribus eis coherentibus, quæ liberet ætas?
- 22 In casibus in quibus certa ætas jure diffinita non est; vel qua quisque infirmitate prematur, ut à muneribus excusationem mereat; ad iudicis arbitrium recurrendum.
Judicandi manus personale est, ibi.
- 23 Fœminæ (ut debilioris complexionis, & exilioris caloris quam mares (citius pubescunt, senescunt, & deficiunt.
- 25 Valdè annosus aut decrepitus, quis dicatur?
- 26 Senectus omni ævo, & apud omnes per æque gentes magno semper in pretio habita est.
- 27 Honores secundum ætatem olim distributi, ad illosque certa ætas præfinita, quam nullo modo præoccupare licebat.
- 28 Senatus, à senibus dictum.
- 29 Ad summum Ecclesiæ regimen olim seniores electi, & in beneficiis, præbendisque, Ecclesiasticis junioribus præferuntur.
- 30 Et in majoratum, & regnorum successione, aut creatione.
- 31 Senectus variis cognominibus decoratur. Sacram Juvenalis; Venerabilem, ac reverendam, Consuli dixere, seque talem præstat.
- 32 Sennor apud nos quasi Senior dictus.
- 33 Electiones à senibus factæ, à junioribus facti præferuntur.
- 34 Senes in optime priores esse debent.
- 35 Præcedere in sedibus, & in consensu debent, eisque assurgere juniores.
- 36 Et in subscriptionibus priores existunt senes.
- 37 Et in loquendo, respondendo, ac voce reddenda.
- 38 A senioribus in pace, & bello requirendum consilium: juniorumque præferendum.
Consules à consulendo, vel ab agendo cuncta consilio nominati, ibid.
Veteranorum militum electio, tot magno Alexandro victorias peperit. Orbisque dominum effecit. Quique militum numerus, & navium eidem initio extiterit. ibid.
- 39 Opinionibus antiquorum (tanquam firmioribus adhærendum in dubio.
Antiquior prævalet consuetudo. ibid.
- 40 Pro legibus senum dicta reputantur; & ab eis argumentum sumere licet.
- 41 Fama plenam probationem non facit?
In Antiquis facit, & num. seq.
- 42 Scriptura privata regulariter fidem non facit: nisi sit multum antiqua, suspitione carens.
- 43 Ut sanguine, & meritis nobilitas acquiritur vetustate. Et inter personas egregias numerantur senes.
Senes testimonium ferre non coguntur: etsi omnes non privilegi cogantur, ibi.
Senes quemadmodum nobiles, creditoribus adduci nequeunt, ibi.
- 44 Testimonium senum, juniorum præfertur.
- 45 Major in senibus constantia præsumitur interior devotio, fervor spiritus, & fides major æternæ salutis sollicitudo: quam in juvenibus temperantia, continentia major, cum trib. sequentibus & num. 51.
- 46 Vitia cum corpore languescunt, ad virtutem expeditiore animo remanente.
- 49 Senum juramento de illicitè quæsitis omnimodam fidem Mesanense habet statutum.
- 50 Ad accusandum pluribus concurrentibus potior existit senex.
- 51 Ab incontinentiæ suspitione absunt senes.
Velasco de Priv. Paup. Tom. II.
- 52 Seni potius quam juveni succurrendum; eleemosynæ faciendæ est.
- 55 Statutum de infirmis loquens, an in senibus quoque procedat?
- 56 Coadiutor seni, an, & quando dari possit?
- 57 Septuagenarii divinis officiis non interessentes, an distributiones quotidianas lucentur.
- 58 Senectus, ut infirmitas à longò itinere conficiendo, ubi aliàs confici deberet, excusat.
- 59 Pro civili debito in carcerem detrudi, an senes possint? & num. seqq. usque 66.
Ampliatur num. 62. & 63.
- 60 Senes mulieribus comparantur.
- 61 Fœminæ pro debito, causavè civili, in carcerem detrudi nequeunt.
Ampliatur, num. seq.
- 63 Senes privilegio ne pro civili debito in carcerem mittantur; renuntiare possint.
- 64 Pueri pro debitis non mittuntur in carcerem.
- 65 Infirmi pro debito, nec delicto in carcere detinentur.
- 66 Torqueri an senes possint? & num. sequentibus, usque ad 72. exclus.
- 67 Senex de facto tortus confessione ratificata, an sibi præjudicet, & num. seqq. usque ad 72.
- 69 A juniore tortura inchoanda est, ad eam cum senes concurrente.
- 70 In Senum custodia moderamen adhibendum. In senes, fugæ suspitio abest, ibi.
Ætatis carcerati, faciendæ Principi mentio est, ibid.
- 72 Senem, an, & quando ætas à jejuniis obligatione liberet? & num. seqq. usque ad 71. exclus.
- 74 Tempus incæptum; pro completo in favorabilibus reputatur.
- 75 Septuagenaria tutorem filio non petens, an illius successione privetur?
- 77 A communibus juris regulis recedere senectus facit.
- 78 Statuti dispositione non comprehenduntur senes

QUÆSTIO XVIII.

MAjorem dubitationem proposita quæstio latentem, quam patentem continet. Non etiam sic ad ejus diffinitionem (num scilicet miserabilis senex dicatur, miserabiliumque gaudeat privilegiis) ingenia torquentur: quam in ætate discernenda, quæ senem constituat, idque jus mereat, cruciantur. Namque miserabilem personam + senem esse (ne argumentis immoremur) & Dnus Gregorii testimonium probat, in capite Tanta nequitia, vigesimo quarto, in ordine, distinctione octuagesima-sexta, vers. Et quia adhuc; & ex eadem lege nostra unica, Codice quando Imperat. inter pupill. & vid. deprehenditur manifestè. Quippè quæ diuturno morbo fatigatos declarat miseros ad ipsiusque beneficium admittit. Qui autem quam senectutis diuturnior aut insanabilior morbus, irrefragabili experientia teste, doctiorum agmine vallato.

Morbum senectutum esse, + ab experimento proverbium venit, memoratum à Terent. in Phorm. à jure probatum, in l. civitatibus, 125. D. de legat. 1. in auth. de quæstor. §. Si verò aliqui noluerint, col. 6. in cap. de cleric. agrot. lib. 6. aliisque in discursu referendis, & ab Ovid. Metam. lib. 4.

Sed jam felicitior ætas terga dedit, tremuloque gradu venit agra senectus.

Et Papin. stat. Thebald. lib. 8.

Quamquam aeger senio, &c.

Diurnum similiter à divo Augustin. de catechiz. rud. dicente, *Cum sibi homines optant senectutem, quid aliud optant, nisi longam infirmitatem.*

Et insanabilem, ex Virgilio, eam Seneca epistol. 108. appellavit *senectus enim insanabilis morbus est*, inquiens: & Bonif. 8. in d. c. 1. §. Sin autem Episcopus, de cleric. aegrot. lib. 6.

Ad mortemque properantem ducem senectam esse, Seneca epist. 30. dixit: *Nil habet quod speret quem senectus ducit ad mortem; Vicinamque morti, Claudian. in Ruffin. lib. 1.*

Lato vicina senectus.

Divi quoque Hieronym. & Bernard. ille ad Furiam, inquit: *Jam incanuit caput, tremunt genua, dentes cadunt, & fronte obsenium rugis arata: vicina est mors, in foribus, & propè designatus rogos.* Hic ad Esuach. epist. 158. *Breves dies hominis sunt, sed seni mors in januis est.* Et in mortis artic. constitutos videri senes inferius annotamus. Vitæ inde occasum senectutum nominavit Cicero in Topic. Propeque ad interitum Paul ad Hebræ. cap. 8. dum ait: *Quod autem antiquatur, & senescit propè interitum est.*

3 mortis ideo vicinitate, † quasi *semineces* nuncupatos senes, quibusdam placuit, ut verb. *Senectus* Ambros. Calepin. tradit. *Tres enim* (ut Hugo de claustr. animæ lib. 2. cap. 15. refert) *sunt nuntii mortis.* Casus, infirmitas, senectus; Casus nunciat mortem latentem, infirmitas apparentem, senectus presentem. Propterea, tanquam infirmum morti proximum † ante litem contestatam, ad perpetuam rei memoriam examinari, testemque recipi senem posse, decrevit text. in cap. *Quoniam frequenter, ut lite non constet.* Cujus prosequitur materiam (ex recentioribus) Farinac. de testib. quest. 76. à num. 82. cum seqq. Pariterque Modestin. in l. *Is qui*, 15. in fin. D. de fideicommiss. libert. interesse à sene potius, quam à juvene manumitti, dixit. Quod Patroni senis mors proxima citius libertum ab operarum præstatione liberet. Pulchrè similiter Cornel. Gal. senectutem

4 describens, †
5

*Hæ sunt primitiæ mortis, his partibus ætas
Defluit, & pigris gressibus ima petit.
Non habitus, non ipse color, non gressus euntis,
Non species eadem, quæ fuit ante manet.
& iterum:*

*Ortus cuncta suos repetunt, mortemque requirunt,
Et redit ad nihilum, quod fuit ante nihil.
Hinc est quod baculo incumbens ruitura Senectus,*

*Assiduo pigræ verberè pulsam humum,
Et numerosa movens certo vestigia passu,
Talia rugato creditur ore loqui:
Suscipe me genitrix, nati miserere laborum,
Ossa velis gremio essa fovere tuo.*

6 E nostris inter infirmos, † mortique proximos posuere Senes, Panormit. in cap. *Magnæ*, num. 8. de vot. & vot. redempt. Franc. Viv. decis. 243. num. 16. & 20. Polidor. Rip. de act. in mort. artic. cap. 1. num. 25. Paris. conf. 29. num. 68. lib. 2. Jacob. Menoch. de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 46. n. 20. 26. & 33. Petr. Surd. conf. 451. n. 14. Francisc. Burfat. conf. 46. n. 59. Carol. de Grañ. de effect. clericat. effect. 9. n. 161. Guil. Rovill. de instit. & injust. cap. 14. de sene sine religione, n. 1. & seqq. Mar. Giurb. in consuet. Senat. Messan. c. 2. gloss. 14. n. 2. part. 1. Quibus in locis multa suis sedibus repo-

nenda præfati notant, infirmorumque privilegio senibus competere, & plerique ex superioribus, & inferius n. referendi affirmant.

Nec modò infirmus, aut morti proximus senex hebetur: sed reputari, † mortuum Beroaldi testimonio, de sene dicente: *Homo est, & non est* proficitur Bæz. de inope debit. cap. 7. n. 11. inde inferens, non magis, quam mortuum, debitorem senem creditoribus addici posse. Quam à n. 3. eleganter sententiam defendit. Umbramque hominis senem esse, & inane hominis nomen, professus, est Livi. ab Urbe condit. lib. 5. relatus à Guil. Rovill. d. cap. 14. n. 5.

Proque mortuo in favorabilibus † saltem reputari (ut de proximo moriturum, qui in hisce casibus pro mortuo habetur, ex l. *Huic scripturæ*, 15. l. Ita vulneratur, 52. D. ad leg. & aliis tradit Marc. Giurb. in consuetud. Senat. Messan. c. 2. gloss. 14. n. 2. vers. Undè senectus.

Quinimò deteriolem * senectutem morte, magisque metuendam, Juvenalis affirmat satyr. 1.

Sed morte magis metuenda senectus.

Neque immerito quidem. Namque

Si gens est mortis male vivere,

ut Ovid. ait, lib. 3. de Pont. eleg. 3. & multis comprobamus de privil. paup. qu. 51. n. 14. Genusque mortis ipsa morte acerbius ibid. n. 15. ostendimus: quæ acerbior mors, quam senis vita? quodvè genus mortis tristius quam senectus? cujus etsi infinitæ propè miseriæ, * incommoda, & calamitates referantur: plura tamen supersunt. Multa congeffit Tiraq. in l. 6. connubial. gloss. 1. p. 6. n. 24. 25. & 26. non pauca Horat. de arte poet.

Multa senem circumveniunt incommoda, vel quod.

Quærit, & inventis miser abstinet, ac timet uti:

*Vel quod res omnes timide, gelideque ministra,
Dilator, spe longus, iners, avidusque futuri,
Difficilis, querulus, laudator temporis acti
Se puero, censor, castigatorque minorum.
Multa ferunt anni venientes commoda secum:
Multa recedentes adimunt.*

Plenam malis senectam Juvenal. dixit satyr. 10. aliqua inde numerans.

*Sed quam continuus, & quantis longa senectus
Plena malis; deformem, & tetrum ante omnia
vultum*

*Diffimilemque sui, deformem procute pellem,
Pendientesque genas, & tales aspice rugas,
Quales umbriferos ubi pandit Tabraca saltus,
In vetula scalpit jam mater simia bucca.
Plurima sunt juvenum discrimina; pulchrior ille
Hoc, atque ille alio: multum hic robustior illo:
Una Senum facies, cum voce tremula labra
Et jam leve caput, madidique infantia nasi.
Frangendus misero gingiva panis inermi.
Usque adeò gravis uxori, natisque, sibi que:
Ut captatori moveat fastidia Casso.*

Aliquibusque parum modestis interjectis, subnectit. *Præterea minimus gelido jam corpore sanguis
Febre caret sola: circumfilit (agmine factò)
Morborum omne genus: quorum sin omnia quaer-
ras:*

*Promptius expediam, quot amaverit Hippia
machos,*

*Quot Themison ægros autumnò occiderit uno,
Quot Vasilus socios, quot circumscripserit Hirrus
Pupillos, quot longa viros exorbeat uno
Maura die, quot discipulos inclinet Amillus.
Percurram citius quot villas possideat nunc,
Quo tondente gravis juveni mihi barba sonabat.*

Ille

Ille humero, hic lumbis, hic coxa debilis, ambos
Perdidit ille oculos, & lucis invidet hujus
Pallida labra cibum capiunt digitis alienis
Ipse ad conspectum cenæ deducere testum
Suetus, hiat tantum, seu pullus hirundinis ad quem
Ore volat pleno mater jejuna. Sed omni
Membrorum damno, major dementia, quæ nec
Nomina servorum, nec vultum agnoscit amici,
Cum quo præterita canavit nocte, nec illos
Quos genuit, quos eduxit.

Similiter Cornel. Gal.

Se solum doctum, se judicat esse peritum,
Et quod sit sapiens, decipit ipse magis.
Multa licet nobis referens, eademque revolvens
Horret, & alloquium conspuat ipse suum.
Deficit auditor, non deficit ipse loquendo.

O sola fortes garrulitate Senes.

Omnia ne quicquam clamorosis vocibus implet,
Nil satis est horret quæ placuere modo.
Arridet de se ridentibus, ac sibi plaudens,
Incipit opprobrio lætior esse suo.

Et iterum.

Labitur ex humeris demisso corpore vestis,
Quæque brevis fuerat, jam modo longa mihi est.

Contrahimur, miroque modo decrescimus ipsi,
Diminui nostri corporis ossa putes.

Nec cælum spectare licet, sed prona senectus.

Terram à qua genita est, reditura videt.

Plaut. in Menechm. actu 5. scen. 2.

Consitus sum

Senectute, onustum gero corpus, vires
Reliquere, an ætas mala malo merx est ergo
Nam res plurimas pessimas cum advenit, affert,
Quas si autument omnes, longus sermo sit.

Tit. Caphurn. eleg. 5.

Aspicias ut nobis jam dudum mille querelas.

Afferat & baculum premat inclinata senectus.

11 Tripedem † ideò, & quadrupedem senem dixit
Cornel. Gal. infantili ætati senilem prorsus comparans.

Fitque tripes prorsus, quadrupesque ut parvulus
infans.

Et per sordentem flevile serpit humum.

Quam prius æquiparationem formarant Plaut. in
mercatore. actu. 2. scen. 2.

Senex cum exemplo est, jam nec sentit, nec sapit.
Aiunt solere eum rursus repuerascere.

& Cato censorius.

Cum sapias animo, noli irridere senectam:

Nam quicumque senex, sensus puerilis in illo est.

Inde Paul. in l. Civitatibus, 125. D. de legat. 1. pue-
rorum, & senum pariter infirmam appellat ætatem,

Estque in vulgari proverbio: Bis pueri senes Cujus
meminere Plat. Aristophan. Sophocl. Theopomp. Lu-
can. Senec. Auson. Varro, & alii quos enumerat Ti-
raquel. de pæn. temper. casu 8. num. 4. E nostrisque
n. 6. Accursium, in l. Senectus, Codice de donat. Ar-
chid. in capit. Tanta, 26. dist. id Physicorum aucto-
ritate comprobantem quibus ego præterea addo
Guil Rovil. de justit. & injust. dicto capite 14. de se-
ne sine religione, num. 3. Gasp. Bacz. de inop. debit.
capite 7. n. 14. Sebastian. de medic. de casib. fortuit.
quæstione 17 & ultim. num. 8. & 9. Jacob. Damho-
der. in enchirid. partium, aut similibus, versic. Senec-
tus hyems, exactiusque eam efficit comparationem
Erasmi. cujus de pæn. temper. dicto casu 4. Tiraquel.
sic verba transcripsit: Primum enim reddit albor,
simul & raritas capilli quorum utrumque pueris fami-
liare: deinde balbuties, veluti altera infantia. Præte-
rea gingiva exarmata dentibus aut certe per paucis, &
eis vacillantibus instructa; quod & ipsum infantibus
commune est. Quin etiam senibus omne corpus ad pueri-
Velasco de Priv. Paup. Tom. II.

lem modum decrescit, consimil. virium imbecillitas. Jam
verò cibi quoque consimiles utrique ætati congruunt. Po-
stremo morum ineptia, levitas animi, & hoc ipsum nihil
sapere, in senibus infantiam quandam referre videtur.

Senili propterea ætati, ut minori † condonan-
dum, mitiusque senes pro delictis commissis punien-
dos Calistratus censuit, in l. 2. D. de termin. mot.
Ulpian. in l. Sacrileg. pæn. 6. D. ad l. Jul. repetund.
Paulus in l. ferè in omnib. 109. D. de regul. jur. &
Leo Pap. in cap. temp. 2. in ordine 26. quæst. 7. Imò
quandoque in gravioribus etiam delictis, non modò
cum eis mitius agendum, sed omnino venia donan-
dos, ex Gregorii decreto constat, in capit. Tanta ne-
quitia, 24. in ordine, distinct. 86. & iterum in cap.
Tanta nequitia, 11. in ordine 1. quæst. 7. qua in re
non immorabimur, de qua quippè egerunt plenè Ti-
raq. dict. caus. 8. & Farinac. de pæn. temp. lib. 3.
sua prax. crimin. quæst. 92. num. 23. & seqq. pro-
peque infiniti, citati ab ipsis. Jamque supra Nos
quoque in minorum privilegiorum collectione egi-
mus, adjuncta nunc tamen Platonis lege, sic quæstionum
libro præfinita: Peccata & puerorum, & seniorum ex
imbecillitate profecta quidem esse putabit, & illis tan-
quam peccantibus Legum lator leges præscribet, sed mi-
tissimos omnium plurimaq; venia, & indulgentia dignas.

Ergò † cum ad legis nostræ unice auxilium corpo-
re infirmi nominatim vocentur, ejusque expressa
determinatione contineantur; Senes quoque (non
modo corpore, sed & animo pariter infirmos) con-
tineri, ac maximè miserabilium numerum conficere,
necessario, & fortiori sequitur ratione, postque alios
à se relatos, sic firmarunt Petr. Rebuff. de sentent.
provision. gloss. ult. art. 3. in fin. n. 38. Matth. de
Afflict. decis. 257. num. 1. Roland. à Vall. consil.
276. n. 44. lib. 1. Jacob. Menoch. de arbitrar. lib.
2. cent. 2. casu 66. n. 20. Vincent. de Franch. de-
cision. 608 n. 2. & seqq. Joan. Mar. Novar. in pra-
xi election. & variat. for. section. 1. quæst. 18. per
tot. Philip. Paschal. de virib. patr. potest. part. 2. cap.
2. n. 104. Et ne auctorum solum suffragio, aut ar-
gumentis fulcita hæccine videatur opinio, Regiæ
legis 41. titul. 18. part. 3. (nostræ concor-
dis) verba sonent: Muevense a las vegadas malicio-
samente omes y a ganar cartas contra los huerfanos,
e las viudas, o los omes muy vejos, o cuytados de gran-
des enfermedades, o de muy grande pobreza. para
aduzirlos a pleyto ante el Rey, &c. Cætera ad legis
nostræ unice normam prosequens similiterque ferè
leg. 20. tit. 23. ead. part.

Reprehendendus ideò jure Novarius † venit, qui
proximè cit. loc. n. 4. fori electionem seni sapienti, &
sagaci denegandam protulit. Non enim quòd ani-
mo, ingeniove non infirmetur; corpore valet. Lex
autem corpore ægris, viribusq; ætate debilibus, quan-
tumvis mente firmis, miseræ conditionis prætextu,
fori hoc privilegio subvenit, quodlibetq; ipsorum ad-
esse ad illud obtinendum sufficere, monstrat apertè.

Non enim ingenii, vires naturæ, aut superare, aut
tollere posse, manifestum est. Miseram senio ætatis
confectæ sapiens conditionem tolerare potest, vita-
re non potest. Etsi namque ingenio is valeat, corpo-
re infirmatur, ut Senec. epist. 26. de se affirmat: Non
sentio in animo ætatis injuriam, cum sentiam in corpo-
re tantum vitia. Quemadmodum igitur pauperes, vi-
duas, diuturnovè morbo fatigatos (vivaci licèt inge-
nio, & sagacitatè pollentes) nullus tam pravæ mentis
sit, qui hujusmodi privilegio fraudare tentet: nec vi-
vacis ingenii Senem fraudandum, eadem ratio po-
stulat. Nec Vinc. de Franch. quem pro sententia sua
Novar. tradit) eam probat, in speciali constitutionis
casu loquens, in quo Seni sagaci minorum privilegia
non fuerunt servata, quia subventionis, auxiliique
præstandi ratio deficiebat, Cum enim minoribus ob

sensus fragilitatem subveniatur: non ad ejus comparisonem Seni sensato, sagacique subveniendum ratio dicitur; & multis comprobatur Farin. *de pœn. temp. dict. quæst. 92. n. 35.* Lex vera nostra *nica*, & regia *41. tit. 18. part. 3.* non tantum ingenii, aut sensus, sed etiam (idque præcipue corporis debilitatem, & miserandam senilem conditionem respexere: quarum quælibet superstes locum (ut diximus) privilegio facit. In proximoque tantum casu, Senibus, ut minoribus, non succurri, cum ratione sensus deficientis eis subvenitur, si in senibus adest; Vincentium de Franchis loqui censendum est, quem eo in casu sequitur Philip. Pasch. *de vir. patr. potest. dict. 2. part. cap. 2. n. 104.* Totum autem (quum pro se pariter adducit Novar.) *in compend. decis. verb. Seni*, non vidisse fateor. Oportet autem, aut cum *Vincen- tio de Franch.* loqui: aut aliter pariter deceptum.

16 Adhuc tamen Praxim † ad favorem hunc infirmos, aut divites senes non admittere asseverat Gregor. Lopez, *in ead. l. 41. gloss. 2. in fin.* Sed cum ea non jure subsistat ex (latè agitatatis jam supra quæst. 3. *ampliat. 15.*) valde senem, etiam divitem, admissuram vereor. Eam namque qualitatem *dictæ leges 41. tit. 18. & 20. tit. 23. part. 3.* desiderant, nec simplici, aut alicuique senectute sunt contentæ, ut infra num. *vigesimo-quarto.*

17 In eo autem (ut in principio dicebamus) major versatur difficultas, † *Quis senex dicatur? Quæque annorum curricula ad senectutem perducant, Senemvè quem reddant, ut senectutis prætextu miserabilis quis dicatur, forique privilegio gaudeat?* Cujus quidem quæstionis resolutio non satis, aut ex bonarum literarum, aut jurium sectatoribus liquet: multum enim utrique in ætatibus designandis variant. Adeò ut Paul. Zacch. *in questionib. Medicolegal. quæst. 1. n. 1. (ex Valles controvers. Philosoph. ac medic. lib. 1. cap. 8.)* dicat: *tot ætatum partitiones, quot scriptores esse.* Eamque latè varietatem ostendit, materiamque prosequitur *dict. quæst. 1. cum seqq. 10.*

Varro (cujus describit sententiam *Ambros. Calepin. verb. Ætas*) quinque ætatum gradus effingit. *In primo usque ad annum 15.* Pueros dictos vult, quid sint, puri, id est, Impuberes. *In secundo, ad annum 30.* Adolescentes ab adolescente nominatos. *In tertio, usque ad annum 40.* Juvenes appellatos, eo quod Republicam in re militare juvari possint. *In quarto autem gradu, usque ad sexagesimum annum,* seniores nuncupatos, quòd tunc corpus senescere incipiat. *Inde usque ad finem vitæ unius cujusque quintum gradum factum.* Cujus pariter extitere voti *Terent. & Servius Grammatic.*

In quinque similiter partes ætatem divisit, à naturavè divisam gradibus dissimilibus licet) *Senec. epist. 49.* sic ostendit: *Punctum est quod vivimus, & adhuc puncto minus: sed hoc minimum specie quadam longioris spatii natura divisit. Aliud ex hoc infantiam fecit: aliud pueritiam: aliud adolescentiam; aliud inclinationem quandam ab adolescentia ad senectutem: aliud ipsam Senectutem.*

Sex ætatum gradus idem ipse *Calepinus, verb. Senectus* numeret. A senarioque numero senes dictos, quorundam sententia profert. Ætatem namque primam ab *Infantia* designat, à non fundo accipientem nomen: quod aut in ea non satur homo: aut ejus imperfectus est sermo. Secundam, *Pueritiam*, cujus partem esse pubertatem, usque ad decimum quartum dicit annum. Tertiam, *Adolescentiam.* Quartam, *Juventam.* Quintam, *ætatem virilem.* Sextam, *Senectam.* Cujus quoque partem decrepitam includere ait. Quam ita à senectute *epistol. 26. Seneca* discrevit: *Modo dicebam tibi, in conspectu esse me senectutis: jam vereor ne senectutem post me reliquerim. Aliud jam his annis huic corpori vocabulum convenit. Quo-*

niam quidem senectus læsa ætatis, non fracta nomen est. Inter decrepitos me numera, & extrema tangentes.

Aulus Gellius (ex Tuberonis sententia, quam Janus Langla semestrium lib. 7. capite 10. pagin. mihi trecentesima octuagesima-quarta, refert) à quadragesimo sexto anno incipere senectam mavult. Adolescentiam vero, ad trigessimum durare eaque ætate Juvenes dici incipere.

Septem recipere partes ætatem *Hipocrates* arbitratus est. Eandem *Pythagoras* in quatuor divisit tempora, quatuorque anni temporibus comparavit. Quem sequutus est *Sentent. magister. libr. 2. distinct. 42.* prout eum *Gomez. refert, in cap. Cum in multis, num. 81. de rescript. libr. 6.* multa de quaternario numero ex antecedentibus dicitans.

Nec minor inter juris professores in ætatibus designandis, contentio est. Primus enim sexti libri *Decretalium Glossator, in ejus præmio, verb. Perfectus*, sex mundi, totidemque hominum ætates descripsit. Primam, *Infantiam* usque ad annum septimum: secundam, *Pueritiam* usque ad duodecimum, vel decimum quartum: Tertiam, *Adolescentiam*, usque ad vigesimum quintum: Quartam, *Juventutem*, vel virilem ætatem, ad quinquaginta usque: Quintam, *Senectam*, usque ad septuaginta: Sextam abinde. Mundi similiter ætates prosequutus.

Tertii vero libri *Decretalium Glossator* (ni idem ipse sit (mundi hominumque progressus, septem ætatibus terminat. Et utraque ætatis divisio nostrates habet auxiliares. Primam, *Anton. Fume in tract. de substitut. n. 34. Alciatum, lib. 10. Parerg. cap. 10. & Hotom. de verbis juris, verb. Ætas: Secunda, Hieronym. Zoanet. in tractat. de different. juris civil. & Canonic. num 138. Alberic. in Dictionar. suo, verb. Ætatis & Joan. à Selu. in tract. de benefic. part. 1. quæst. 4. num. 3.*

Pythagoræ autem memoratæ sententiæ (in quatuor tempora *Homini* ætates dividendis) *Accursius* hæret, *in l. Hereditatum computatio, 68, verb. A prima, D. ad legem Falcid. A prima ætate (inquit) quæ est usque ad 12. vel. 13. annos, ut C. de impub. & aliis substit. l. pen. de jure deliber, l. Quidam, & dicitur Impubes: Secunda usque ad 25. & dicitur Adolescentia, ut supr. de legat. 3. l. Non aliter in fin. Exinde dicitur tertia usque ad trigessimum, & dicitur Juventus, ut ea l. Non aliter, in fine. Ab inde, Senex, vel Senium, ut infra de jure immunit. l. Majores. Convenit *Jacob. Menoch. (materiam discutiens) de arbitrat. lib. 2. centur. 1. casu 57. à num. 1. recentiusque, plenè, & eleganter. Sfort. Odd. de restit. in integr. part. 1. quæst. 2. art. 2.**

Adhuc tamen sub iudice lis est, nec quis senex dicatur pœnitus definitum. Nam cum *Gloss. in dict. proœm. Sexti Decretalium*, Senem à quinquagesimo anno usque ad septuagesimum dici; tenuerunt *Joan. Andr. in rub. de delict. pueror. numero 1. versic. Sexta atas, Corras. in dict. l. Præcibus, numero 29. Afflict in comment. ad constit. Regn. lib. 2. rubr. 37. in fin. Grammat. decision. 34. numero 4. Sfort. Odd. dict. quæst. 2. art. 2. numero 20. Farinac. praxis criminal. lib. 3. quæstion. 92. num. 22. Guil. Rovill. de justit. & injust. dict. cap. 14. n. 1. Flamin. Paris. de resignat. benefic. lib. 5. q. 6. n. 6. Cardia. Tusch. practic. concl. liter. S. conclus. 103. num. 3.*

Alii non nisi octogenarium senem judicant, septuaginta annis majorem alii; sexaginta, vel etiam quinquaginta quinque habentem, nonnulli: quodque majus est, ad quadraginta & sex annos senilem ætatem arctaverunt alii, inter quos *Accurs. in dict. l. Non aliter, 67. gloss. fin. D. de legat. 3. & Baldo. Speculatore, Igneo, Menoch. aliusque relatis tradit *Giurb. in consuetud. Senat. Mesan. cap. 2. gloss. 14.**

14. numero 10. Nec defuere qui centum annorum numerum ad senectam requirant, ut notat Farinac. lib. 3. prax. criminal. tit. 8. quæst. 68. num. 83.

17 A legibusque iisdem dissentio manat. Namque senectam ab operarum præstatione † libertum eximere, Paulus edixit, in l. Nec audiendus, 17. D. de oper. libert. Idemque ipse, in l. Liberta, 35. ejusdem tituli, quinquaginta annis majoris, sic exceptionem hanc tribuit: *Liberta major quinquaginta annis, operas præstare Patrono non cogitur.* Conveniuntque scripta à Nobis de privil. pauper. 2. part. quæst. 56. num. 39. & 40.

18 Ad personalia tamen munera † quinquaginta & quinque annis majorem invitum, vocari non manifesti juris esse, Imp. Diocl. & Maxim. dicunt, in l. 3. C. qui atat. vel. profes. se excul. lib. 10. Ad 75. annos immunitatem hanc extendisse Ulpianus visus est, in l. 3. §. Quamvis D. de muner. & honor. etsi ætatem illam ibi extitisse, non vero de jure requiri, ibidem advertat Accurs. verb. Annis 75. Ad tutelæ autem, vel curæ muneris excusationem) quod personale est, l. 1. §. Æque, D. de muner. & honor.) septuaginta completos annos Ulpianus desiderat; in l. 3. D. de jure immunit. completosque esse debere, sic probat: *Majores 70. annis à tutela, & muneribus vacant. Sed qui ingressus est 70. annum nondum egressus; hac vacatione non utetur; quia non videtur major esse 70. annis, qui annum agit septuagesimum.* Ejusdem extitisse Herennium placiti, in l. 2. D. de excus. tut. ejus verba monstrant, ex Græco vulgari traductione desumpta: *Excusantur à tutela, & curatoria, & qui septuaginta annos compleverunt. Excessisse autem oportet septuaginta annos tempore illo quo creantur, nec non Imperatores Philipp. A. & Philipp. C. in l. unic. C. qui atat. se excus. Pater tuus (ajunt) si major est annis septuaginta, ad tutelam, seu curam evocatus, excusare se solemniter potest.* Justinian. in §. Item major, instit. de excusat. tut. inquiring: *Item major septuaginta annis, à tutela & cura se potest excusare.* Quibus convenit l. 2. tit. 17. in fin. part. 6.

19 Sic quoque in frumenti comparandi munere, † quod personale est, ut Hermogen. profitetur, in l. 1. §. 1. D. de muner. & honor. & Accurs. loco proxime referendo, verb. Munus, in l. 3. §. Cura, D. eod. titul. de mun. & honor. Ulpian. statuit: *Cura frumenti comparandi, munus est: & ab eo ætas septuaginta annorum, vel numerus quinque liberorum incolumium excusat.*

20 In militandi vero munere † (quod nemo personalissimum negabit, tum maximè Hermogeniano in dict. l. 1. §. Illud, dicente: *Illud tenendum est generaliter; personale quidem munus esse, quod cum corporis labore, & sollicitudine animi; ac vigilantia principaliter existit, & cujus ætas vacationem honestamque dimissionem obtinet, l. 2. C. de his qui stip. non impl. lib. 10. præcedentique diximus quæstione*) non satis de annorum numero qui vacationem præstet, inter antiquiores, recentioresvè leges, aut Doctores constat. Suxæ namque ætatis legem in id Senec de vitæ brevit. cap. fin. illiusvè sensum referens, ait: *Lex à quinquagesimo anno militem non cogit.* Suorumque temporum Persas legem, aut consuetudinem Xenoph. de Pedia Cyri. lib. 1. Romanorum prædictæ concordem, ita refert: *At postquam annos quinque vigintique compleverint, agentes hi ætatis aliquanto amplius quam quinquagesimum (illorum jam ætatem ingressi, qui & sunt, & vocantur seniores) non etiam in exercitum eunt extra solum patrium, sed manentes domi, judicant omnes causas, & publicas, & privatas, &c.*

Recentiores non nisi quinquaginta quinque annorum ætatem hanc vacationem obtinere velle videntur, dum eam neque bello, neque nuptiis aptam dicunt, Florian. in l. Inviti, 1. D. de testib. Andr. Tiraq. lege 5. connubial. num. 5. Paul. Montan. de tutor. cap. 5. num. 152. Gregor. Lop. in l. 3. titul. 29. part. 2. gloss. 14. Steph. Gratian. disceptation. forens. tomo 2. cap. 328. n. 6. etsi id à Glof. in dict. l. 2. C. de his qui non impl. stip. lib. 10. merito Gregor. dict. loco, non probari advertat.

Alii nec quinquaginta annos ad exemptionem hanc obtinendam, requirunt, quadraginta & sex annos sufficere putantes, ut (cum Alexandro Neapolit. lib. 2. Genial. capit. 20. quem sic refert) sentit Paul. Montan. dict. capit. & numer. Nostra verò Regia lex 3. titul. 19. part. 2. versic. *Pero non caerian en pena, non nisi septuaginta annis majorem ab hoc munere excusatum reddit.* Recentior autem l. 1. titul. 1. lib. 6. novæ Reg. collection. ad fin. sexagenario id tribuit. Etsi non correctoriam, sed declarationem hanc illius, dicat Azeved. ibidem numero 101. Illa siquidem omnimodam, plenariamque vacationem septuagenario; Hæc ut per substitutum servire possit, sexagenario concedit. Dum ait: *Pro que el Cavallero que fuere de edad de sesenta annos arriba, nosea tenuto de yr por su persona a la guerra: pero que todavia sean tenudos de mantener cavalos, y armas, y embiar a la guerra qui en sirva por ellos.*

Ab honoribus item † vel muneribus his cohærentibus, neque septuaginta, neque septuaginta quinque annis majorem excusationem ætate habere, Ulpianus, & Papinianus profitentur. Ille, in l. 2. §. Numerus. Hic, in l. In honoribus, 8. D. de vacat. muner. In honoribus (Papinian. ait) delationeque, major annis 70. neque pater numero quinque liberorum excusantur. Ulpian. vero: *Numerus liberorum, aut 75. annorum, ab honoribus, vel muneribus his cohærentibus excusationem non præstat; sed à muneribus tantum civilibus.* A quibus Calistratus dissentit, in l. Non tantum, 11. D. de decur. inquiring: *Neque enim majores 25. annis, Decuriones adlegi nisi ex causa possunt: neque hi, qui annum quinquagesimum & quintum excefferunt.* Idemque ipse Ulpian. edixerat, in dict. l. 2. §. Majores, D. de Decur.

Antiquiores etiam differentes leges uterque in id Seneca refert Philosophus, de brevit. vit. dict. cap. fin. sexagenario immunitatem, seu vacationem hanc à lege datam sic ostendens: *Lex à sexagesimo Senatorem non citat.* Orator, declam. lib. 1. declam. 1. sexaginta & quinque annis majori solum datam, his verbis: *Senator post sexagesimum quantum annum in Curiam venire non cogitur, nec vetatur.*

Non mirum igitur, si in tanta legum varietate, varii quoque Doctores existant. Cumque certa senectutis meta usque adhuc præfinita non extet, sed paucis quibusdam designata casibus in cæteris, † ad Judicis arbitrium recurrendum; tutius reputarunt ad illudque confugere Bald. in Margarit. verb. Senex. Joan. Andr. Barbat. Socin. sen. & Felin. in cap. Quoniam frequenter, ut lite non contest. Camil. Gallin. de verbor. signific. lib. 5. capit. 20. numero 354. Mar. Giurb. in consuetud. Senat. Mesan. cap. 2. gloss. 14. numero 10. & 11. Cardin. Domin. Tusch. practic. conclus. lit. S. conclus. 103. num. 3. Jacob. Menoch. de arbitrar. casu 59. num. 3. Petr. Duen. regul. 250. ampl. 6. Bizard. in addit. ad Clarorum, quæst. 60. num. 28. Joan. Mar. Novat. in praxi elect. & variat. fori, sect. 1. quæst. 19. num. 3. & seqq. Steph. Gratian. discept. forens. tom. 2. cap. 328. n. 2. & seqq. & tom. 3. c. 506. n. 25. Joan. Aloyf. Ricc. decis. 234. n. 3. part. 2. Gasp. Bacc. de inop. debit. cap.

cap. 7. num. 16. Joan. Vincent. Honded. conf. 30. num. 25. lib. 2. Flamin. Paris. de resign. benefic. lib. 5. quest. 6. num. 7. Paul. Montan. de tutore, cap. 5. n. 151. Textum adduco optimum pro hac ad iudicis arbitrium remissione, in l. 2. §. *Quem ita*, D. de excusation. mun. ubi sic Ulpianus: *Quem ita senio, & corporis imbecillitate vexari preses aniatu exierit, ut muneri perferendæ pecuniæ non sufficiat: dimittat, & alium constituat.* Et in l. *prator*, 13. D. eod. tit. ubi se excusaturum præses pollicetur eos, quos muneri personali operam dare non posse, fuerit arbitratus. *Prætori* (idemmet Ulp. inquit) *eos quos intelligit operam dare non posse ad iudicandum: pollicetur se excusaturum.* Judicandi autem munus personale esse, *Hermogeniani* testimonium jam supra citatum, in l. 1. §. *Illud*, D. de muner. & honor. & expressius *Archadii* in l. *fin.* §. *Judicandi*, D. eod. tit. firmat, dicentis: *Judicandi quoque necessitas, inter munera personalia habetur.* Ita similiter *Gordianus*, an sic infirmitas premat, ut quæ alias à muneribus non eximeret, eximat: arbitrio *Judicantis* reliquit, in l. *fin.* C. qui morb. se excus. lib. 10. *Podagræ* quidem valetudo (inquit) *nec ad personalium munerum prodest excusationem. Verum cum ita te valetudine pedum, afflictum dicas, ut rebus propriis intercessum commodare non possis: Rector Provinciæ (si allegationibus tuis fidem adesse perspexerit) ad corporalia munera, te vocari non patietur.* Similiter, qua quisque ætate, senectutisque gravamine prematur, ut proabsolutione ad Romanam Sedem excusetur accedere, aliàs teneretur, *Judicantis* arbitrio remittit *Clemens Tertius P. M.* in cap. *De his*, 26. de sentent. excommunic. & *Gregor. Non.* in cap. *Quamvis*, 58. eod. tit. Quibus inferius quoque subjiçienda conveniunt.

Idque meritò concessum, cum infirmior quorundam, fortior sit aliorum natura, præproperè quidam, tardiùs senescant alij, senectutisvè effectus, & vitia sentiant. Citiùs idè foeminae † (veluti debilioris complexionis) quam mares pubescunt, ex princip. instit. de nupt. juncta Gloss. verb. *Puberes*, & verb. *Viri potentes*, l. *fin.* C. *quand. tut. vel cur. esse desin.* Senescunt, & deficiunt, exilioris calor ratione; ut plenè *Macrob.* tradit *Saturnalior. lib. 7. cap. 7.* & cum *Gloss.* in l. 2. verb. *Octavum*, C. *de his qui ven. etat impetr.* observant communiter *Doctoris* *ibid.* & (post *Tiraq.* in l. 6. *connubial. numero 38.* & alios) cæteras in id prosequuntur rationes *Joan. Gutier.* in *repet. auth. Sacramenta puberum*, C. *si advers. vendit. numero 2.* & *Anton. Gobeau.* de *matrim. de his qui nuptias, &c.* numero 27. *pagin. mibi 52.* inter tractat. *Doctorum*, tom. 9. Propterea non eandem in foemina, quam in mari ætatem ad jejunii observationem desiderari, probabilem opinionem (speculativè saltem) subjiçimus inferiùs.

Jure ergo optimo pro senectutis reputatione, ad arbitrium iudices † leges, prudentesque recurrere; ad legisque nostræ unicæ † casum, C. *quando Imper. inter pupill. & vid.* qualitates præfatæ in consideratione esse debent; quibus deficientibus, si ætas sola, annorumque attendatur: nimis senem esse, qui illius postulat favorem, valdeque annosum oportere; *Regiarum legum verba*, supra jam, numero 13. 25 relata, ostendunt. Valdeque annosum † septuagenarium (cum jam tunc decrepita incipiat ætas, ut ex *Petr. Duen. regul. 256. ampliatur 6. Viv. commun. opin. verb. Senex, in fin.* & aliis advertit *Farinac. quest. 41. numero 26. in fin.*) absque dubio ducendum, vel octogenarium ad summum. Reliquum siquidem, non tam vita, quam labor, & dolor, ut dicitur *Psal. 89.* Circa eos vero, qui ad hanc ætatem pervenerunt, nil *Judicantis* arbitrio datum, inferius num. comprobamus.

In cæteris verò non tam longa desiderabitur ætas, ut ei privilegia convenient senectutis. Quæ omni ævo, † & apud omnes per æque gentes magno semper in pretio habita est, cuique plurimum honoris à divina, humanaque lege defertur. *Levit. cap. 19. Coram cano capite consurge, & honora personam senis*, D. *Petr. epist. 1. cap. 5. Adolescentes, subditi estote senioribus*, & *Paul. 1. ad Timot. c. 5. Seniore ne increpaveris, sed obsecra ut patrem: anus, ut matres.* Per singulas nationes honorem præcipuum senectuti tribuentes, *Cardin. Paleot.* discurret, in tractat. *de bono senectutis*, 3. part. cap. *Honor. senectuti tribuis apud omnes ferè populos*, pag. mibi 309. ad quem remittimus lectorem; ne transcribere videamur, a quo nec minimum ferè mutavimus. Ad Romanos (legum nostrarum conditores) se convertat oratio. Apud quos Senectuti juvenus ita cumulatam, & circumspectum honorem reddebat? tanquam majoris natu adolescentium communes patres essent. Quocirca, juvenes senatus die, utique aliquem ex patribus conscriptis, aut propinquum, aut paternum amicum ad Curiam deducebant, affixique valuis expectabant donec reducendi etiam officio fugerentur, quemadmodum *Valer. Maxim. prodit, lib. 2. tit. De matrimoniorum ritu & necessitudinem officiis*, cap. 9. Nec dissentit. *Gel. noct. Attic. lib. 2. cap. 15.* hæc adjiciens: *Apud antiquissimos Romanorum, neque generi, neque pecuniæ præstantior honos tribuitur, quam ætati solitus. Majoresque natu à minoribus colebantur, ad Deum propè, & parentum vicem. Atque in omni loco, inque omni specie honoris priores, potioresque habiti. A convivioque (ut scriptum est in antiquitatibus) seniores à minoribus domum deducebantur, Eumque morem accepisse Romanos à Lacedæmoniis, traditum est: apud quos, Lycurgi legibus, major rerum omnium honos majori ætati habebatur. Qui quidem (ut *Justinus* quoque historicus, lib. 3. literis mandavit) Maximum honorem non divitum, & potentum, sed pro gradu ætatis esse voluit. Eamque ad Romanos pariter observantiam fluxisse, Consultum placita, & Imperatorum decreta monstrant, Præfides Provinciarum instruentia, † ut secundum ætates, 27 honores distribuant, in l. *Et qui originem*, 3. §. *Præfides Provinciæ*, D. *de muner. & honor.* in l. *Præclarum* 2. §. *fin.* C. *de primic. secund. & notat. libro 12. & ex l. Cum quid*, 3. D. *si cert. pet. ibid. verb. Novum in fine*, *Accurs.* notat. Adeò servatam, ut in *Panegy. Theodos. Pacatus* dixerit: *Neminem unquam apud Romanos tantum valuisse nobilitate, vel gratia, vel pecunia: qui annos lege commitali præscriptos destinatis honoribus occupavit. Præfinitam vero ad honores ætatem, ex Ovidio etiam Fastor. lib. 5. apparet dicente:**

Finitaque certis
Legibus est ætas, undè petatur honos.

Iterumque ibi:

*Nec nisi post annos patuit tunc Curia seros:
Nomen, & ætatis mite Senatus habet.*

Jura dabat populo senior.

Hancque jam deduxerat denominationem † *Cicero* in *Catmajo.* inquiens: *Quæ nisi essent in Senibus, non summum Consilium majores nostri appellassent Senatum*, subdens pariter: *Nam & apud Lacedæmonios, qui amplissimum magistratum gerebant, ut erant, sic etiam appellabantur Senes.* Et inferiùs: *In agris erant tunc Senatores, id est, senes.* Similiter *Plutarch.* in *Romulo*: *Deindè (ait) ex optimatibus, centum creavit Senatores; quorum collegium ex ætate Senatum vocavit.* Ad hebræi quoque populi regimen septuaginta Senes Domini jussu elegit *Moyse*, Num. c. 11. Et *Christus JESUS* † *Salvator noster* (cujus omnis actio, nostra debet esse

esse instructio (Seniorem Petrum, dilecto, Virginique Joanni ad universæ Ecclesiæ gubernationem prætulit, illius Præsidentem, & Caput constituit. Quod ætatis ratione factum Divus Hieronym. contra Joannian. sic affirmat. *Quæritur, cur non Joannes electus est virgo, scilicet ut esset Caput Ecclesiæ? Respondetur: ætati delatum est, quia Petrus senior erat: ne adhuc adolescens, & puer, progressæ ætatis hominibus præferatur.* Eligique in Romanos Pontifices olim solere seniores, tradit (ex episcopo Zamorense) Gomez. in cap. 1. numero 40. lib. 6. In cæterisque dignitatibus, præbendis, & Ecclesiasticis beneficiis seniores præferendos; textus probant, in cap. 8. (& ibi notat Glos. verb. Novi) 61. distinct. in cap. Episcopum, 5. distinct. 74. & in cap. Porro, 6. distinct. 81. exque Bald. Barbac. & Roch. de Curt. firmat Joan Gutier. conf. 2. num. 3. Barthol. Cæpol. de Imperator. milit. delig. verb. Bartholomæus numero 10. vers. vigesimo-octavo. Ad successionemque pariter majoratum, † & regnorum senior ætas provehit profequuntur Card. Palæot. de bono senect. part. 3. pag. mihi 314. & Tiraquel. de jure primog. num. 128. plurium allegationem suppleat celeberrima regia lex 2. tit. 15. part. 2. omni id jure comprobans, Cyrique Regnorum fuorum inter filios divisio, & ultimum jamiam morituri elogium, à Xenophonte de Prædio Cyri lib. 8. sic relatam: *Est autem à me declarandum, cui Regnorum sim delaturus: ne id si ambiguum vobis sit, negotia vobis præbeat. Equidem vos, o filii, ambos æque amo: verum, & consilio providere, & ducem relinquere, tempus videtur esse hoc ei Imperio, qui & prior est natus, & rerum plurimum consentaneè peritus. Paucisque interjectis: Atque vos ego filii, ita initio institui, ut & seniores honoraretis; & honoraremini à junioribus.* De Arthemene quoque Darii majore natu filio Justin. histor. lib. 2. loquens; ad universæ gentis observantiam sic profilit: *Interea Darius cum bellum restitueret; in ipso apparatu decidit, relicti multis filiis, & in Regno, & ante Regnum susceptis. Ex his, Arthemenes maximus natu, ætatis privilegio Regnum sibi vindicabat. Quod jus & ordo nascendi; & Natura ipsa gentibus dedit.* Apud Taprobanos non nisi senem moribus probatum, in Regem creari prodit Francisc. Petrarch. de remed. utriusque fortun. dialog. 88. Et in quadam Arabiæ parte ita fieri solitum, Diodor. Sicul. lib. 3. cap. 13. refert. similiter Quintilian. declamat. 317. ait: *Herculem militem legimus robustum, legimus juvenem: Imperatorem facimus senem.* Namque.

Magna fuit quondam capitæ reverentia cani;

Inque sui pretio ruga senilis erat.

Ut Ovid. Fastor. lib. 5. ait. Adeò, ut sacram † senectam appelleret. Juven. satyr. 13.

Credebant hoc grande nefas, & morte piamdum,

Si juvenis vetulo non assurrexerat: et si

Barbato cuique puer: licet ipse videret

Plura domi farræ, & majoris glandis acervos.

Tam venerabile erat præcedere quatuor annis;

Primaque par adeò sacræ lanugo senectæ.

Venerabilem Calistrat. dixit, in l. Semper, 5. D. de jure immunit. Semper inquit) in Civitate nostra senectus venerabilis fuit. Namque majores nostri penè eundem senibus, quem Magistratibus tribuebant. Reverendam Glos. in rubric. auth. De quaestore, coll. 6. & in auth. D. appell. & intra quæ temp. deb. appell. §. Illud etiam, coll. 4. Undè meritò Ovid. Fastor. d. lib. 5.

Verba quis audeat coram sene digna rubore

Dicere? censuram longa senectæ dabat.

Optimus ad id quoque text. in cap. Diffimus, 21. in ordine, vers. Et quando necessaria, 18. quæst.

2. Ecclesiasticus Ideò monet, cap. 32. *Ubi sunt senes, non multum loquaris.* Namque † & vicem quoque obtinent Dominorum. Quos enim Hispanus noster sermo Seniores appellat: Latinus nominat Seniores. Indeque Sennor, vel Sennores apud nos, quasi Senior, vel Seniores dictos verborum proximitas, vel quasi identitas (significationi conjuncta) manifestat.

Nec modo de ipsis (ut superiores docent) sed ab ipsis † de aliis electiones factæ approbantur, juniorumque præferuntur, ut ex textu deducitur, in cap. Dudum, 1. 22. in ordin. ad med. de elect. in verbis illis: *Ætate & tempore præcedebant.*

Et priores in optione † esse debere annotat Bartholom. Cæpol. de Imper. milit. deligend. in verb. Bartholomæus, num. 10.

In sedibus quoque, † & loco honorabiliori præcedere Seniorem debere, Apocalyp. cap. 4. comprobatur, ubi Joannes vidisse testatur, viginti quatuor illos Seniores Deo proximè sedentes; cum reliqui in illius conspectu starent, ut advertit Cardin. Palæot. de bono senect. 3. part. pag. mihi 302. in fin. Deprehenditur etiam ex Danielis cap. 3. ubi senes puero Danielis dixerunt: *Veni, & sede in medio nostrum, & indica nobis: quia tibi Deus dedit honorem senectutis.* Satisque apertè, in l. fin. C. de tyronib. lib. 10. Imperator Arcadius decidit: *Tyrones in scholis loco semper posteriore ponantur. Nec enim patimur quemquam celsionem gradum obtinere, nisi cui & laborem assiduitas, & stipendiorum prolixitas suffragatur.* Theodosius, in l. Alexandrinis, 56. C. de Decurion. eod. lib. Justinian. in auth. De Monach. §. Ordinatione, coll. 1. & in l. 1. C. de præposit. sacr. cubic. lib. 12. & convenit text. in cap. Episcopos, 7. in ord. dist. 17. traditque Menoch. consil. 126. num. 21. & 22. lib. 2. cum aliis, quos refert & sequitur Stephan. Gratian. disceptat. forens. cap. 805. num. 33. tom. 5. Cæpol. dict. verb. Bartholomæus, num. 11. vers. Trigesimo primo, Casanæ. in Catal. glor. mund. 4. part. consider. 76. Joan. Gutier. conf. 2. in fin. Guil. Rovill. de justit. & injust. c. 14. de senes sine Religione, num. 4. Cujus rei factum memorabile, sæculisque futuris exemplar Valerius Puplicola præstitit: ad quem, cum exactis Regibus, Imperii vis, omniaque insignia sub titulo Consulatus translata essent: ult. Sp. Lucretio collega assumpto, ad eum (quia major natu erat) priores fasces transferri jussit, inque priori sede locavit. Qui honor ab eo primo observatus; semper deinde senibus est habitus, ut in ipsius Puplicolæ vita Plutarc. prodit, & Valer. Maxim. lib. 4. tit. de animi moderatione, cap. 1. Eundem apud Ægyptios morem retulit Herodot. in Euterpe, & Plato lib. 3. de legib. & lib. 3. 4. & 5. Repub. juniores Senioribus cedere, & assurgere jubet. Ideò antiquitus Inuitati ad cosnam diligenter quarebant, quoniam enim convivio essent inter futuri, ne Senioribus adventum discubitu præcurrerent, ut Valer. Maxim. scriptum reliquit lib. 2. tit. de matrimonior. rit. & necessitud. offic. cap. 9. Similiter Ovid. Fastor. lib. 5. honorem hunc Senioribus datum referens:

Et medius juvenum (non indignantibus ipsis)

Ibat; & interior si comes unus erat.

Deorumque ordinem in sedendo Claudian. recensens, de raptu Proserpinæ, lib. 3.

Nec confusus honor; Cælestibus ordine sedes

Prima datur.

Paulòque inferiùs.

Necnon & senibus Flavii concessa sedendi,

Gloria plebejo stat cætera more juventus.

Sic & in subscriptionibus († ex quibus locorum etiam prioritas dignoscitur) priores senes esse debent. Velut textus arguit, in cap. concilia, 6. §. fin. distinct.

distinct. 17. inquit: *Hoc quoque notandum est, quod in hoc Concilio, & in alia Synodo Symachi Papa, ante Ravennatem Episcopum, Mediolanensis suscipisse, & respondisse legitur: ex quo, & sedis prerogativam ante eum habere colligitur. & in cap. seq. Gregor. 1. lib. 7. reg. epist. 112. Syagrio Episcopo Augustudinenſi relcribit: Episcopos secundum ordinationis suae tempus, sive ad considendum in Concilio, sive ad subscribendum, vel in qualibet alia re, sua atzendere loca decernimus, & suorum sibi prerogativam Ordinum vindicare. Notatque ibid. glos. unic. Unde in loquendo, † & respondendo, aut voce reddenda praefendum senem Glos. quoque dixit, in cap. Statuimus, 8. in ord. distinct. 61. verb. Novi. Quod & ab Ecclesiast. cap. 32. docemur, dicente: Loquere major natu; decet enim te primum verbum diligenti scientia. Et confirmant Bald. in leg. Observare, §. antequam vero, ad fin. De offic. Procons. & Legat. & in cap. 1. circa princip. de contr. invest. Barthol. Capol. dict. loco, n. 11. apud Dominum venetum, cum serenissimus Princeps non adest, in sedendo, ac respondendo anteferri seniore dicens. Tametii apud Dominos de Rota loquatur junior. Inque jurisconsultorum Veronensi Ordine ita observari tradit. Ubi autem alia pertractantur, à seniori inchoari solitum. In senatuque Romano hoc in primis praclarum fuisse, ut qua quisque aetate antecederet; sententiae principatum teneret. Idque ipsum numero 13. vers. Trigesimo quinto prosequitur, ad electiones, & consensum declarandum trahens. Adeoque ad id grandior aetas prodest, ut ei regalis quoque majestas cedat, si ab antiquorum gestis argumentum deducere, aut exemplar proponere fas est. Quod ad praesens, Xenoph. de Pedia Cyri lib. 6. nobis praestat. Ut vero, ait, convenerunt omnes, quos oportebat: silentium factum est Cyagares in hunc modum est alloquutus: Viri socii, quoniam ad sum, ac Cyro sum grandior; par est me dicendi initium facere. Requirendumque in primis à senioribus consilium, † & juniorum placito anteponendum, sacrae literae manifestant Ecclesiasticum cap. 8. Ne despicias narrationem seniorum, ipsi enim didicerunt à patribus suis: quoniam ab ipsis discas intellectum, & in tempore necessitatis dare responsum, & cap. 25. Quam speciosum Canitici judicium, & Presbyteris cognoscere consilium! Quorum monitis, & consilio quia Roboam non acquievit, juniorum judicium sequutus, Regnum amisit, lib. 3. reg. cap. 32. & Paralipomen. lib. 2. cap. 10. Unde Hieronym. in comment. ad cap. 3. Isaia. ait: Roboam filius Salomonis ideoperdidit Regnum, quia noluit audire Presbyteros. Et inferius Paulò. Senatus quoque consulta dicuntur, & Principes quondam Romani consules appellati sunt; vel à consulendo Civibus; vel ab agendo cuncta consilio. Et nos habemus in Ecclesia senatum nostrum, cœtum Presbyterorum. A quo desumptum textum esse oportet, in cap. Ecclesia, 7. in ordin. 16. quaest. 1. Inde pariter, in cap. de quibus 3. in ord. distinct. 20. hæc Innocentius: Quod si omnibus is inspectis, hujus quaestionis qualitas non lucide investigetur: seniores Provinciae congrega, & eos interroga. Ut enim Job. c. 12. In antiquis est sapientia; & in multo tempore prudentia.*

Veritatem hanc, Reipublicaeque stabilimentum Lacedaemonum legislator Lycurgus novit. Qui illud primum constituit, ut octo & viginti Seniores Laconum Regibus, ut consilium praestarent, semper assisterent, sic Plutarcho in ejus vita referente. Namque (ut verè de senect. Cicero: Non celeritatibus, aut volocitate corporis res magna geruntur: sed auctoritate, consilio, & sententia. Quas in Senibus intellexi sitas. Invenimus Civitates à senibus conditas, & à juvenibus deletas, ut eum transcribit Guil. Bene-

dict. in repet. cap. Raynuntius, verb. In extremis positus, numero 6. de testam. Philosophum quoque dicentem: Nemo juvenes eligit in Duces, quia non constat, eos, fore prudentes. Inde apud Statium Sylv. lib. 5.

Nos fortior aetas

Jam fugit. Hinc votis animum, precibusque juvabo.

Militum ideò senum electio tot Magno Alexandro victorias peperit, orbisque Dominum effecit. Ut his verbis Justinus (nobilissimus historicus) lib. 11. prodit: In exercitu ejus fuere peditum 32. millia; equitum quatuor millia quingenti: nautes centum 82. Hæc tam parva manu universum terrarum orbem utrum sit admirabilius vicerit; an aggredi ausus fuerit; incertum est. Cum ad tam periculosum bellum, exercitum legerit non juvenes robustos, nec primo flore aetatis; sed veteranos, plerosque etiam emerita militiæ, qui cum patre, patruisque militaverant. Ut non tam milites, quam magistros militiæ electos putares. Ordines quoque non nisi sexagenarius duxit. Ut si principia castrorum cerneret: Senatum te alicujus priscae Reipublicae videre diceret. Alexandrique vestigia sequutum Lucan. lib. 2. de bello civili Pompeium introducit atque dicentem:

Dux sit in his castris Senior, dum miles in illis Quæ mostrant, non tam hiperbolice, quam verè, in cap. 1. de renunciat. dixisse Baldum: Plus valet umbra senis, quam ensis juvenis. Meritoque in pace, & bello requirendum à senibus consilium, praestitoque parendum. Quibus Poëtarum quoque testimonia suffragantur. Virgil. Aeneid. lib. 5.

Tum Senior Nautes (unum Tritonia Pallas Quem docuit, multa que insignem reddidit arte) Hæc responsa dabat.

& inferius:

Talibus accensus dictis Senioris amici Consiliis pare, quæ nunc pulcherrima Nautes Dat Senior.

Ovid. in epist. Oënon. ad Parid.

Consuluit (neque enim modicè terrebar) anusque Longævusque senes:

& iterum ibi:

Quid gravis Antenor, Priamus quid suadet ipse.

Consule; quis aetas longa magistra fuit.

Lucret. de rer. natur. lib. 3.

Inde ubi robustis adolevit viribus aetas;

Consilium quoque majus, & auctior est animi vis.

Claudian. de victor. Stiliconis contra Alaric.

Primosque suorum

Consultare jubet bellis, animique verendos.

Idque ipsum Bartholom. Capol. firmans, de Imperatore milit. deligend. dict. verb. Bartholomæus, n. 4. (de superioribus licet mentione nulla facta hos nec tit versus:

Roma vetus, veteres dum te rexere Quirites, Nec bonus immunis, nec sine pœna malus. Patribus extinctis successit prava juvenus, Quorum consiliis præcipitata ruis.

Complexus est hæc omnia, patriæ suæ aliarumque more comprobans Xenoph. de Pedia Cyri lib. 8. in hæc verba: Institutus est etiam ita ipse, & à meâ & vestra patria: senioribus (non solum fratribus, verum etiam civibus) & in cedendo, sedendo, & in dicendo cedere.

Antiquorum ideò opinionibus † tanquam firmioribus, in dubio adhærendum, Hostiens. & Joan. Andr. firmanunt, inc. 1. §. verum unctiois, de sacra unctiois

anctio. per text. in cap. literas, de tempor. ordin. in cap. literas, de restit. spol. melior tamen, & expressior text. in c. Domino sancto in fin. 28. in ordin. 50. distinct. Ubi sic Isidorus: In fine autem hujus epistolæ hoc adjiciendum putavi: ut quotiescumque in gestis Conciliorum discors sententia invenitur: illius Concilii magis teneatur sententia, cujus aut antiquior, aut potior extat auctoritas. Eademque, ex eodem, repetit verba text. in cap. Hoc ipsum, 11. in fin. 33. quæst. 2. advertuntque Roman. in l. Si verò, §. De viro, num. 78. vers. Secundo, antiquitati defertur, D. solut. matrim. & Ferdin. Loaz. in rubr. de just. & jure, num. 78. & antiquiorem consuetudinem prævalere, probat text. in cap. ridiculum, §. distinct. 12. & advertit. Roman. ubi proxime, vers. Septimo defertur.

Proque legibus Senum dicta & reputari, & ab eis argumentum sumere licere, Celsus monstrat (sic arguens & ipse in l. si chorus, 77. secundum noviorum autem impressionem 79. §. I. D. legat. 3. & notat Glos. in cap. Cum in juventute, 15. de præsumpt. verb. ad senilem, in fin.

Ex prædictis quoque descendit, quod licet fama plenam regulariter probationem non faciat, ut ex text. in l. 3. §. ejusdem quoque, & ibi Glos. verb. confirmat, D. de testib. in cap. si testis; §. sæpe etiam, 4. quæst. 3. & Glos. ibid. verb. Fama, multisque Doctoribus tradit plenè Joseph. Mascard. de probation. tom. 2. conclus. 753. à num. 1. num. seqq. In antiquis & tamen hominum memoriam excedentibus, plenam indacere probationem testatus est Innocent. in cap. veniens, 1. de testib. quem sequuti sunt Marfil. in l. de minore, §. Plurimum, numero 60. & 61. D. de quæstion. & in rubr. C. de probationib. numero 194. Dicit in cap. 1. numero 46. de appellation. Ludovic. Roman. in d. l. Si verò, §. de viro num. 78. vers. septimo defertur, D. solut. matrim. & Joseph. Mascard. (adductis aliis, dict. loco, num. 7. Quemadmodum licet scriptura privata regulariter fidem non faciat, l. nuda ratio, 26. D. de donation. l. instrumenta, §. l. rationes 6. & l. exemplo, 7. C. de probation. plenissimè, ut alios omittam) Nicol. Gen. descript. privat. lib. 1. quæst. 4. per tot. Multum verò antiqua suspirationis vitio carens, à vetustate vires probationem, & credentiam recipit, juxta notata, per Glos. in c. inter dilectos, verb. magis, & ibi DD. de fide instr. Adrian. Negufant. respons. sive disputat. 368. n. 32.

Atque vetustate, ut sanguine, * imò ut meritis nobilitatem acquiri, Imperatorum Valent. & Valen. verbo probant, in l. providendum, 7. C. de postul. dicentium, Providendum est, ne ii quos in foro, aut meritum nobilissimos fecerit, aut vetustas: in una parte consistant, Dioclet. & Maxim. in l. 1. C. de jure aureor. anul. & Justinian. in auth. De hered. & Falcid. §. Sancimus igitur, ad fin. coll. 1. dum ait: Si forte personarum natura, aut qualitas, aut ætas, &c. Per quem textum inter personas egregias Senem numeravit Accurs. in l. ad personas, 15. glos. 1. ejus dispositione contineri affirmans, ut ad senis domum pro jurejurando recipiendo mittere judex debeat, à Doctoribus ibi communiter approbatus, quos ordine recenset Farinac. de testib. quæstion. 77. num. 227. Imò nullo modo testimonium ferre & senes cogi respondit Scævola. in l. inviti, 8. D. de testib. Inviti (inquit) testimonium dicere non coguntur senes. Quade re Farinac. d. tractat. de testib. quæst. 78. num. 59. & seqq. Cum precedentibus numeris duobus contrariam generalem constituat legem omnes ad testificandum compelli, expressè non privilegiatos. Ex eaque natalium meritorumvè nobilitate, ad eam quæ ex vetustate descendit (à Cardin. Paleato propositam, de bono senectutis, part. 3. pag. mibi 314. deducit Gasp. Velasco de Priv. Paup. Tom. II.

Bacz. de inop. debit. cap. 7. numero 9. Senem pro debito civili creditori addici non posse, quemadmodum, nec nobilis potest.

Senum quoque testimonium & juniorum præferri tradit Accurs. (per textum ibidem) in l. 3. verb. novum, ad fin. D. de reb. credit. ubi sic notat Jal. lectur. 1. num. 2. lectur. 2. n. 35. & communiter Doctores. Suadentque text. in cap. 1. & cap. 3. 35. quæst. 6. Alia in id jura adducit Roman. in d. l. si verò, §. de viro, fallent. 53. num. 86. vers. tertio probatur, & num. 87. vers. septimo defertur. Bartholom. Capol. dict. verb. Bartholomæus, num. 7. vers. Decimo, septimo. Alban. conf. 790. num. 3. Hieronym. de Mant. in tractat. de finib. Regund. cap. 54. numero 10. Nell. à sanct. German. in tractat. de testib. num. 101. Scraphin. de privil. juram. privileg. 4. n. 88. Mar. Giurb. in consuetud. senat. Mesan. cap. 2. glos. 14. num. 5. Guill. Rovill. de justit. & injust. dict. cap. 14. de senes sine religione, num. 4. Cardin. Jusch. practic. conclus. lit. S. conclus. 102. num. 2. Anton. Gabr. commun. conclus. lib. 1. tit. de testib. conclus. 4. num. 68. Multum enim fidei grandior ætas addit, juxta illud Daniel capit. 12. Credidit eis multitudo, quasi senibus. Major namque in eis constantia & præsumitur Callistrati responso, in l. Ex libero, 15. D. de quæstionib. tradit Capol. repetito loco, num. 16. vers. Quadragesimi tertio. Interior devotio, & fervor spiritus, & fides ut Alexand. 3. in cap. 1. de renunc. ostendunt verba: Maxime, quia in te vigor devotionis, & fidei, etiam corpore senescente non deficit: sed vergente deorsum conditione corporea, fervor spiritus in sublimiora conscendit. Languescunt n. cum corpore vitia; ad virtutem expeditiore animo remanente ut epist. 26. Senes, eleganter ait: Inter decrepitos me numera, & extrema tangentes. Gratias tam mihi apud te ago. Non sentio in animo ætatis injuriam, cum sentiam in corpore tantum vitia: & vitiorum ministeria senuerunt. Viget animus, & gaudet non multum sibi esse cum corpore: magnam partem oneris sui deposuit. Exultat, & mihi facit controversiam de senectute. Hunc ait esse florem suum. Credamus illi, bono suo utatur. Aliaque prosequitur similia. Major etiam æternæ salutis & sollicitudo, ut enim D. Bernard. sermon. 6. de Advent. inquit: Animabus hoc tempus est, non corporibus assignatum. Et notant Decian. conf. 8. numero 14. volum. 2. & Mar. Giurb. in consuetud. Senat. Mesan. dict. cap. 2. glos. 14. numero 6. Quorum veluti auribus illa crebro Hieronymi epist. 65. ad Pammach. & Ocean: resonare vox debet: Erravimus juvenes: emendemur Senes. Cujus etiam fit mentio, in cap. Secunda, 72. de penit. distinct. 1. Et major quam in juvenibus & temerantia, ex Philosoph. Ethicor. 2. probantque text. in l. Clarum, 4. (illis verbis: Ne vel sua intemperantia, vel juvenili calore, &c. & in l. fin. §. filiis autem (in illis: Melius enim est coactare juveniles calores) C. de bon. qua liber.

Quibus, aliisque rationibus, senum juramento & de illicitè quæsitis standum; Mesanensi statuto cautum, Mer. Giurb. testatur citato loco, à numero præcipuè 4. vers. Censuerunt Mesanenses.

Inde quod ad accusandum pluribus concurrentibus, & potiore existere senem, Ulpian. docet, in l. si plures, 16. D. de accusat. hanc ætatis qualitatem, inter præcipuas ad accusatoris electionem à judice faciendam, assignans. Non enim animi volubilitate, malevolentia, intemperantia, incontinentiavè à senibus id effectum, ex superioribus, videtur; cum & ab incontinentiæ & suspitione alienos esse probet text. in c. Cum in juventute, 15. de præsumpt. & ibi Glos. verb. Ad senilem, in cap. fraternitatis, 7. distinct. 34. & in cap. 1. 12. quæst. 11. Capol. dict.

dict. tract. & verbo, num. 14. vers. Trigesimo septimo, & num. 15. Roman. ibi dict. l. si vero, & de viro, num. 78. vers. quinto principaliter desertur, Andr. Alciat. de presumption. regul. 1. presumption. 53, num. 1.

52 Nequè in ipsis solum senibus major inest pietas; sed & ipsos. Potius enim seni, * quam juveni succurrendum, eleemosynæque distributionem faciendam, text. in cap. Consideranda, 17. in ord. distinct. 86. sic ostendit: Consideranda est etiam in largiendo ætas, atque debilitas: nonnunquam etiam verecundia, quæ ingenuos prodit natales: ut Senibus plus largiariis, qui sibi labore jam nequeunt victum quærere. Et tradunt, cum aliis Petr. Surd. de aliment. titul. 1. quæst. 93. num. 27. Alexand. Raudens. decis. Pisan. 40. num. 381. Mar. Giurb. in consuetud. senat. Mesan. glos. 14. cap. 2. num. 5. vers. quare eleemosyna

53 Omnia præterea infirmorum privilegia * senibus competere, firmarunt generaliter Jacob. Menoch. de arbitrar. lib. secundo, casu 60. num. 11. & seqq. Hoxed. de incompatibil. benefic. part. 1. cap. 17. num. 17. in fin. Stephan. Gratian. discept. forens. tom. 4. cap. 805. num. 11. & seqq. Andr. Alciat. de presumption. regul. 1. præsumpt. 53. num. 2. Quippè quos non in infirmorum tantum numero; sed etiam in mortis articulo † constitutos leges, earumque auctoritate Doctores prædicent. Cum enim Paulus in l. 3. D. de donation. caus. mort. dixisset: mortis causa donare licet, non tantum infirmæ valetudinis causa; sed periculi etiam propinqua mortis, vel ab hoste, vel à prædonibus, &c. Ulpianus in l. 5. ejusdem tituli addit: Aut atate confectus. Repetitque in leg. sequenti Paulus idem: Hæc enim omnia instans periculum demonstrant. Per quas proximè dictam assertionem adstruunt Sylvest. in summ. verb. mors, num. 4. Angel. ibid. num. 6. Sà, verb. mortis articulus, & in ejus annot. Andr. Victorel. Idèò statutum † de infirmis loquens, in senibus quoque procedere, profitentur, cum relatis supra, numero Abb. 5. Andr. Alciat. dict. regul. 53. num. 2. Stephan. Gratian. dict. cap. 805. num. 9. & Cardin. Tusch practic. conclus. lit. S. 103. num. 5. cum eodem tamen (quod jam retulimus) ætatis discrimine, & contentione. Alii enim septuaginta, alii octuaginta ad id requirunt annos.

56 Sic licet seni, ut infirmo, coadjutor * dari possit, dispositione text. in dict. cap. unic. de cleric. ægrot. lib. 6. & dicunt Mandos. regul. 11. Cancellar. quæst. 15. num. 2. Gonzal. ad regul. 8. glos. 5. §. 9. numero 19. usque ad 23. Stephan. Gratian. dict. cap. 80. numero 29. Si tamen sola ætatis existat ratio, septuaginta ad id annos desiderandi, judicavit Rota Caputaque decis. 311. numero 1. part. 1. Gonzal. ubi proximè, numero 86. Paris. de resign. benefic. lib. 5. quæst. 6. numero 8. Rodoan. de simon. ment. part. 3. capit. 8. numero 11.

57 Hosque septuagenarios divinis Officiis non interessentes: † si modo interesse solebant, quotidianas distributiones lucrari asseverant Pob. ad Monach. in dict. cap. unic. de cleric. non resid. lib. 6. Azor. instit. moral. lib. 7. cap. 7. quæst. 12. & ita censuisse S. T. Concilii Congregationem, affirmat Monet. de distribution. quotidian. part. 2. quæstion. 7. numero 15. & 16.

58 Senectutem præterea, infirmitatis instar, à longo itinere conficiendo, * proque absolutione petenda, ubi à Pontifice Summo obtinenda est, excusare, Ecclesiæ summi Præsules decidunt Clemens Tertius & Gregor. non. Ille, in dict. cap. Ea noscitur, 13. & in cap. Quod de his, 26. Hic, in cap. Quamvis, 58. de sentent. excommunic. D. Antonin. in tract. de excommunic. cap. 1. num. 43. Sayr. de censur. lib. 3. cap. 28. num. 25. Cardin. Franc. Tolet. in summ. lib. 5.

cap. 8. num. 2. vers. Quarto ista, Carol. de Graf. de effectib. clericat. effect. 9. num. 160. August. Barbof. in cap. si quis suadente, 17. quæst. 4. n. 93.

Nec pro debito civili † in carcerem detrudi senem posse multis placuit. Ancharano consil. 336. incip. Praemitto, num. 2. Nicol. Intrigliol. cons. 18. num. 1. part. 1. Carol. de Graf. in tract. de except. in prælud. num. 177. & 178. Carpan. super statut. Mediol. part. 1. cap. 243. n. 6. quorum sententiam probat (veriorrem & æquiorrem dicens, passimque a carcerum visitatoribus observari) Stephan. Gratian. discept. forens. c. 328. c. 506. n. 20. & seqq. & c. 805. n. 2. & seqq. Gasp. Bæz. de inop. debit. q. 7. num. tertio. Duplicitur Ofascho (post longam disputationem) decis. Pedemont. 123. Nattæ, cons. 319. num. secundo & tertio. & communiter Doctoribus, notante eode Gratiano, dicto capit. 328. num. 8. & 9. Quibus hodierna praxis assentitur. Mitius licet in hoc quoque casu cum senes agendum, solumque in Prætoris domo arrestandum, idemmet Ofascho. num. 4. dicat, referatque decisum, cui adhæret Becci. cons. 10. num. 8.

Posterioris hujus sententiæ assertores moti, quod non specificè id senibus jure concessum reperitur. Prioris, ex senem ad mulieres comparatione. † Quam facit Jaf. in l. Ad personas egregias, num. 9. & 10. post Glos. ibi, verb. Egregias, D. de jurejur. Tiraquell. de jure primogen. in præfation. num. 109. Ofascho. dict. decis. 123. n. 1. & seq. Stephan. Gratian. dict. capit. 328. num. 15. Et quos ipsi non adducunt text. in capit. ea noscitur, 13. & capit. Quamvis, 58. ibidemque Gloss. verb. Fragilitate sexus, de sentent. excommunicat. Mulieres autem, * pro debito, causavè civili, in publicum trahi, carceremvè duci, gravissimarum poenarum communicatione Constant. vetat, in leg. 1. C. de offic. diversor. judic. & Justinian. in authent. Hodie novo jure, C. de custod. reor. & in authent. ut nulli judic. S. necessarium, coll. 9. Quæ à supervacua, propeque infinita Doctorum allegatione, per Farinac. quæst. 27. num. 41. facta excusant. Apud nos præsertim, stantibus regiis legibus 62. Taur. & l. 10. titul. 3. lib. 5. novæ Reg. collection. ab hoc solum favore eas eximentes, quæ notoriè malè corpore utantur suo.

Ex qua pariter æquiparatione, nec pro fiscali debito † in carcerem detrudi senem posse, cum nec foemina possit, tradunt Perigrin. de jure fisc. lib. 6. titul. 7. n. 9. Jafred. decis. 393. Stephan. Gratian. disceptation. forens. tom. 3. capit. 506. num. 3. & cum multis Farinac. dict. quæst. 27. num. 43. ex generaliterque dict. leg. 62. Taur. legis 8. & 10. titul. 3. libro 3. novæ Reg. collection. deducitur, & ita (adversus Menochium consil. 816. lib. 10.) defendit Gratian. dict. cap. 506. per tot. ejusdemque voti existit Bæuz. de inope debit. dict. capit. 7. per tot.

Imò, favori huic * renuntiare non posse senes, & in casibus in quibus propter dignitatem, ætatem, vel sexum prohibita carceratio est; nullus momenti ejus privilegii renuntiationem esse, affirmant Bald. in l. 1. man. 8. Cod. qui bon. ceder. poss. Petr. Duèñ. regul. 312. num. 2. Affin. de execut. §. 2. capit. 7. num. 13. cum eis Gratian. dict. capit. 318. numero 13. & capit. 509. num. 17. Cui satis opitulatus assertioni alia proposita à nobis de privileg. pauper. part. 1. in specialib. post quæst. fin. n. 5. Privilegium miserationis causatum, renuntiatione non tolli, probans.

Prædictam quoque opinionem, ne pro civili debito in carcerem trahi senex queat, ex puerorum, * & senum comparatione (quam supra jam formavimus) tuentur Carol. de Graf. in tract. de exception. ad form. statut. exclud. omnes except. in prælud. num. 11. Amend. in addition. ad Vincent. de Franch. decis. 199. numero septimo. Sed vel in Camera, in Palatio, aut civitate carceris loco detinendos, & sic pluries per M. C. V. fuisse

fuisse decisum asserit Thor in compend. decis. verb. Senex septuagenarius. Pueros autem pro debitis in carcerem non mittendos, advertit. Bald. in dict. leg. I. numero decimo Cod. qui bon. cedere posse.

65 Sed si à comparatione robur acceptura est, nulla quam à senibus ad infirmos comparatio potior (quæstionis hujus initio latè comprobata) quos * in carcerem pro debito tradi, aut etiam pro crimine in eo contineri non debere, quæst. 3. num. 252. notavimus, & advertit Grammatic. consil. 15. num. 9. & seqq. quem sequitur Farinac. dict. quæst. 27. n. 87. Eaque ratione id probat judicium Sebastian. de Medic. de casib. fortuit. 2. part. quæst. 6. numero decimo-quarto, eoque relato, Stephan. Gratian. discept. forens. tom. 5. cap. 805. num. 14.

66 Undè à fortiori nec torqueri † senem posse descendit, & ex Ulpiani responso, in leg. si quis gravi, 3. §. Ignoscitur, D. ad S. C. Syllanian. deducunt Doctores. Quorum id cumulum contruxere Andr. Tiraquel. de pen. temper. casu 8. num. 1. & seq. Gomez. variar. resolut. tom. 3. cap. 13. num. 13. vers. Item reperitur prohibitus senex, Jul. Clar. in pract. 2. fin. quæst. 64. vers. non etiam debet judex, Petr. Plac. in epit. delictor. cap. 32. num. 16. Olsac. decis. Pedemont. 132. num. 2. Bertazol. inter consil. crimin. Diversor. cons. 102. per tot. volum. 1. & cons. 70. num. 31. & 40. volum. 2. copiosè Prosp. Farinac. prax. crimin. tom. 1. tit. 5. quæst. 41. num. 24. Sebastian. Guaz. de defens. 30. cap. 12. numero primo. Adèò verum esse professus, * ut de facto tortus senex, & in tortura confessus, etiam ratificata confessione, sibi non præjudicet. Communemque Doctorum sententiam dicit Farinac. dict. num. 24. ad fin. assentiunturque Bertazol. dict. cons. 102. num. 6. Olsac. dict. decis. 123. num. 2. Stephan. Gratian. dict. cap. 805. num. 38. Baiard. ad Clar. dict. quæst. 64. n. 71. etsi de obtentione dubitet in praxi.

68 Decrepitam verò ætatem, * ut sit huic immunitati locus, plerique desiderant ex relatis, & cum multis Farin. dict. quæst. 41. num. 25. & Guaz. dict. cap. 12. num. 2. Nisi complexionis debilitas ætatis prævenit annos: tunc enim etiam non decrepitus hanc obtinebit exemptionem, Casonis sententia, in tractat. de torment. capit. 10. rubric. quæ personæ torqueri possint, & quæ non? num. 12. & Joseph. Ludovic. decision. Lucens. 13. num. 53. & seqq. ad judicis arbitrium eo in casu recurrentes, cum Menoch. de arbitrar. lib. 2. casu 59. numero 27. & 28. Quo locum torturæ esse judicante, ad ætatis nihilominus mensuram, & imbecillitatis infligendam; est communis sine hæsitacione conclusio, commendata, à Griland. in tractat. de quæstionib. capit. 6. numero 8. ad med. versic. Extra igitur illum casum, & num. 9. in princip. Gomez. dict. cap. 13. numero 3. vers. Adde tamen quod leniter, & num. 4. vers. Ego tamen in hoc articulo, & Farinac. ubi proxime

69 Quòd si torturæ causa, jussu locum faciat, ad eamque senex cum juniore * concurrat, à (juniore inchoandum Paulus docet, in l. Unius, 8. D. de quæstion. Unius facinoris (ait) plurimi rei ita audiendi sunt, ut ab eo primum incipiat, qui timidior est, vel tenere ætatis videtur. Advertitque Roman. in l. Si verò, 2. De viro, D. solut. matrim. fall. num. 86. vers. Secundo probatur. Majorem namque in senibus constantiam, quam in juvenibus præsumi superius jam diximus.

70 Nec solum in tortura, sed in custodia * quoque (ubi capturæ jus locum facit) modum adhibendum, notat Caccialup. de debitor. suspect. & fugit. quæst. 5. num. 6. Non enim ita exactam in sene custodiam, quemadmodum in juvene desiderat lex fin. C. de custod. reor. Cessat enim in sene fugæ suspitio, quæ exactæ custodiæ acerbiter remittit, ut ex text.

Velasco de Priv. Paup. Tom. II.

in l. Si ut certo, 5. §. Custodiam, D. commod. tradit Roman. citato loco, num. 78. versic. Quinto principali- ter defertur. Principique de carcerati ætate nuntiandum, qui pietate fortè motus senem eximat à carceribus, advertit Gratian. dict. disceptation. 805. num. 5. & seqq. per leg. In metallum, 22. D. de pen. & l. Judices, 10. C. de Episc. aud.

71 Quod autem in Senum ætate discernenda arbitrium Judicibus datum est: in decrepito, † ac septuagenario sublatum esse dicunt Abb. in cap. Quoniam frequenter, ut lite non contestant. num. 18. vers. Ego puto, Marian. num. 9. declar. 2. vers. Dominus meus hic, dicit, Menoch. dict. casu 59. num. 4. vers. Secunda opinio, Farinac. de testib. quæst. 76. num. 84. Hujusque ætatis, nec leviter quidem posse torqueri, ferulæ, aut cuilibet alii minimo tormenti generi, Judicis tunc arbitrio omnino exploso, fut jici, asserunt Bertaz. dict. cons. 102. num. 4. & 5. & in ejus addition. Claud. Bertaz. lit. B. Farin. dict. quæst. 41. num. 29. ad fin. 30. Sebast. Guaz. de defens. reor. dict. defens. 30. num. 3. Borgnin. Cavalc. decis. Faviz. 34. num. 8. part. 5. Petr. Plaz. in epit. delict. cap. 32. num. 10. Stephan. Gratian. dict. cap. 805. numero 36. & seqq. Mar. Giurb. in consuet. Senat. Mesan. dict. cap. 2. glos. 14. num. 12. Cardin. Tusch. practic. conclus. dict. lit. S. conclus. 103. num. 4. Adrian. Negul. in Sylv. responsor. quæst. 323. num. 27.

72 Sic à jejunii * obligatione sunt qui sexagenarium excusent, septuagenarium autem omnes, ut videre est apud Armil. verb. Jejunium, num. 3. Azor. instit. moral. lib. 7. cap. 28. quæst. 4. par. 1. Villalob. 1. part. summ. tract. 23. difficult. 4. Navar. Medin. Pedraz. Valent. Graf. Rodr. Lopez. Les. multosque alios à Joanne Sanchez adductos, in summ. quæst. 54. num. 8. Thom. Sanchez de matrimon. lib. 7. disput. 32. num. 17. Hieron. in Diversor. juris canon. rubr. 7. capite 6. numero 151.

73 Imò neque validum sexagenarium † ad jejunii observantiam teneri, Joan. Sanch. dict. loco, profite- tur. Cum nullus in ea tam valeat ætate; quem minimus etiam dolor non prosternat, casus frangat; deficiente jam jam in mortemque ruente, Cui falsam valetudo confidentiam præstat, Sidonis Appollinar. ad Vectionem, lib. 4. epist. 13. testimonio, sic amico seni, sed corpore vegeto, & sano scribentis: Nec multum fdat ambiguus, nec nimis minima credat incolumitati. Probatque etiam eleganter Galeni autoritate P. Thom. Sanch. dict. disput. 32. numero 17. vers. Es licet.

74 Attigisseque ad id sexagesimum annum * suffice- re observat idem Joan. Sanchez. dict. quæst. 54. num. 10. relatis Joan. de la Cruz præcept. 3. art. 4. Medin. in codic. de jejun. quæst. De his qui ad Ecclesia jejunia tenentur. fol. 142. Ledesm. 2. part. summ. tract. 27. fol. 638. autoritate legis Quæ ætate, 5. D. de testam. Glos. in l. 3. §. minorem, verb. momentum, circa fin. D. de minor. & ibid. Bart. num. 3. Alben. in prin. Bald. in fin. Flamin. Pari. de resig. benefic. lib. 12. quæst. 8. à num. 19. usque ad 26. probantium, tempus inceptum, pro completo in favorabilibus reputari. Quibus accedunt à Nobis quoque adducta in Axiomat. & locis commun. jur. lit. D. num. 93.

75 Quam etsi ætatem ad jejunii excusationem, tam in masculino, * quam in foemina requirat idem ipse Joan. Sanchez. dict. loco, numero 11. & P. Thom. Sanch. dict. lib. 7. disput. 32. numero 17. præcipuè vers. Sed superest: non tamen damnandam sententiam putant, quinquagenariam ab hujusmodi jejunii obligatione eximentem, tanquam debilioris complexionis, senescentemque citius. In praxi licet tutam non esse advertant, tametsi speculativè probabilem dicant.

76 Septuagenariam quoque tutorem filio non petentem † non idè ejus successione privari firmare conatur (ex l. I. C. qui etat. lib. 10. & §. Item major, institut. de excusat tutor.) Stephan. Gratian. disceptation. forens dict. cap. 805. num. 23. & 14. et si tutum non esse de rigore juris, fateatur num. 25. Neque enim relata id jura probant, & tradita à Nobis repugnant, de privileg. pauper. 2. part. questione 60. num. 9. cum seqq.

Tandem (ut manifestum superiora reddunt) à communibus regulis juris † recedere senectus facit, & notant, plenèque deducunt Orian. in l. 2. num. 132. D. de offic. ejus, Barthol. Cæpol. dict. verb. Bartholomæus, per tot. Grat. consil. 98. num. 2. lib. 1. Nevizan. cons. 51. num. 15. hisque relatis, Flamin. Paris. de resign. benefic. lib. quæst. 6. numero 4. Neque statuti dispositione † comprehenduntur senes, teste Alder. Mascard. de gener. statut. interpret. conclus. 5. num. 140. & Mario Giurb. in consuetud. Senat. Mesan. dict. capite 2. glos. 14. num. 1. part. 1.

Alia in senectutis favorem (et si non attingentia jura) à Cardin. Gabriel. Paleot. de bono senectutis, Joan. de Monteleon de senect. privil. (quem ipse Paleot. videndum allegat ; 3. part. pagin. mihi 320. à me usque adhuc non repertum (& à Casana. in cathalog. glor. mund. part. 11. consider. 17. repetere licet.

Utrum Prodigus, aut avarus miserabilis sit persona? Fori electione, aut aliis quibusque privilegiis utatur?

S U M M A R I U M.

- 1 Affirmativa pars quoad prodigum proponitur & sustinetur, & num. seqq.
Prodigus furioso comparatur, ibid.
- 2 Furiosus miserabilis est.
- 3 Prodigus & pupillus æquiparantur, valetque de uno ad alium argumentum.
- 4 Pupilli, & pupillis similes, qui alterius arbitrio reguntur, miseri sunt.
- 5 Utrum ut prodigus miserabilis persona dicatur, forique privilegio gaudeat, bonorum interdictionem factam esse, curatoremque datum requiratur? & num. seq.
- 6 Sententia prodigum, turpem, miserabilem non facit; sed causa.
- 7 Pravi mores an privilegium tollant? remissivè.
Turpitudinem suam allegans, & quando audiatur? ibid. remis.
- 8 Prodigalitas, & avaritia æque ad rei familiaris perditionem deducunt.
- 9 Avarus, an & quando ab administratione debeat removeri? forivè privilegio utatur? & n. seq.
- 11 Prodigus an restitutio ex minorum edicto competat?
- 12 Prodigus, & pupillus civiliter, in debitum & si naturaliter debitum solutum, repetunt.
- 13 Pupillus indebitum civiliter, naturaliter verò debitum, absque tutoris auctoritate solvens, ad illud petendum restituitur.
- 14 Prodigus civiliter indebitum solvens, absque restitutione repetitionem consequitur ipso jure.
- 15 Pupillus naturaliter sine tutoris auctoritate obligatur.
- 16 Furiosus, vel prodigus, nec naturaliter quidem.
- 17 Naturaliter tantum debitum solventes, regulariter nullomodo repetunt.
- 18 Indebitum per errorem solutum, repetitur.

19 Pupillo, furioso, vel prodigo per errorem indebitum solutum, si consumptum sit, non repetitur, neque minori pro solutione his personis facta conceditur restitutio.

20 Aliter si pecunia, vel res in quam sit universa extet.

21 Prodigus, furiosus, pupillivè contractus an juramento firmentur?

21 Res à prodigo bonis interdicto, etiam cum juramento distractæ, impræscriptibiles sunt.

23 Et quid si prodigalitas notoria non sit? neque super ea plenè cognitum?

Qui contra jura mercatur, bonam fidem præsumitur non habere, ibid. dict. numero 22.

Emens ab eo quem scit prodigaliter pretium consumpturum, non usucapit, ibi.

24 Ad pupilli similitudinem acquirere prodigus potest: in sui præjudicium obligari non potest.

25 A delicto, ejusque pena, an & quando prodigalitas excuset? & numero seq.

26 Multa in pupillorum, & furiosorum favorem referuntur, quæ prodigis convenient, remis.

Q U Æ S T I O X I X.

Quæstio hæc non modò infrequens, sed nunquam fortè in foro agitata. Vel quod nullus jam prodigus: vel quod avarus beneficium aliquod consequi desperet: utriusque propriæ turpitudinis detegendæ pudore. A prolixo idè sermone (quem argumentorum apparatus poscebat; materiæ verò in frequentia damnat; a pravis moribus, quorum vindices leges, non faultrices existunt, à turpitudine propria, cujus allegationem non admittunt, aliisque petita) abstinentes: veritatem assequi conabimur. Et quia (ut de finib. honor & malor. lib. 3. Cicero ait:) Quæ perspicua sunt, longa esse non debent. Et miserabilem prodigum esse, & fori privilegio gaudere, * ejus cum furioso æquiparatio firmat, quam faciunt Ulpian. in l. His, 12. §. Dicit Pius, præsertim in fin. D. de tutorib. & curatorib. datis ab his, Pomponius, in l. Furiosus, 41. D. de regul. jur. Imperator Anton. in l. 1. (& titulus ipse) C. de curatore furiosi, vel prodigi, & prosequuntur Federic. de Sen. consil. 31. (incip. Minor 25. anni) vers. Præterea alia ratione, Cardin. Tusch. practicar. conclus. lit. P. conclus. 868. num. 6. & Jodoch. Damhouder. de pupil. patr. cap. 9. num. 13.

Furiosum autem, * miserabilem personam esse, legisque nostræ, C. quando Imperat. inter pupill. & vid. contineri (cum adèd gravi infirmitate prematur, suisque rebus superesse non possit) haud quisquam negabit.

Pupilli * similiter cum prodigo comparatio eadem confirmat assertionem. Cujus idem quoque Ulpian. est auctor, in l. Certi condicatio, 9. §. Idem quæri potest, vers. Sed si ei, D. de reb. credit. si cert. his verbis: Sed si ei numeravero, cui postea bonis interdictum est; mox ab eo stipuler, puto pupillo comparandum. Sic pariter text. cum Glos. 1. in l. Is cui bonis, 6. D. de verbor. obligation. & tradit Nicol. Everard. in Topic. legal. loco A minorib. ad furios. numero 1. & seqq. ubi argumentum de minore ad prodigum valere, omniaque beneficia, & privilegia minoribus concessa, prodigis, ac furiosis competere probat, estque ad id text. (& ibi Bald. nominatim advertit, in l. 2. C. de curatorib. furios. qua de re, aliqua nos inferius.

Pupillos * verò, pupillisque similes legis nostræ unicæ constitutioni, forique privilegio dedisse causam, mirabiliumque numero contineri; ejus in rubro & nigro

& nigro verba indicant. Idque omnibus aliis, qui alterius arbitrio reguntur, quia suo non valent; commune esse; jam *supr. quæst. 5. num. 5.* prænotamus, & in specie nostra advertunt Joan. Mar. Novar. *in praxi election. & variat. for. sect. I. quæst. 25. per tot.* & Francisc. Carrasc. *de casib. Cur. num. 25. & seqq.*

Bonorum autem interdictionem factam, & deque ea prius constare ut favori privilegio sit locus (juxta quem saltem, *de privileg. pauper. quæst. 5. num. 16.* modum diximus) necessum esse videtur, licet curatorem datum non requiratur, sententia *Glossæ in dict. l. 1. verb. Solent, C. de curator. furios.* communique Doctorum, de qua testatur Rebus *de sentent. provis. art. 3. glos. 4. n. 4.* Tam etsi Regium jus nostrum interdictionem proclama, & curatorem datum videatur requirere, in *l. 5. titul. II. part. 5.* notante sic Gomez. *2. tom. variat. capit. de restitut. minor. num. 31.* & Joan. Gutier. *de juram. confirmat. 1. part. cap. 32. num. 1. & 2.* Veriorque & receptior opinio (sequuta *Glossam in dict. l. Is cui bonis, 6. D. de verbor. oblig.*) ante bonorum interdictionem, curatoremque datum, etiam notoriè prodigum contrahere, ac reliquos gerere actus posse affirmat, traditque Gutier. *plene dict. loco, num. 3.*

Quare ante interdictionem prædictam, & curatoris-que dationem, legis nostræ, forique privilegio uti prodigum non debere (cum nec curatore regatur, nec minori existat similis,) videbatur dicendum. Re tamen vera, & miserabilem hunc, & fori privilegio uti posse, rationi & juri convenit, non solum ex relata contraria opinione (quam multi quoque magis communem dicunt, numerati à Gutier. *dict. cap. 32. num. 3. vers. Contrariam tamen;*) sed quia prodigum ante bonorum interdictionem, curatoremque datum, miserabilis est. Non enim sententia illum miserabilem reddit; sed miserum esse declarat, ex ratione *text. in l. Adeo, 7. §. Videtur, D. de acquir. rer. domin. in l. Hæredes palam, 21. §. Si quid post factum, D. de testam. adductorumque à Nobis in Axiomatib. & locis commun. jur. lit. D. numero 37.* Nec pariter sententia prodigum, aut miserum facit; sed causa, ut Marcel. ait, in *l. Ictus fastidium, 22. D. de his qui not. infam. & Senec. de moribus. Non damnatio, sed causa hominem facit.* Neque quòd iudicis interdictione invalidos prodigi contractus reddat, Consultorum, in *dict. l. Is cui bonis*, aliisque citatis: ante interdictionem, curatoremque datum, inhærentem prodigo miseram conditionem, aut tollunt; aut sublevandam negant. Inest enim & ante interdictionem, curatoremque datum miserationis causa iudicii imbecillitas, alieni arbitrii, & regiminis, ad minoris instar, necessitas, furiosique similitudo, huic etiam sola beneficio locum facere potens.

Neque huic resolutioni argumenta superius insinuata * nocent, Quorum primo, dicta à Nobis *1. part. de privileg. pauper. quæst. num. & seqq.* abundè satisfaciunt. Secundo verò, in *Axiomatib. nobis, lit. T. num. 65. vers. Limita, 67. & 69.* notata, positæ in initio regulæ, *Turpitudinem propriam allegantem, audiendum non esse præstantia intellectum, prodigo convenienda.* Præter quam quod, non tam de actu à prodigo gesto confirmando, vel infirmando; quam de miserabili iudicando, miserabiliumque privilegiis digno agimus; ne alia dispungendo parum utilia, longior sermo protrahatur.

Eandem avari & miseræ conditionis similitudo constitutionem postulabat. Etsi enim contraria prodigo: æquale utriusque (ni avari deterius sit) animi vitium, quod miseros reddit utrosque; ut in prodigo superiora, in avaro; *q. 2. numero 14.* dicta monstrant, quodque ad rei familiaris pariter

deducit perditionem, *Salomone Proverbior. cap. 29.* dicente: *Rex justus erigit terram: vir avarus destruet eam.* Quid enim differt, expendendo perdere; aut non expendendo, perditionem pati? Ab administratione idè avarum removendum, primus dixit Bald. in *l. fin. numero 18. C. de sent. passis*, quem extollunt, sequunturque Boër. *decision. 16. numero 14.* Segur. in *l. Imperator, numero 117. D. ad S. C. Trebell. Gomez. Arias in l. 4. Taur. numero 50.* Molin. *de Hispanor. primogen. libro 1. capite 16. numero 13.* & Ari. Pinel, in *l. 1. part. 2. numero 38. C. de bonor. matern.*

Quod tamen ad avarum, alienarum rerum, & vel quæ ad alios necessario perventura sunt, ad eaque jus habent, administratorem referunt, nec tam avari ipsius; quam illorum contemplatione id proferunt. Bonorum namque simpliciter suorum administratio avaro interdici non solet, neque ut prodigo dari curator, ne magis quam invidis, superbis, aut hujuscemodi miseris privilegia tribui miserorum, ut *dict. quæstion. 2.* advertimus, & sequenti præsertim numero 12. & seq. repetimus. Quæ nos à prolixiori executione indagine. *Nec enim (ut Ciceronis verbis de finib. bonor. & malor. lib. 5. utar) sicut copiam quam potui, quia dubitatio nulla erat, prosequutus.*

Cætera Prodigii miseræ conditioni subvenientia, præstantiaque levamen (non ita similiter avaris, quorum longè conditio deterior, concessa) ex furiosorum, & pupillorum comparatione descendunt. Restitutionem & namque in primis, non solum ex clausula generali, *Si qua mihi, &c.* Sed ex minorum edicto prodigo competere, notat Sfort. Odd. *de restit. in integr. part. 1. quæst. 3. numero 2. versic. tertio, ex dict. l. 2. & ibi Bald. C. de curator. furios. Jacob. de sanct. Georg. in l. Infantis, C. qui admitt. numero 3.* Et alii. Etsi in *vers. Ego puto*, censeat, non ex edicto minorum; ejusdem tamen privilegii, & naturæ prodigo concedit.

Sic pariter prodigum quemadmodum pupillus, indebitum civiliter, etsi naturaliter & debitum, solum repetit, assertore *Accursio, verb. Locum esse non ambigitur, ante med. in l. Interdum, 29. D. de condict. indebit.* ejus ambigua verba declarans, & cum eo communiter scribentes.

Potior imò hac in specie, pupillo prodigum* reperitur: quia indebitum civiliter à pupillo, naturaliter verò debitum, absque tutoris autoritate solum, etsi restitutione media repetatur (ut ex *l. Illud, 26. D. de minor. & l. Indebito, C. si advers. solut.* notat *Glos. in dict. l. Interdum, 29. & in dict. l. Illud, verb. Actio. & Glos. unic. in l. Impuberibus, 11. D. de acquir. vel omitt. heredit. & ibid. Bart. numero 9. & 10. Angel. numero 1. Castr. 7. vers. Breviter, Jas. numero 6. eisque relatis, Sfort. Odd. de restit. in integr. quæst. 52. numero 87.) Prodigum verò & in debitum civiliter solvens, ipso jure absque restitutione repetitionem consequitur, ut (cum *Glos. in dict. l. Interdum, Bart. ibi numero 10. & Stephan. Lamberteng. de contract. in fin. num. 151.)* idemmet Sfort. *dict. loco, num. 88.* advertit.*

Ratio, & constitutionis differentia est: quia pupillus, etiam sine tutoris autoritate naturaliter obligatur, ut ex subtili *Ulpiani* responso constat, *l. Marcellus, 26. D. de fidejussor. & mand. apertiusque, in l. fin. D. de novation. ibi Glos. verb. Promissit contrariis respondet, & Glos. unic. in l. quod pupillus, 41. D. de condict. indebit.* placuitque idem *Metiano, in l. Si ejus, 64. D. ad Senat. C. Trebel. & Papiniano, in l. Cum illud, 25. D. quand. dies legat. cedat: Furiosus & autem, vel prodigum,*

nec naturaliter quidem, per leg. In negotiis, §. D. de regul. jur. & l. Is cui bonis, 6. in fin. D. de verbor. oblig. Docetque utrumque Glos. celebris, in dict. l. Marcellus, verb. Obligato, Feder. de Sen. cons. 31. column. 2. & Cardin. Tusch. pract. conclus. lit. P. conclus. 868. num. 8. §. 10.

17 Alii verò † naturaliter tantum debitum solventes nullo modo repetunt, decisione text. in l. naturaliter, 13. in princ. §. 2. fin. in l. frater à fratre 38. in l. Julianus, 60. de condict. indebit. in l. Fidejussor, D. de fidejussorib. ubi Julianus ita: Naturales autem obligationes non eo solo aestimantur, si aliqua eorum nomine competit: verum etiam cum soluta pecunia repeti non potest. Sic item, in l. hæres à debitore, 22. §. quod si hic servus, D. eod. tit. Africanus, Quod si hic servus manumissus, fidejussorem dederit; deinde fidejussori suo hæres existat; durare causam fidejussionis putavit: & tamen nihilominus naturalem obligationem mensuram: ut obligatio civilis pereat, solutum repetere non possit: advertitque Glos. in dict. leg. naturaliter, paragrapho fin. verb. non repetit.

18 Proximum est superioribus; quod licet indebitum per errorem solutum † repetatur, ex vulgari Pauli responso, in l. cujus per errorem, §. 4. D. de regul. jur. & Justiniani Imperatoris, in §. Is quoque, instit. quib.

19 mod. recontr. oblig. Pupillo tamen, † furioso vel prodigo per errorem solutum indebitum, si consumptum fit, non repetitur, ut probat text. in dict. §. Is quoque, §. ibid. Glos. verb. unde, & verb. muti, & profitetur Stort. Odd. dict. quæst. 52. num. 72. amplians, nem. seqq. neque pro solutione his personis à minore facta, concedi restitutionem eidem. Si namque soluta pecunia extet, † vel res in quam sit conversa) naturalis ratio (quæ neminem cum alterius jactura locupletari debere dicit) repetitionem tunc concedendam suadet, comprobaturque dict. l. naturaliter, 13. §. fin. §. l. seq. D. de cond. indeb. quemadmodum in mutuo à pupillo absque tutoris auctoritate accepto, ex quo factus locupletio est, Marcellus respondit, in l. pupillo, 47. D. de solution. à quo (mutuo nempè) ad indebitum, sic arguit Justinian. in dict. §. Is quoque.

21 Similiter prodigi contractum, pupilli, aut furiosi juramento * non firmari, profitentur Bald. consil. 391. numero 2. versic. Istitis duobus, lib. 5. Anton. Gomez, dict. cap. de restit. minor, num. 32. Gregor. Lop. in dict. l. 5. tit. 11. part. 5. verb. Non valdria, Covarru. in relect. cap. Quavis pactum, de pact. lib. 6. part. 2. §. 4. num. 8. Gutier. (sæpe communem dicens, contrariisque respondens) dict. cap. 32. num. 6. Cardin. Tusch. practicarum conclus. dict. lit. P. conclus. 868. numero 9. Jodoc. Damhouder. in patroc. pupillor. minor. prodigor. §. c. in tit. de tutor. §. curat. minor. tom. 8. pag. mihi 84. numero 53. 54. & 55. Neque res à prodigo bonis interdicto distractas etiam cum juramento, † præscriptibiles esse, affirmat Frederic. de sen. consil. 31. (incip. Minor 25. annis) numero 4. versic. Possè tamen. Quod & in alienantis impotentia, & in mala fide ementis fundamentum habet. Cum malam fidem à principio habens, nullo tempore præscribat; malam verò fidem habere præsumatur, qui contra jura (& sic à luxurioso, prodigovè) mercatur, juxta regulam vulgarem, cap. qui contra, 82. de regul. jur. lib. 6. & similia. Verbisque Juliani confirmatur assertio, in l. Si quis cum sciret, 8. D. de pro empt. dicentis: Quomodo, n. mala fide emisse videtur, qui à domino emit; nisi fortè, & is, qui à luxurioso, & protinus scorto daturo pecuniam servos emerit, non usucapiet. Quam etiam Frederic. de Sen. præfato loco ampliat; * etsi super prodigalitate non esset plenè cognitum, neque notoria prodigalitas esset. Cui adhæret Cardin. Tusch. dict. conclus. 868. numero 13. Siquidem Qui cum alio con-

trahit, vel est, vel esse debet non ignarus conditioni, ejus, ut scita regula legis qui cum alio, D. de regul. jur. dicitur, notamusque plenius in Axiomatib. & locis commun. jur. litt. C. numero 202. 203. & 204.

Ad pupilli irem similitudinem, acquirere † prodigus potest; obligari in sui præjudicium non potest, dicente Ulpiano in dict. l. is cui bonis, 6. D. de verbor. obligation. Is cui bonis interdictum est, stipulando sibi acquirit: tradere verò non potest, vel promittendo obligari. Ideò nec fidejussor pro eo intervenire poterit, sicut pro furioso. Quam quidem cum pupillo similitudinem expendit Glos. 1. ibi in fin. Jodoch. Damhouder. de pupil. patroc. cap. 8. num. 52. & Joan. Baptist. Bouv. de stat. urb. præf. glos. 19. num. 188. notavimusque jam supra, quæst. 3.

Etsi præterea ex delicto, * ejusque ordinaria pœna prodigalitas non excuset, ex juribus, & rationibus hinc inde congestis, tandem concludit Gomez. variar. tom. 3. cap. 1. numero 75. Id tamen notabiliter, * intelligitque Constant. Roger. de summo bon cap. quod incipit, Discutiamus, numero 18. si prodigus in committendo delinquat; secus in omittendo, per l. Fulcintus, 7. §. Adeò, D. quib. ex caus. in possess. eatur. Inferens, matrem neglexit, ab illius successione non excludi, & ita limitandam legem. Cum à matre, 8. C. qui pet. tut.

Alia prodigis faventia multa, * eorumque miseram conditionem levantia, furiosorum pupillorumque comparatio ministrat, quæ eam sedibus suis, quæst. 3. §. 5. collocavimus. De sententia contra minorem lata; quæ repletorum instrumentorum prætextu rescinditur: de re minori pecunia empta, quæ minoris efficitur: de sententia valida contra minorem indefensum: de præscriptione longi temporis comminore non currente: de alienatione rerum minorum, sine judiciali decreto infirma. Et aliis, quæ furiosis, pupillis, & prodigis communia sunt, profecquiturque Nicol. Everard. in Topic. legal. loco 73. de minorib. ad furiosos, prodigos, mente captos, seu dementes.

Urum Cupidino Amore captus Miserabilis sit persona? fori privilegio, aliisve gaudeat?

S U M M A R I U M.

- 1 Affirmativa pars proponitur, & duobus numero seqq. Contraria inde sustinetur. Amore captus, furiosus, & prodigus reputatur, nilque furore Amoris vehementius, ibi. & num. seq. Contra, & quatenus comparatio procedat. num. 4.
- 2 Amore capto an curator, ut prodigo dari debeat? Prodigalitas à luxuria, libidinosoque amore, nec minimum quidem distat, ibi. Cupidinem amorem, quæ sectentur mala? ibi. Qui amans prodigus non est; amator non censetur, ibi.
- 3 Amore captus miser est. Et an quique miseri fori, miserorumque privilegiis gaudeant? & numero seqq.
- 4 Respondetur contrariis. Fundamento destructo inædificatum corruat, necesse est, ibi.
- 6 An naturalis sit amor? Pravos mores corripunt leges, non fovent, ibi.
- 7 Libidinosus amor etsi non meretur favorem: aliquando

aliquam tamen excusationem humana fragilitas
his, qui amoris vi delinquant, obtinuit. Et
casus in quibus excusatio hæc concedatur, remis.

Q U Æ S T I O XX.

Præcipuum affirmativa pars quæstionis hujus
robur à dictis in præcedenti capit. * quatenus
in ea furiosum, prodigumque miserabiles esse, ac
legis nostræ unicæ, C. quando Imperat. inter pupill. &
vid. dispositione comprehendi ostendimus: cum
furioso, & prodigo Cupidino captus amore compa-
retur, furiosusque reputetur, & prodigus.

Primum (furiosum nempe Amore captum; nihil-
que furore amoris vehementius) Imperator Justinian.
dixit, in auth. Quid. mod. natur. fil. eff. legit. 2.
Novinus etenim, col. 6. ubi in comprobationem quo-
que Accursius versus, illos refert:

*Non frater fratri cum furor ille venit.
Igneus ille furor nescit habere modum.*

repetuntque idem Imperator, & accursius idem, in
p. fin. verb. Bacchara, institut. de succes. sublat. ab
antiquioribus sæpè proclamatum, & à Cicerone
Tuscul. lib. 4. sic ab amore fugiendum dictante Ma-
ximè autem admonendus, quantus sit furor amoris: Om-
nibus enim ex animi perturbationibus est profecto nulla
vehementior. Senec. traged. de amore loquente:

*Quod ratio poscit, vincit, ac regnat furor.
Potensque tota mente dominatur Deus.*

in cuius potestate, arbitrioque iudicii sanitatem,
vel infirmitatem Cæcilius dixit, à Cicerone dict. lib.
4. relatus.

Cui in manu sit, quem esse dementem, velit.

magnam vim mentis Seneca idem Traged. 9. appella-
vit.

*Vis magna mentis, blandusque animi calor
Amor est.*

Plaut. in Cistellaria, actu 2. scen. 1.

*Qui omnes homines supero, atque antideo, crucia-
bilitatibus animi*

*Lactor, crucior, agitor, stimulator, versor in Amoris
rota miser.*

*Examino, seror, differor, distraor. ita nubilam
mentem,
Animi habeo.*

Ovid. Metamorph. lib. 14.

*Luctatusque diu, postquam ratione furorem
Vincere non potuit.*

Et de arte amand. lib. 1.

Et in sano juret Amore mori

Latè è nostris assertionem hanc prosequuntur Andr.
Tiraquel. de pen. temper. caus. 4. Prosp. Farinac. in
praxi crimin. lib. 3. quæst. 98. num. 77. & seqq. quos
multorum vice allegamus.

Secundum, † prodigo Amore captum comparati,
ut que prodigo curatorem illi dari deberi profitetur
Joan. Mar. Novar. in praxi election. & variat. fori.
lib. 1. quæst. 27. num. 7. cum Franc. Wivio, quem

refert. Idque (licet ulterius non progrediatur ipse)
non quidem immeritò, cum à luxuria, libidinosoque
Amore ad prodigalitem, non modo proximus sit
gradus; sed nec minimum quidem distet. Ut enim
Proverbior. cap. 29. dicitur: *Qui autem nutrit scorta,
perdet substantiam.* Interque alia Cupidino sec-
tantia Amorem, ex eoque nascentia mala (que
Plaut. in prolog. Mercatoris assignat) comitem prodig-
alitem, & inopiam sic numerat:

*Nam amorem hæc cuncta vitia sectari solent:
Cura, aegritudo, &c.*

& post alia:

*Inopia, contumelia, & dispendium.
Similite Claudian. in Rufinum, lib. 1.*

*Et luxus populator opum, cui semper adherens
Infelix humili gressu comitatur aegestas.*

utque D. August. de doctrina Christiana, inquit:
*Luxuria est inimica Deo, inimica virtutibus; perdit
omnem substantiam.* Namque (D. Ambrosio sermone
de assumptione teste) nescit modum. Eamque amore
capto legem præfinit Ovid. amorum, lib. 1. eleg. 10.

*Quod quisque habet, dominæ conferat omne suæ.
Secundum quam, facete Plaut. in Trivulenti. actu 1.
scen. 1. dixit:*

*Nec unquam quisquam probus erit amator, nisi
qui rei inimicus est suæ.*

Meretricem ob id mari comparans, quod nunquam
satiatur, ibid. actu 2. scen. 7.

Ex quibus miserum amantem † sæpè Plaut. idem
repetit in asianar. actu 3. scen. 3.

*O Libane, ut miser est homo qui amat
in Persa, actu 2. scen. 1.*

Amas pol misera.

& continuo ferè:

E castor miser est, qui amat.

& in milite glorioso, actu 4. scen. 6.

Ut quaso amore perdita est hæc misera.

Nilque amore capto miserius Propert. dixit, lib. 2.
eleg.

Durius interius nihil est quod vivat amante.

Sed neque relata, neque alia quidem argumenta,
† quæ apparenter adduci possent (consulto omissis,
ne in parum utilibus immoremur) in Novarii sen-
tentiam Nos trahere valent. Nullo enim jure, firma-
vè autoritate probari ostendit, nec verè probatur,
Amanti ut prodigo curatorem dari, utque prodigum,
ac miserum fori, legis que nostræ unicæ, C. quando
Imperat. inter pupill. & vid. privilegio gaudere. Ne-
que furiosi, aut prodigi comparatio urget. Magis
enim hyperbolem, quam veritatem respicit. Universi
ferè, namque aliter furiosi, prodigique essent reputa-
renturvè, & curatore indigent? & non inveniretur
curator: fori quidem in universum privilegium pa-
teret. Siquidem.

*Totum per Orbem maximum exortum est malum,
Luxuria, pestis blanda.*

Ut Senec. Trag. in Octav. act. 2. inquit Cum
præsertim parcus jam sit Amor, magisque ad bona
intentus: tamque placidus amantium furor, ut ad mi-
nimam etiam dilectæ petitionem mitescat, curatoris
locum

locum ipse tenens. Comparationis igitur collapsis viribus; decisionem quoque eis innixam collabi necesse est, tanquam inædificatum, fundamento, ex *leg. Nam origo, ff. quod vi aut clam, cæterisque adjectis in axiomatib. nostris, liter. F. n. 182.* Quod si ad furorem usque, vel prodigalitem verè trahat Amor amantem: ut furioso potius, aut prodigo, quam ut amanti, & curator, & fori privilegium dabitur. Jam enim alia quam amoris, privilegii causa est. Nec tamen non amore captum, miserabilem esse fatemur: * ea verò in fœlicitate premi, quæ fori privilegium tribuat, negamus. Non enim cuilibet misero dari, multoties in hujus tractatus progressu ostendimus.

Neque ex dictis solum in hanc sententiam movemur, aut quòd privilegium istud, Fortunæ injuria miæris lex concedat. † Amor verò non tam fato, quam à libera voluntate, arbitrioque amantis pendeat (ut non modò à catholica Religione, sed ab ethnicis etiam, Naturaque ipsa docemur, quæ naturalem Amorem non fecit, amare neque cogit, ex ipsiusmet legibus, ita *Cicerone Tusculan. q. lib. 4. probante: Et enim si naturalis amor esset, & amarent omnes, & amarentur, & semper amarent, & idem amarent, neque alium pudor, alium cogitatio, alium societas deterret,) sed quia pupillis, viduis, infirmos, hisque similes eo lex favore prosequitur: quibus amore captum similem non esse, neque eodem dignum, superiora monstrant, non magis quam avarum, superbum, aut invidum quos & miserabiles, & fori privilegio indignos, *quæst. 2. ostendimus.* Cum pravos mores corripiant leges, non foveant, ut de *privileg. pauper. 1. parte, quæst. 4. §. 5. num. 186.* notavimus.*

Sed quamvis libidinosus amor favorè haud merca-

tur ullum: † aliqualem tamen excusationem humana fragilitas his, qui amoris vi delinquant, à legibus obtinuit, ut dictis à nobis *dict. tractat. & parte, quæst. 17. num. 25. & sequentibus, usque ad 30. & 2. part. quæst. 65. num. 102.* licet colligere à *Tiraquello de pen. temper. causa 4. per tot. & Farinac. dict. prax. crimin. lib. 3. quæst. 98. num. 80. & seqq.* hujusmodi excusationis plenè casus prosequuti, Quos usque adhuc à Nobis servatus ordo, neclendos postulabat: nisi excusationem potius quam favorem continerent, & præ manibus haberentur citati.

Agitatis quæstionibus, si non cujusque palato (id namque difficillimum, & nullifere usque adhuc concessum) tractatui satisfactum arbitramur. In quo cæcos, Expositos, similesvè, nemo deficere judicabit. Cum gravi corporis, & animi infirmitate laborent. Neque enim per omnium ægritudinum genera protrahendus sermo, cum de infirmis prolixum fecerimus, inter quos, primum tenere cæcos locum, indubium est, nec non expositos, & judicii imbecillitate, orbitateque parentum. Utrosque ideo, & legis nostræ unica, C. quando Imperat. inter pupill. & vid. dispositione contineri, & miserabilium privilegiis uti, in controversiam trahi inane visum est, esset enim infirmorum, pupillorum, patribusque carentium conditionem, & favores sæpè repetere. Quod & si advertere, supervacuum Doctoribus videbitur: aliis conveniens. Omnibus siquidem (qui scribendi suscepimus onus) satisfactionis debitores sumus. Quorum nec recusamus judicium; præcipuè Sanctæ Catholicæ Ecclesiæ Romanæ, cui nos, dictaque nostra libenter, humiliterque submittimus, ad ejus nutum corrigere quidquid emendationis dignum judicavit, parati.

JOANNIS MARIÆ
NOVARII.

JURISCONSULTI LUCANI,

DE PRIVILEGIIS
MISERABILIUM PERSONARUM
TRACTATUS,

IN QUO COMPLURES SINGULARES MATERIÆ
ad earum favorem in usu Forensi quotidianæ & frequentes, tam juxta
Juris Communis, quàm Municipalis Regni dispositionem, supremo-
rum totius Orbis Tribunalium placita accuratè, exactèque dilucidantur.

Accessit pariter

TRACTATUS ALTER
DE INCERTORUM ET MALE ABLATORUM
PRIVILEGIIS.

OPUS SANE PRACTICABILE, CURIOSUM,
Necessarium & utile.

EDITIO NOVA,

DILIGENTER RECOGNITA SINGULIS FERE IN LOCIS
aucta & quamplurimis novis Privilegiis locupletata, & illustrata.

CUM INDICIBUS NECESSARIIS TAM PRIVILEGIORUM
quàm Argumentorum, Rerumque observatione dignarum.

LAUSONII & COLONIÆ ALLOBROGUM,
Sumptibus MARCI-MICHAELIS BOUSQUET & SOCIORUM.

M D C C X X I X.

JOHANNIS MARIAE

NOVARII

MURIA BELLUM PLEBIS GONARUM

... MATTER ...

THEATRA

... GONARUM

... MATTER ...

EDVIVIO

... GONARUM

... MATTER ...

... GONARUM

LABORUM & COLONIA ALBOROGUM

... GONARUM

... MATTER ...

PR

Privile
finit
Præfud. II.
legitimu
Præfud. III.
libid.
Præfud. IV.
sonorum
sonalia.
Præfud. V.
an exten

SINIS

A

De qu

Caufae
naru
alie, pa
Enornatur
cri Regi
judic.
Privil. 2. C
cilio per
bet atte
lum per
Ad ornatur
Privil. 3. I
specialis
bus perf
Privil. 4. I
præfumi
vice, pa
Ad limitati
de verb.
Privil. 5.
tis tacita
Privil. 6. I
gitur ve
pitali in
Ad ornatur
lig. & fu
invitum
Privil. 7. I
rabilibu
causas,

SERIES, SEU CATENA
PRÆLUDIORUM GENERALIUM
DE QUIBUS IN OPERE.

Præludium Primum.

Privilegium quidnam sit, & qualiter in jure definitur. fol. 196.
Prælud. II. Privilegium à quonam concedi valeat, ut legitimum, & validum reputetur. fol. 197.
Prælud. III. Privilegium quotupliciter nam sit. fol. *ibid.*
Prælud. IV. Privilegia ad favorem miserabilium personarum elargita, num censeantur realia, vel personalia. fol. 198.
Prælud. V. Privilegia Miserabilibus personis concessa, an extendantur de persona ad personam. fol. 199.

Prælud. VI. Privilegia concessa miserabilibus personis, an sint censenda odiosa. fol. *ibid.*
Prælud. VII. Privilegia elargita ad favorem miserabilium personarum, an possint exerceri adversus alias ejusdem conditionis. fol. 200.
Prælud. VIII. Miserabiles personæ quænam dicuntur, & sub tali nomine, quænam veniant fol. *ibid.*
Prælud. IX. Miserabilium personarum cætus qualiter ex dispositione sacrarum literarum tuendus veniat, eorumque protectio ad Principes spectat. fol. 202.
Prælud. X. Miserabilibus personis cum alterius injuria num impartiri possint favores. fol. 203.

E L E N C H U S

SINGULORUM PRIVILEGIORUM,
E T

A R G U M E N T O R U M.

De quibus in hoc Tractatu Privilegiorum Miserabilium Personarum peragitur.

Privilegium Primum.

Causæ privilegiatarum, & miserabilium personarum, debent prius tractari & expediri quam aliarum, pag. 203.
Ornatum pragmat. Regni 10. sub rub. de offic. Sacri Regii Consilii, & pragmat. 11. sub rub. de ordin. judic.
Privil. 2. Conclusio facta in parlamento, sive concilio per majorem partem Universitatis non debet attendi, si vertit in præjudicium Miserabilium personarum, pag. 204.
Ad ornatum text. in l. quod major ff. ad municip.
Privil. 3. Renunciatio quantumvis generalis, imò specialis non comprehendit legata facta miserabilibus personis, pag. 205.
Privil. 4. Legatum factum miserabilibus personis, præsumitur annuum, & non extinguitur prima vice, pag. 206.
Ad limitationem text. in l. boves §. hoc sermone ff. de verb. sign.
Privil. 5. Miserabilibus personis vulgariter substitutis tacita pupillaris excludit matrem, pag. 209.
Privil. 6. Favore Miserabilium personarum, quis cogitur vendere domum suam pro ædificando Hospitali in beneficium ipsorum, pag. 210.
Ad ornatum text. in l. si quis sepulchrum ff. de relig. & sumpt. funer. & ad limitationem text. in l. invitum C. de contrahend. empt.
Privil. 7. Ubi major pars facultatum legata est miserabilibus personis, testamentum dicitur ad pias causas, pag. 211.

Privil. 8. Confessio extrajudicialis probat favore Miserabilium Personarum, pag. 213.
Ad limitationem text. in l. 1. in fin. ff. de interrogat. act.
Privil. 9. Miserabiles personæ possunt opponere exceptiones dilatorias etiam post litem contestatam pag. *ibid.*
Privil. 10. Testes post conclusum in causa, possunt examinari favore Miserabilium personarum, pagina. 214.
Ad ornatum text. in auth. de testib. §. quia verò, & pragmat. Regni 16. sub rub. de ordin. judic.
Privil. 11. In causis miserabilium personarum proceditur summarie, & sola facti veritate inspecta, pag. *ibid.*
Ad ornatum pragmat. Regni dispendia litium sub rub. de ordin. judic.
Privil. 12. Miserabilibus personis existentibus actricibus rei tenentur edere ad eorum intencionem fundandam, pag. 215.
Ad ornatum text. in l. 1. in fin. C. de edend.
Privil. 13. Verba enunciativa disponunt, & probant favore Miserabilium personarum, pag. 216.
Ad ornatum text. in l. ex his C. de testam. milit.
Privil. 14. Miserabiles personæ condemnatæ in prima instantia ad expensas, & appellantes, prosequuntur appellationem non resectis expensis, pag. 217.
Ad ornatum Pragmat. Regni 2. sub rub. de expensis, ubi id expresse cavetur.

- Privil.* 15. Miserales personæ falsi poena non puniuntur pag. *ibid.*
Ad ornatum pragm. Regni I. sub rubr. de falsis.
- Privil.* 16. Miserales personæ possunt agere ex cessione facta, sive ex causa onerosa, sive lucrativa, pag. *ibid.*
Ad ornatum Ritus Mag. Cur. Vic. Regni Neapolis 228. & 290.
- Privil.* 17. Cessio facta miserabilibus personis non præsumitur simulata, pag. 219.
Ad ornatum text. in l. dolum C. de dolo.
- Privil.* 18. Sententia favore miserabilium personarum est exequenda, non obstante appellatione, pag. 220.
Ad limitationem text. in l. I. ff. ad Turpillian.
- Privil.* 19. Legatum factum miserabilibus personis, & si sit incertum sustinetur, pag. *ibid.*
Ad ornatum text. in l. id quod pauperibus C. de episc. & cler.
- Privil.* 20. Legata facta miserabilibus personis præsumuntur facta contemplatione miserabilitatis, pag. 221.
Ad limitationem doctrinæ Bart. in l. pen. ff. quib. ad libert. proclam. non licet.
- Privil.* 21. Primum testamentum solemne ad pias causas, tollitur per secundum minus solemne, in quo fuerunt institutæ miserales personæ pag. 222.
Ad ornatum doctrinæ Bart. in l. hæret palam §. si quis post ff. de testam.
- Privil.* 22. Legatum factum miserabilibus personis pro Anima, non patitur diminutionem pro rata, etiam si vires patrimonii non sufficiant ad solvenda legata non pia, pag. 223.
- Privil.* 23. Donatio facta miserabilibus personis, late est interpretanda, pag. *ibid.*
Ad limitationem text. in l. filius familias, ubi gl. ff. de donat.
- Privil.* 24. In facultativis præscriptio, & obligatio inducitur favore miserabilium personarum, pag. 224.
Ad ornatum text. in l. 2. §. deinde Marcellus, & l. si eo fundo ff. de aqu. plu. arcend.
- Privil.* 25. Stipulari quilibet potest in favorem miserabilium personarum absentium, pag. 225.
Ad limitationem text. in l. stipulatio ista §. alteri ff. de verb. oblig.
- Privil.* 26. Legata facta miserabilibus personis debentur etiam hæreditate non adita, pag. *ibid.*
Ad limitationem text. in l. eam quam C. de fideicommiss.
- Privil.* 27. Miserabilium personarum favore possunt instrumenta reperta post conclusum in causa produci datâ negligentia, pag. 226.
Ad limitationem text. in cap. cum dilectus de fid. instrum.
- Privil.* 28. Sententia lata contra miserales personas, retractatur prætextu instrumentorum de novo repertorum, pag. *ibid.*
Ad limitationem text. in l. sub specie C. de re judic.
- Privil.* 29. Hæres potest conveniri pro legato factum miserabilibus personis intra tempus conficiendi inventarium pag. 227.
Ad limitationem text. in l. fin. §. donec C. de jur. de lib.
- Privil.* 30. Donatio in dubio præsumitur favore miserabilium personarum, pag. 228.
Ad limitationem text. in l. cum de indebito ff. de probat.
- Privil.* 31. Concessio Castri facta miserabilibus personis absque mentione feudi censetur facta in allodium & non in feudum, pag. 229.
Ad ornatum text. in l. altius C. de servitut.
- Privil.* 32. Legatum mobilium factum miserabilibus personis, earum favore comprehendit etiam acquisita post testamentum, pag. *ibid.*
Ad limitationem text. in l. facta ff. de aur. & argent. legat.
- Privil.* 33. Miserales personæ hæredes, non tenentur ultra vires hæreditarias, si non fecerint inventarium, pag. 230.
Ad limitationem text. in l. fin. C. de jur. delib. & c. Rainaldus de testament.
- Privil.* 34. Legata facta miserabilibus personis, non comprehenduntur sub generali revocatione legatorum, pag. 231.
Sed quando hoc non sit verum Author declarat.
- Privil.* 35. Beneficia, sive prærogativæ concessæ miserabilibus personis, possunt opponi etiam post conclusum in causa, pag. 232.
- Privil.* 36. Extensio fit favore miserabilium personarum, quando lex taxativè loquitur, pag. 233.
- Privil.* 37. Clausula, non obstantibus quibuscumque privilegiis, non derogat privilegiis miserabilium personarum pag. *ibid.*
- Privil.* 38. Dictiones universales non comprehendunt causas privilegiatarum, & miserabilium personarum, pag. 234.
- Privil.* 39. Donatio facta miserabilibus personis, cum pacto præstandi alimenta donanti, non revocatur si non præstentur, pag. 235.
Ad ornatum text. in l. 2. ubi DD. ff. de donat. que sub mod.
- Privil.* 40. Rescriptum impetratum contra miserales personas non valet, si per impetrantem non facta mentio de eis, pag. 236.
- Privil.* 41. Fœmina potest esse Procuratrix, & Advocata in causis miserabilium personarum *ibid.*
- Privil.* 42. Miserales personæ, si conducant domum pro earum commoditate, finito tempore locationis non possunt expelli, si velint solvere quantum alii offerunt. pag. 237.
- Privil.* 43. Miserabilium personarum favore non est necessariò servandus ordo executionis sententiæ diffinitivæ l. à divo Pio ff. de re judic. pag. 238.
- Privil.* 44. Legatum relictum miserabilibus personis, earum favore dicitur pium, pag. *ibid.*
- Privil.* 45. Miserales personæ legatarie possunt capere legata propria autoritate, pag. *ibid.*
Ad ornatum text. in l. eam quam C. de fideicommiss. cap. Rainaldus de testam.
- Privil.* 46. Quarta falcidia non detrahitur de legatis factis miserabilibus personis, pag. 239.
Ad ornatum text. in l. I. ff. ad l. falcid.
- Privil.* 47. Reverenda Fabrica S. Petri de Urbe se intromittit in legatis factis miserabilibus personis non adimpletis, pag. 240.
- Privil.* 48. Remedium l. fin. C. de edict. divi Adrian. toll. competit Episcopo executori testamenti, in quo sunt institutæ miserales personæ, pag. 241.
- Privil.* 49. Monitoria revelationis favore miserabilium personarum possunt concedi, & si non exprimat res de qua agitur, & ejus valor, pag. *ibid.*
- Privil.* 50. Episcopus in causis miserabilium personarum potest comparere coram suo Vicario, & petere justitiam, pag. 242.
- Privil.* 51. Copia indiciorum, & repertorum debet dari miserabilibus personis, & si non petatur, pag. 243.
- Privil.* 52. Causæ miserabilium personarum possunt proponi in judicio, feriis non obstantibus, pag. *ibid.*
Ad ornatum text. in l. dies festos C. de feriis & pragm. Regni I. sub eod. tit.
- Privil.* 53. Sententiæ duæ una contra Miserales personas, altera verò ad earum favorem, attendenda est potius sententia pro eis, quam contra ipsas, pag. 244.
- Privil.* 54. Instrumenta duo eadem die confecta unum cum Miserabili persona, alterum cum alia non miserabili, præsumendum est prius celebratum.

- tum instrumentum Miserabilis personæ quàm alterius, pag. *ibid.*
- Privil.* 55. Contra juramentum perhorrescentiæ præstitum per Miserales personas non admittitur probatio in contrarium, pag. 245.
- Privil.* 56. Reus non debet absolvi, etiamsi Actor non probaverit, quando Actor est privilegiatus, & persona miserabilis pag. *ibid.*
- Ad ornatum tex. in l. frustra, & l. Actor C. de probat.
- Privil.* 57. Domus Miserabilium personarum, & si in eis cudatur falsa moneta, publicari minime potest, pag. 246.
- Ad ornatum text. in l. i. C. de fals. monet.
- Privil.* 58. Judex potest supplere de facto, & non petitus debet impartiri officium suum in causis Miserabilium personarum, pag. *ibid.*
- Ad ornatum text. in l. 4. §. hoc autem iudicium ff. de damn. infect.
- Privil.* 59. Judex potest procedere ex officio, & per inquisitionem in causis criminalibus Miserabilium Personarum, pag. 247.
- Ad ornatum text. l. nec quicquam §. advocatus ff. de offic. Procons. & c. Regni incip. ut delatas.
- Privil.* 60. Promotus ad officium honorabile, potest deinde cogi ad exercendum munus vile concernens favorem Miserabilium personarum, pag. 248.
- Ad ornatum text. in l. majoribus C. quemadm. civilia munera, & l. ut Gradatim ff. de munerib. honor.
- Privil.* 61. Miserales personæ possunt omisso medio ad Superiores appellare, pag. 249.
- Ad ornatum text. in l. Imperatores ff. de appellat.
- Privil.* 62. Miserabilibus personis dantur Advocati, etiam non petentibus, quibus debent gratis patrocinari, pag. *ibid.*
- Ad ornatum text. in l. nec quicquam §. Advocatus ff. de offic. Procons. & constit. Regni incip. lege præsentis.
- Privil.* 63. Miserales personæ habent beneficium restitutionis in integrum, pag. 250.
- Ad ornatum text. in l. Præses ff. de minorib.
- Privil.* 64. Res alienari prohibita potest nihilominus favore Miserabilium personarum alienari, pag. 251.
- Ad limitationem text. in l. fin. §. pen. C. commun. de leg.
- Privil.* 65. Stante potentia Administratorum miserabilium personarum possunt ipsi cogi ad reddendas rationes administrationis factæ in Regiis Tribunalibus, pag. 252.
- Novus intellectus ad tex. in l. i. & 2. C. ubi de ratiocin. agi oport. & in l. prætor §. is etiam ff. de edend.
- Privil.* 66. Insinuatio favore miserabilium personarum non est necessaria in donatione excedente quingentos aureos, pag. *ibid.*
- Privil.* 67. Sententia lata in beneficium tutorum in bonis pupillorum, vel in beneficium Administratorum rerum miserabilium personarum, earum favore non mandatur executioni, si Tutores vel Administratores rationes non reddiderint, pag. 253.
- Privil.* 68. Legata facta miserabilibus personis debentur per donatarium omnium bonorum post testamentum, pag. 254.
- Exornatur doctrina Bart. in suo conf. 26. & impugnatur Alexand. in conf. 169. lib. 6.
- Privil.* 69. Legata facta miserabilibus personis, si reperiantur cancellata in testamento debentur, si non constat de voluntate Testatoris fuisse deleta, pag. *ibid.*
- Exornatur tex. in l. proximè ff. de his quæ in testamento. delent.
- Privil.* 70. Conservatores Religionum non possunt cognoscere causas Regularium, quas habent cum miserabilibus personis, pag. 255.
- Exornatur tex. Sac. Concil. Trident. sess. 7. cap. 14. de reformat.
- Privil.* 71. Commutatio voluntatis Testatoris, potest ad tempus fieri favore Miserabilium personarum pag. 256.
- Limitatur tex. in §. disponat auth. de nupt.
- Privil.* 72. Miserabilibus personis debet fieri provisio alimentorum, & litis expensarum lite pendente pag. 257.
- Ad limitationem tex. in l. si instituta §. de inofficioso ff. de inoffic. testam.
- Privil.* 73. Miserales, personæ pauperes non solvunt collectas, pag. 258.
- Ad ornatum text. in cap. 4. extra de censib.
- Privil.* 74. Miserales personæ egenæ deputatæ ad certa bona distribuenda inter pauperes, possunt distribuere etiam in se ipsas, pag. 260.
- Privil.* 75. Æquitas in causis miserabilium personarum præfertur rigori scripto, pag. *ibid.*
- Ad ornatum text. in l. qui prospexit ff. qui, & à quibus.
- Privil.* 76. Instantia in causis miserabilium personarum nunquam perimit, pag. 261.
- Ad ornatum text. in l. properandum C. de judic. & Rit. Mag. Cur. Vic. 244. & pragm. Regni i. sub rubr. de instant. caus. non restituenda.
- Privil.* 77. Miserales personæ non tenentur solvere sportulas Judicibus, & actuariis pag. 262.
- Ad ornatum text. in l. nulli §. post unius vero C. de episcop. & cleric. & constit. Regni lege præsentis.
- Privil.* 78. In dubio judicandum est in favorem miserabilium personarum, pag. *ibid.*
- Privil.* 79. In causis miserabilium personarum, si leges variant à Canonibus, debent servari Canones, pag. 263.
- Privil.* 80. Delegatio facta ad petitionem miserabilium personarum, etiam non datâ negligentia Judicis ordinarii, habet suum effectum, pag. *ibid.*
- Ad ornatum text. in cap. licet ex suscepto de for. compet.
- Privil.* 81. Miserales personæ habent Episcopos in earum Protectores, pag. 264.
- Privil.* 82. Episcopi debent procurare expeditionem causarum miserabilium personarum, etiam eorum impensis, & eis præstare auxilium, & favorem, pag. *ibid.*
- Privil.* 83. Clerici coguntur subire tutelam miserabilium personarum, pag. 265.
- Ad ornatum text. in auth. sed hodie C. de Episc. & cleric.
- Privil.* 84. Clerici existentes tutores miserabilium personarum possunt negotiari ad eorum favorem, nec de illicita negotiatione molestantur, pag. 266.
- Privil.* 85. Episcopi possunt esse Tutores miserabilium personarum, pag. 267.
- Privil.* 86. Monachi, & Religiosi coguntur subire tutelam, & curam miserabilium personarum, pag. *ibid.*
- Privil.* 87. Clerici possunt mederi gratis miserabilibus personis, pag. 268.
- Privil.* 88. Monachi, & Religiosi munus Advocati, & Procuratoris subire coguntur in causis miserabilium personarum, pag. *ibid.*
- Ad limitationem text. in cap. monachi il. 2. 16. q. 2.
- Privil.* 89. Miserales personæ possunt uti earum prærogativis, & si renunciaverit, nisi renunciatio fuisset specialis, & ipsi essent certiorati de iuribus, quibus renunciant, pag. 271.
- Ad ornatum Glos. communiter receptæ in l. unic. C. quand. Imper. inter pupill. & vid.

- Privil.* 90. Ecclesia dicitur mater miserabilium personarum, & ipsas habet sub ejus protectione, pag. 272.
Ad ornatum text. in cap. super prudentia 14. quæst. 2.
- Privil.* 91. Clerici favore miserabilium personarum, possunt in earum causis esse Procuratores, & Advocati, pag. 273.
Ad ornatum text. in cap. 1. & cap. fin. de postul.
- Privil.* 92. Episcopi possunt esse Procuratores, & Advocati pro miserabilibus personis, pag. 274.
Ad ornatum text. in c. te quidem 11. q. 1. & cap. Prælatum 88. distinct.
- Privil.* 93. Miserabiles personæ, denunciante, & accusante recipiuntur sine obligatione ad poenam si non probaverint, pag. *ibid.*
Ad ornatum text. in l. 1. C. de accusat. & inscript. & Rit. Cur. Archiep. Neap. 7.
- Privil.* 94. Causæ miserabilium personarum possunt tractari in foro Ecclesiastico, pag. *ibid.*
Ad ornatum text. in cap. ut decernimus extra de judic. & cap. ex parte de for. compet.
- Privil.* 95. Miserabiles personæ non possunt expelli à domibus ipsis locatis & si Domino superveniat necessitas, pag. 275.
Ad ornatum text. in l. æde C. de locat. & cap. propter sterilitatem eod. tit.
- Privil.* 96. Causæ miserabilium personarum non sunt deserte, si propter earum paupertatem non poterunt appellationem introducere, pag. 276.
Ad ornatum auth. hodie C. de appell. & constit. pragm. Regni incip. appellationum tempora de appellat.
- Privil.* 97. Miserabiles personæ possunt trahere alios in primis causis à proprio domicilio, pag. *ibid.*
Ad ornatum pragm. 2. incip. quærule dispositione ubi de delict. quis conven. debeat.
- Privil.* 98. Regula, quod Actor sequatur forum rei, non procedit miserabilibus personis existentibus actricibus, pag. 277.
Ad ornatum text. in l. Actor. C. de probat.
- Privil.* 99. Legatum miserabilibus personis indebitè solutum non potest repeti, pag. *ibid.*
Exornatur text. in l. cum is §. si in ea opinione ff. de condit. indeb.
- Privil.* 100. Mandatum morte mandantis non expirat, ubicunque tendit in favorem miserabilium personarum, pag. 278.
Ad ornatum text. in l. mandatum c. mand. & §. item Instit. manda.
- Privil.* 101. In conflictu DD. opinionum, tenenda est illa, quæ favet Miserabilibus personis, pag. 279.
- Privil.* 102. Facultas eligendi refertur ad bona meliora favore miserabilium personarum, pag. *ibid.*
- Privil.* 103. Privilegia, concessiones, & prærogativæ concessæ miserabilibus personis non revocantur, nisi de his expressa fiat mentio, pag. 280.
- Privil.* 104. Magistratus debent procurare utilitatem miserabilium personarum, pag. 281.
- Privil.* 105. Miserabiles personæ hospitari non tenentur, pag. 282.
Exornatur text. in l. 2. C. de metal. & ep. idem. lib. 12.
- Privil.* 106. Prælegata veniunt in restitutione fidei commissi; quando sunt substitutæ miserabiles personæ, pag. 283.
- Privil.* 107. Bona Oeconomi orphanotrophii in quo resident miserabiles personæ, sunt tacitè hypothecata pro malè administratis, & tacita hypotheca incipit à die administrationis, pag. 285.
Exornatur text. in l. si pro officio, ubi glos. C. de administr.
- Privil.* 108. Instrumento deperdito testes non periti possunt deponere super tenore instrumenti favore miserabilium personarum, pag. 286.
- Privil.* 109. Jus sepulturæ competens alicui familiæ illa extincta ab Episcopo loci ordinario aliis concedi potest præcise pro ritu pauperum exterorum, & miserabilium personarum, pag. 287.
- Privil.* 110. Transactio, sive concordia, vulgo accordio facta à majori parte Universitatis, præjudicat civibus successoribus, maxime favore miserabilium personarum, pag. 288.
Exornatur text. in l. loci corpus §. si fundus ff. si servitus vendic.
- Privil.* 111. Confessio absque causa parit effectum favore miserabilium personarum, pag. 289.
Ad limitationem text. in l. cum de indebito §. fin. ff. de probation.
- Privil.* 112. Dos data miserabilibus personis ab eo, qui tenetur illas dotare in dubio earum favore non censetur congrua, pag. 290.
- Privil.* 113. Mulieres favore miserabilium personarum possunt fidejuberere pro ipsis, non obstantè Velliano, pag. 292.
Limitatur text. in l. de die ff. qui satisfar. cogant. l. 1. & tot. tit. ff. ad Senat. consult. Vellejan. & pragm. Regn. 11. sub eodem tit.
- Privil.* 114. Testamentum imperfectum ratione solemnitatis, sed non voluntatis, valet, & substat favore miserabilium personarum, pag. 293.
Exornatur text. in l. hac consultissima §. ex imperfecto C. de testament. & impugnatur doctrina Itaq. de pia caus. privil. 7.
- Privil.* 115. Monachi, seu Religiosi claustrales, possunt esse executores testamenti conditi in favorem miserabilium personarum, pag. 296.
Ad ornatum text. in cap. de testam.
- Privil.* 116. Exequutor datus in testamento, in quo sunt miserabiles personæ, peccat mortaliter, si illud exequutori minus accipere recusat, pag. 297.
Exornatur text. in c. Joannes, & ibi Covar. de test.
- Privil.* 117. Exequutor testamenti potest hæredem cogere ad adeundam, vel repudiandam hæreditatem ad hoc ut legata saltem facta miserabilibus personis, ipse solvat, pag. 298.
- Privil.* 118. Nudus minister, actiones contra hæredem, vel defuncti debitorem exercere potest, ut legatum solvat miserabilibus personis, ut Testator injunxit, pag. *ibid.*
- Privil.* 119. Executor testamenti potest vendere bona hæreditaria irrequisito hærede pro solvendis legatis factis Miserabilibus personis, pag. 299.
- Privil.* 120. Executor testamenti, in quo sunt institutæ Miserabiles personæ tenetur facere inventarium favore ipsarum, pag. *ibid.*
- Privil.* 121. Executor testamenti in quo sunt miserabiles personæ institutæ legatarie bona hæreditaria alienare, & dispensare potest hæreditate non adita, pag. 300.
- Privil.* 122. Testamentum in quo sunt institutæ miserabiles personæ solis conjecturis, & præsumptionibus firmum manet, imò solum Testatoris nutu sufficit, pag. *ibid.*
- Privil.* 123. Tutor, qui aliquid recepit à sponso, vel ejus patre, ut pupillam nuptui traderet, si illud restituat miserabilibus personis liberatur, & amplius non potest molestari, pag. *ibid.*
- Privil.* 124. Testium reprobatio in causis miserabilium personarum, locum non habet, pag. 302.
- Privil.* 125. Judex potest non solum ad ejus informationem sed ad partis instantiam interrogare, & partem, & testes repetere post conclusionem in causa, & in quacunque judicii parte favore miserabilium personarum, pag. *ibid.*

Privil. 126. Exequutor testamenti potest alteri munus suum committere favore Miserabilium personarum, *pag. ibid.*

Privil. 127. Rogitus testium non requiritur, ubi Testator disponit in favorem miserabilium personarum, *pag. 303.*

Ad limitationem text. in l. hæredes palam §. in testamentis ff. de testam.

Privil. 128. Conclusio in causis Miserabilium personarum, non est necessaria, *pag. 304.*

Privil. 129. Testamentum coram Parocho, & duobus testibus, est validum favore Miserabilium personarum, *pag. ibid.*

Exornatur text. in c. cum esses. &c. relatum de test.

Privil. 130. Bona pii Montis erecti pro maritandis puellis Miserabilibus, non possunt alienari absque solemnitatibus, extravag. ambitiosæ de rebus eccl. non alien. *pag. 309.*

Privil. 131. Beneplacitum respiciens Miserabilium utilitatem dicitur perpetuum, *pag. ibid.*

Exornatur text. in cap. si gratosè de rescript.

Privil. 132. Miserabiles personæ non mulctantur pro poena contumaciæ, *pag. 306.*

Privil. 133. Miserabiles personæ allegantes suspicionem Officialium, vel proponentes nullitates audiuntur absque deposito, *pag. ibid.*

Privil. 134. Miserabiles personæ non possunt, cogi ad petenda beneficia eis competentia, *pag. ibid.*

Privil. 135. Electio, & variatio fori conceditur Miserabilibus personis etiam in Tribunalibus Civitatum, in quibus residet Princeps, *pag. 307.*

Privil. 136. Regula quod ubi receptum est iudicium, ibi definiri debet cessat favore Miserabilium personarum, *pag. ibid.*

Privil. 137. Regula ut trahens partem adversam coram pluribus Iudicibus pro eadem causa perdat eam, fallit favore Miserabilium personarum, *pag. ibid.*

Privil. 138. Miserabiles personæ gaudent omnibus privilegiis, quibus fruitur pia causa quando causa est applicabilis, & militat eadem ratio, *pag. 308.*

Privil. 139. Ambiguitas verborum Testatorum, in favorem miserabilium personarum est explicanda, *pag. ibid.*

Privil. 140. Legata, Donationes, & similia facta Miserabilibus personis, non subjiciuntur solemnitatibus juris civilis, *pag. ibid.*

Privil. 141. Fœmina in relictis ad favorem Miserabilium personarum à Testimonio non repellitur, *pag. 309.*

Privil. 142. Ex pollicitatione facta in favore Miserabilium personarum oritur actio, *pag. ibid.*

Privil. 143. Donatio omnium bonorum facta favore Miserabilium personarum substatinetur, *pagina 311.*

Privil. 144. Contractus favore Miserabilium personarum præsumitur nominatus, nec resolvitur ex defectu causæ finalis, *pag. ibid.*

Privil. 145. Filiifamilias coguntur exercere Tutelam, & curam Miserabilium personarum, *pag. 312.*

Privil. 146. Favore Miserabilium personarum possunt ex Iudicis officio Administratores, & Tutores cogi ad faciendum inventarium non obstante quod aliter Testator jusserit, *pag. 317.*

Privil. 147. Interpellatio non requiritur, ut debitor in mora constituatur favore Miserabilium personarum, *pag. ibid.*

Privil. 148. Error calculatorum sententiâ Iudicis confirmatur favore Miserabilium personarum retractari potest, *pag. 318.*

Privil. 149. Sententia non conformis libello valet favore Miserabilium personarum, *pag. 319.*

Privil. 150. Sententia lata contra defunctum favore Miserabilium personarum valet, *pag. ibid.*

Privil. 151. Alienatio Baronum, quorum pretium est relictum, ut distribuatur in commodum Miserabilium personarum est facienda præsentis pecunia vulgò (*di contanti*) nec fides de pretio est habenda, *pag. 320.*

Privil. 152. Contractus censetur nominatus favore Miserabilium personarum, nec resolvitur ex defectu causæ, *pag. ibid.* licet sit duplicatum, ut privilegium, 144.

Privil. 153. Specialia duo favore Miserabilium personarum bene possunt concurrere, *pag. ibid.*

Privil. 154. Fidejussor idoneus, qui alias non est, favore Miserabilium personarum idoneus efficitur & ideo pro ipsis fidejubere potest, & valet fidejussio, *pag. 321.*

Privil. 155. Filiusfamilias habens liberam administrationem peculii profectitii potest donare in favorem Miserabilium personarum, sicut illis pariter adventitia donare valet, *pag. ibid.*

Privil. 156. Bona donata, quæ alteri fuerunt hypothecata per donatarium non possunt ob aliquam causâ favore Miserabilium personarum repeti, *pag. 322.*

Privil. 157. Legatum Rei alienæ factum in favorem Miserabilium personarum de jure valet, siue illud sit factum scienter, siue ignoranter, *pag. 323.*

Privil. 158. Advocati Vassalli possunt patrocinari contra proprium Dominum favore Miserabilium Personarum, *pag. 324.*

Privil. 159. Duæ conformes sententiæ ex dispositione statuti in causis Miserabilium personarum rem judicatam facere possunt, *pag. ibid.*

Privil. 160. Testamentum in quo sunt institutæ Miserabiles personæ valet, licet quis assumpserit manum testatoris trementem, & illam fecerit sic signare, *pag. 325.*

Privil. 161. Substitutio omissa in testamento favore miserabilium personarum duobus testibus probatur, *pag. ibid.*

Privil. 162. Fideicommissum extare ubi Miserabiles personæ ad illud agunt in dubio judicandum est, *pag. 326.*

Privil. 163. Clausula taxativa favore Miserabilium resolvitur in demonstrativam, ita ut facto ipsis legato super certa re illa non sufficiente debeatur, ex aliis bonis hæreditariis, *pag. ibid.*

Privil. 164. Pactum favore successionis Miserabilium personarum valet in vim ultimarum voluntatum, *pag. 330.*

Privil. 165. Dubius statu testari potest ad favorem Miserabilium personarum, *pag. 335.*

Privil. 166. Religiosi possunt esse testes in testamentis in quibus sunt institutæ Miserabiles personæ etiam pro non præcedente licentia superiorum, *pag. ibid.*

Privil. 167. Testamentum ab excommunicato factum favore Miserabilium personarum valet, *pag. 336.*

Privil. 168. Clausulæ salutares favore Miserabilium personarum censentur appositæ in Testamento de ordine Testatoris, *pag. 337.*

Privil. 169. Testamentum conditum à filiofamilias favore Miserabilium personarum est validum, *pag. 339.*

Privil. 170. Solemnitas requisita in Testamento cæci, non est necessaria ubi disponitur ad favorem Miserabilium personarum, *pag. 340.*

Privil. 171. Inhabiles ad testandum favore Miserabilium personarum testari valent, nisi inhabilitas sit ex causâ intellectus, *pag. 341. a.*

Privil. 172,

Privil. 172. Notarii Apostolici possunt testamenta condere ad favorem Miserabilium personarum, pag. *ibid.*

Privil. 173. Relicta nominatim ab instituto ad favorem Miserabilium personarum debentur etiam à substituto, pag. 342. a.

Privil. 174. In obscuris favore Miserabilium persona-

rum, quod majus est, venit sectandum, pag. 342. a. *Privil. 175.* Indefinita non æquipollent universali, ubi tendunt in præjudicium miserabilium personarum, pag. 343. a.

Privil. 176. Clausulæ accessoræ maximè, quæ possunt de per se stare favore Miserabilium personarum disponunt, pag. *ibid.*

FINIS TRACTAT. I.

A P P R O B A T I O N E S.

Imprimi potest *A. Riccius Episcopus.*
Joseph Gianettasius Canonicus deputatus vidit.

I M P R I M A T U R.

Felix Tamburellus Vicarius Generalis.

Illustrissimo & Excellentissimo Signore.

IL Dottor Gio. Maria Novario dice à V. E. come uole ristampare con alcune Addizioni li Trattati *de Privilegiis Miserabilium Personarum, & Incertorum & male Ablatorum*, la *Lucerna Regularium*, & il terzo tomo *de Gravaminibus Vassallorum*; supplicando V. E. resti servita commettere la revisione di quelli, acciò possa ottenere il Regio imprimatur, & l'haverà à gratia, ut Deus &c.

*Magnificus V. I. D. Jo. Baptista de Thoro videat, & referat in scriptis
Sua Excellentia.*

Brancia Regens.

Provisum per suam Excellentiam Neapoli die 26. Martii 1637.

De Giorno.

Illustrissime, & Excellentissime Domine.

Percunctavi de ordine Vestrae Excellentiae utilissimos Tractatus, nempè *de Privilegiis Miserabilium Personarum*, atque *Tractatum de male Ablatis*, nonnullis Additionibus illustratos editos per solertissimum Virum *Jo. Mariam Novarium J. C. Lucanum*, in quibus nil reperi, quin oppugnari possit juri publico, ac bonis moribus: quocirca arbitror justissimè eos imprimi posse pro communi utilitate juris professorum, si annuente Vestra Excellentia, cui ex debito in totum me commendo, & precor incolu- mem te Deum servaturum. Datum Neapoli ex ædibus nostris die 1. Aprilis 1637.

Vestra Excellentia

Obsequentissimus Servus

Joannes Baptista de Thoro J. C. Neap.

I M P R I M A T U R.

Tapia Reg.

Brancia Reg.

Zuzia Reg.

Casanata Reg.

Provisum per suam Excellentiam Neapoli die 3. Julii 1637.

De Giorno

JO. MAR.

JO. MARIAE NOVARIII

J. C. LUCANI

DE PRIVILEGIIS MISERABILIIUM PERSONARUM
Utilis, & Practicabilis Tractatus.

SUMMARIUM.

- 1 Filii ejusdem qualitatis, & bonae conditionis aequaliter sunt amandi.
- 2 Insania est non agnoscere filios, idque distat à paterno affectu.
- 3 Author plures edidit sui ingenii partus, qui fuerunt iterum impressi cum novis locupletationibus.
- 4 Tractatus iste de Privilegiis Miserabilium Personarum locupletatus, reimprimatur.
- 5 Singularum rerum Institutiones primipilares acies, principium, & praeludia ferunt.
- 6 Ex praeludiis, & praefationibus libentius ad lectionem, quis ducitur.
- 7 Enucleatio Rei tractandae est facienda.
- 8 Principium, ubi est decens cuncta rectè geruntur.
- 9 Scientia derivatur à vocabulorum cognitione.
- 10 Ordo est attendendus.
- 11 Operis divisio datur ab Authore.

PRO O E M I U M.

Filios (ejusdem saltem bonae qualitatis similisque conditionis) aequaliter non amare impietas est, non agnoscere certè insania, & à paterno quidem affectu satis distans, inde ne mihi uti Patri id tribueretur, hoc paterno fungi volens, &

debens officio, dum inter ceteros jam editos proprii ingenii partus de Miserabilium Personarum Privilegiis Tractatus sit unus de illis (Hercle bene quoque receptus, & agnitus in cunctisque Orbis Regionibus peroptatus) & Germani, ne dum Antiores, sed & posteriores novis utilibus Additionibus aliis impressionibus renati, (fas sit ita mihi loqui) appareant, ut & hunc similiter pari prosequi amore viderer, denuo majori cum apparatu, è pigmeo Gigantem, quasi evasum iterum

illum videre lucem cum practicis locupletationibus, & novis privilegiorum capitibus avarum habere manum minimè piguit.

At cum singularum rerum tractandarum Institutiones primipilares acies, principium, praefationes, ac praeludia feriant, nam ex illis satis libentius ad praepositae materiae lectionem, quisque perducitur, & dum ad ejusdem enucleationem pervenitur, ipsius evidentior insurgit intellectus, teste Jure Consulto in l. 1. ff. origin. Jur.

Et quia non est novum, ut alicujus Rei seriem tractare intendens ante omnia praeceteris, quænam talis Res sit exponere obligetur, ut idem docet in *nox. cit. l. 1.* Ibi (prius noscere oportet, unde Juris nomen descendat) ita quod cuncta rectè geruntur, ubi principium est decens, & amabile, *Auth. quomod. oport. Episcop. & omnis scientia, à Vocabulorum derivatur cognitione. Bal. in l. liberti num. 9. C. de oper. libert.*

Ideo tractaturus de Privilegiis Miserabilium personarum aliqua praeludia congerere arbitratus fui, illaque circa indagationem, & definitionem Privilegii, ejusque specierum, & aliorum ad materiam conducentium, necnon de enucleatione hujus termini (Miserabilis Persona) quænam scilicet sub tali nomine veniant, & qualiter eis favores impartiri in sacris literis sit sancitum, & an cum aliorum praepjudicio id sit permissum, aperire opportunum existimavi.

Cæterùm, quia ordinem semper attendi, prout attendendum esse ex multis probat Eminentissimus Cardinalis *Tusc. practic. conclus. lit. O. conclus. 196.* ut illum assequi majori cum facilitate possem, dividere Tractatum opinatus fui.

OPERIS DIVISIO.

Cumulata in hoc opere commodè in duas sejungere sectiones (invocato prius Divino Auxilio) censui.

In prima enim aliqua praeludia generalia ad ipsius materiae tractandae substantialia reponam.

In altera verò casus, in quibus hujusmodi Miserales personæ sunt privilegiatae per singula capita demonstrabo.

S

SECTIO

SECTIO PRIMA

IN QUA NONNULLA PRACTICABILIA PRÆLUDIA

Generalia ad Materiam congruentia, quam utiliter,
methodicè recensentur.

Prælidium Primum.

ARGUMENTUM.

Privilegium quidnam sit, & qualiter in
Jure definiatur.

SUMMARIUM.

- 1 Privilegium dicitur privata lex, & numero 4.
- 2 Privilegium ad modum legis est servandum.
- 3 Favor non datus de Jure communi conceditur in Privilegio.
- 5 Privilegium semper operatur aliquid specialitatis, nec dicitur Privilegium, nisi contineat specialitatem aliquam n. 6.
- 7 Frustra precibus impetratur; quod Jure communi conceditur.
- 8 Definitio, cui non convenit, non convenit definitum.
- 9 Privilegium quotupliciter contra Jus commune consideratur, & n. 10. & 11.

1 **F**alcem in hanc messem mittendo affirmare sum paratus. Privilegium esse legem privatam, qua conceditur aliquid speciale contra Jus commune, l. singulare, ff. de Legibus cap. fin. 25. quæst. 1. c. Privilegium 34. distinct. cap. Privilegia 2. distinct. Ripa in rubr. de rescript. à numero 19. cum seq. Rebuff. in prax. tit. differentia inter Privilegium, numer. 3 & 4. Medic, de definit. quæst. 17. Rodrique quæst. regul. tom. 1. quæst. 7. art. 1. Salas de legibus disput. 17. numero 2. & sequentib. & Suarez de legibus lib. 8. cap. 1. numero 3. & seq. qui alias definitiones reportant, sed tradita definitio recta est, & communi calculo apud Priscos, Neotericosque acceptata, Tamburrin. in tract. de Jur. Abb. disp. 16. qu. 1.

2 Dixi lex, non quia Privilegium propriè sit lex, sed quia quamdiu durat observandum est admodum legis, servari enim debet Privilegium illi, cui conceditur, dum eo uti voluerit, ita post cæteros, Suarez. lib. 8. de legibus d. cap. 1. Azor. instit. Moral. par. 1. lib. 5. cap. 22.

3 Dixi, quo aliquid speciale conceditur, quia in Privilegio aliquis favor conceditur, qui jure communi non conceditur, alioquin Privilegium frustratorium esset, & inutile, nisi aliquod speciale concederetur, cap. in his de Privileg.

4 Et ideo Privilegium vocatur illud, quod emanat contra jus commune in favorem aliquarum personarum, & dicitur Privilegium, quasi privata lex, Glos. in rubric. de

rescript. Abb. in cap. olim. numero 7. de verb. signific. Henr. Canis in summa Juris Canonici lib. 1. tit. 2. §. duplex genus placitorum Petr. Gregor. de Juris Arte cap. 7. numero 14. Revard. ad leg. duodecim Tabularum, cap. 2. tom. 1. Cardinal. Tusc. concl. 727. lit. P. sousa in relect. de Censur. Bullæ Canæ cap. 23. disp. 99. num. 2.

Hinc Privilegium semper operatur aliquid specialitatis, capit. in bis de Privilegiis, Hostiens. per textum ibi in cap. 1. numero 9. de rescript. Gonzal. in Reg. 8. Cancellat. de mensib. & Alter glos. 33. n. 7.

Nec Privilegium potest nuncupari illud, quod nihil specialiter concedit, sed illud tantum quod jure communi concessum est, id enim evincit particula illa definitionis (contra Jus) juxta illud, quod frustra precibus impetratur quod jure communi conceditur, cap. fin. 25. quæst. 1. l. 1. ff. ad municip. l. 1. C. de Testaur. lib. 10. & juxta aliud, cui non convenit definitio, non convenit definitum, l. 1. §. Dolium, ff. de dolo Everard. in Topic. Legal. l. co 44.

Et quamvis in l. 1. C. de sacrosanct. Eccl. cap. 1. de rescript. cap. licet de prabend. cap. etsi Christus de Jur. cap. Tua de Cleric. non resident. videatur per modum Privilegii, & Indulgentiæ concedi ea, quæ de Jure communi licita, & concessa esse noscuntur.

Tamen pro responsione observo tripliciter contra jus commune posse Privilegium considerari, scilicet aut in substantia, vel secundum modum, aut quoad aliquos particula res effectus.

In substantia, quando concedit, ut quis licite agat, quod jure communi vetitum est, exempli gratia, ut intestabilis condatur testamentum, vel ne quis Decimas solvat, aut ne quis excommunicatos evitet.

Secundum modum, quando etsi de jure communi licitus sit actus, qui geritur, modus tamen non ita exempli gratia, ut inter liberos sine solemnitatibus possit testari, l. hoc consultiissima, ff. ex imperfecto, C. de testam. vel quod Milites, absque solemnitatibus testari, ut ff. & C. de Militar. testam. Clar. in §. testamentum quæst. 58. Farinac. de testib. quæst. 62. numero 149. aut etiam, quod absque illis ad pias causas condatur testamentum, cap. cum esses, & cap. relatum de testam. cum adductis per Gugliel. de Benedict. in cap. Raynutius, vers. Testamentum, à numero 58. de testam. Gizzarell. dec. 45. & per Illustr. Episc. Ricc. Collect. decis. 229.

Quoad aliquos tandem particulares effectus conceditur veluti ad sedandos scrupulos, impetrantes existimant, sibi non

De Privileg. Miserab. personarum. 197

licere, quod jure communi concessum est, ut apud Navar. *conf. 3. de Stat. Monach. Sayr. decis. 3. eod. tit. Azor. instit. moral. par. 1. lib. 5. cap. 23. quæst. 3. Salas de legibus disput. 17. numero 4. sect. 1. Peregrin. in Compend. privil. Cler. Regular. p. 2. tit. Privilegia* 6

Unde juxta hoc distinctionis fædus jurâ memorata pro contraria parte, maxima cum facilitate intelligi valebunt.

Preludium II.

ARGUMENTUM.

Privilegium à quonam concedi valeat, ut legitimum, & validum reputetur.

SUMMARIUM.

1. Privilegium est concedendum ab habente potestatem condendi legem.
2. Lex à Principe non recognoscente Superiorem emanari potest.
3. Papa, Imperator, Rex, & Respublica concedunt Privilegia.
4. Principes sunt supra Jus commune.
5. Patriarchæ, Archiepiscopi, & Episcopi, qualiter Privilegia concedere valent.
6. Dispensatio videtur species Privilegii.

EX definitione Privilegii enarrata descendit resolutio, à quonam scilicet concedi valeat Privilegium.

1. Si quidem cum supra enunciaverimus Privilegium esse quandam legem; igitur necessarium evenit ab eo esse concedendum, qui potest legem ferre, ut post cæteros advertit Bonacin. *de legibus disp. 1. q. 3. proposit. 1. punt. 2.*
2. Inde cum à principe non recognoscente Superiorem lex emanari valeat subsequitur necessarium consequens ab eodem Privilegium oriri debere Azor. *instit. Moral. part. 1. l. 5. cap. 22. Suarez. de legibus lib. 8. cap. 9. & 10. Salas de legibus disput. 17. 3. Reginald. in prax. fori penitent. lib. 13. num. 234. Mirand. in manual. Pralat. 41. art. 3. tom. 2.*
3. Hinc Summu Pontifex id agere potest, Imperator quoque in suo Império, Reges in suis Regnis, & sic cæteri ejusdem qualitatis, inter quos Respublicæ adhuc obtinent locum isti in temporalibus tantum, Summus autem Pontifex directè concedit Privilegia, quoad Spiritualia omnibus, & singulis Christi fidelibus, quoad Temporalia verò directè tantum concedit in Terris, sibi temporaliter subjectis, indirectè verò quoad cætera loca, quatenus scilicet id fuerit necessarium in ordine ad Spiritualia, & sic ratione connexionis, *cap. per venerabilem qui filii sint legitimi.*
4. Nam cum isti sint supra jus commune, utique singuli in eorum Ditionibus Privilegia concedere possunt, *Molfes. in summa Theolog. Moral. tract. 9. de legibus cap. 12. numero 36. tom. 1. dicens, numero 37. quod attinget ad alios inferiores, ut sunt Patriarchæ Jo. Mar. Navar. Tract. de Priv. Tom. II.*

Archiepiscopi, & Episcopi, singulos valere Privilegia concedere contra statuta ab ipsis promulgata, sed contra jus commune ligatas habere manus, nisi in particularibus casibus, in quibus dispensandi facultatem habent circa legem Superiorum, quia dispensatio quædam Privilegii species apparet, ex *text. in cap. Constitutus de Relig. Domibus*, & ex antiquis, quos reportant, firmarunt *Salas de legibus d. sect. 3. numero 28. Mirand. in manual. Pralat. cit. quæst. 41. art. 3. conclus. 2. & Suarez, de legibus d. cap. 8. n. 9. cum seq.*

Preludium III.

ARGUMENTUM.

Privilegium quotupliciter nam sit.

SUMMARIUM.

1. Privilegium est triplex, nempe personale, reale, & mixtum.
2. Privilegium personale, quod dicatur, quod nam reale, & quod mixtum.
3. Species Privilegii misti, an sit distincta à personali, & reali.
4. Privilegium Patris habentis duodecim filios illo mortuo, an expiret.
5. Privilegium reale, quod loco, vel rei conceditur, aut personæ ratione loci vel rei, quod nam sit.
6. Privilegium singulariter personale certis personis nominibus expressis tributum, quod sit.
7. Uxor viri radiis coruscat.
8. Privilegium communiter personale particularibus causis concessum communiter certis personis illarum propriis nominibus non expressis, quod sit.
9. Restitutio in integrum conceditur minoribus & mulieribus.
10. Privilegium singulariter, & communiter corporale, alicui corpori concessum, quod nam sit.
11. Privilegium exceptionis Ecclesiasticorum respicit Communitatem Clericorum.
12. Jus pascendi, & aquandi competit Civibus, uti singulis.
13. Privilegium communiter tantum corporale, quod sit.

NON est quidem superfluum in hujus Scenæ apparatu facere comparere Privilegii species, quas utique videbis, si quotupliciter illud sit hic enucleabimus.

Inde consentaneum esse respiciens dico, Privilegium esse triplex, nempe personale, reale & mixtum, *Reginald. in prox. fori penitent. lib. 13. n. 232. Salas de legib. disp. 17. sect. 2.*

Dicitur autem personale, quod principaliter personam respicit, reale, autem dicitur, quod rem ipsam principaliter respicit, mixtum verò, quod, & rem simul concernit, *Molfes. in summa Pheolog. Moral. tract. 6. de legibus cap. 12. à nu. 25. cum seq. tom. 1. ubi numero 26. annuit plurimorum esse sententiam, ut illa tertia species Privilegii misti non sit distincta à duabus prioribus, quia si respiciat principaliter personam privilegiatam, quæ*

durante ejus vita sit immunis à solutione Gabellarum, & Collectarum respectu bonorum suorum, (ut est privilegium Patris habentis duodecim filios, & sic bona sua sint immunita ob privilegium personæ, attamen mortuo Patre expirat privilegium, & tantum Filii si omnes essent superstites, & simul cum Matre, vel noverca habitarent in eadem domo, gauderent ipsi tantum tali immunitate; ut post cæteros explicarunt, idem in *Consuet. Neap. part. 4. quæst. 30. numero 9. & seq. & Pasc. de Patria potestat. part. 4. cap. 4. ubi latè, utique esset privilegium personale, l. I. §. permittitur, ff. de Aqu. quotid. & Aestiv. si autem principaliter rem ipsam respiceret, eique adhereret, perpetuum esset, & sic reale, & consequenter propriè non dicitur privilegium mistum.*

Plus insuper procedit, idem *Molfes. indicat. loco numero 27. dicens patere divisionem Sylvestr. in summa in verbo civitas, & aliorum apud Reginald. cit. lib. 13. numero 233. Salas d. sect. 2. numero 9. cum seq. & Suarez. mox adducto cap. 3.*

Ut aliud sit privilegium reale, quod loco, vel rei conceditur, aut personæ ratione loci, vel rei, & hoc sit perpetuum, donec res duret ut ipsi scribunt.

Aliud sit singulariter personale, quod certis personis nominibus expressis tribuitur, & sequitur personam ipsam & cum ea extinguitur, ut est uxor, quæ viri radijs coruscet, *l. Faminæ, ff. de Senatoribus, l. Mulieres, C. de Dignit. lib. 10. cum fufius adductis per Tiraque de Nobilit. cap. 18.*

Aliud nuncupatur communiter personale, quod ex particularibus causis conceditur communiter certis personis illarum propriis nominibus, minimè expressis, ut est privilegium, seu beneficium restitutionis in integrum, quod datur minoribus, vel mulieribus, de quo in Regno est. *Constitut. Minorum Jura, Salas de legibus d. sect. 2. numero 10. firmans, ut sicut conceduntur personis ratione communi, & ob causas dicantur privilegia mista, quia principalis causa illius concessionis dicitur læsio: l. non omnia, & l. quod. si minor, §. non semper. ff. de minoribus.*

Aliud appellatur privilegium singulariter, & communiter corporale, quod alicui corpori, nempe Universitati, vel Collegio datur, ita ut quilibet de Universitate, aut Collegio possit singulariter se illo juvare ut est privilegium exemptionis Ecclesiasticorum à jurisdictione sæculari, quia respicit Communitatem Clericorum, & Religiosorum, ut singuli se illo possint juvare, *cap. si diligenti de foro competent. cum fufius conglomeratis per Grass. in tract. de effect. Clericat. effect. 1. sic etiam sunt omnia, quæ competunt Civibus Universitatis singulis, ut est jus pascendi, & similia agendi, Afflic. decis. 400. Capyc. decis. 152. Guid. Pap. decis. 573. Menoch. de arbitr. Judic. cas. 107. Mart. decis. 199. Mastrell. decis. 355. Coccin. decis. 140. & 100. Cavalier. decis. 143.*

Tandem aliud vocatur privilegium communiter tantum corporale, quod sic competit corpori in communitati, ut ipsa valeat se privilegio juvare, non tamen singuli,

qui sunt de eadem Communitate, & dissoluta Communitate, extinguitur privilegium, *l. sed si §. qui manumittitur, ff. de in Jus vocand. cum cæteris concordantibus apud Suarez. de legibus cit. lib. 8. cap. 4. cum seq. ut privilegium elargitum Collegio, ne valeat in jus vocari à suo liberto, sicque dicit esse privilegia impartita Capitulis ad electiones, aut cæteros actus capitulares, ut suspendi nequeant; quod privilegium reale agnovit, ultra alios *Salvas de legibus, sapius alleg. sect. 2. numero 11.**

Preludium IV.

ARGUMENTUM.

Privilegia ad favorem Miserabilium personarum elargita, num censeatur realia, personalia.

SUMMARIUM.

- 1 Privilegium in dubio an censeatur reale, vel personale. §. n. 3.
- 2 Privilegia Miserabilium personarum dicuntur personalia, & hanc partem tutatus est Author in suo opere. *Elect. fori, & numero 4.*

Quamvis se dividant Doctores circa decisionem Articuli, si in dubio privilegium censeatur reale, vel personale, cum aliqui veram agnoscant opinionem illud in dubio censi personale, ut latius apud *Barbos. in l. quia tale numero 4. ff. solut. matrim. Maceratsens. var. resolut. lib. 1. resol. 109. num. 7. Marta decis. Rot. Pisan. 66. n. 10. Cabed. decis. Rot. Lusitan. 93. part. 2. Et cæteri bonam contrariam laudent sententiam, ut apud *Tiraque de primogen. quæst. 40. n. 72. Bellon. cons. 20. & fufius apud Suarez de legibus lib. 8. cap. 3. ubi luculenter exantlat, quando privilegium dicatur personale, vel reale, ut pariter fuso sermone discutunt, Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 103. & Sfort. Odd. in tract. de restit. an integer. quæst. 50. art. 1. lib. 1.**

Tamen Privilegia in Miserabilium personarum favorem elargita esse personalia enunciat *Rota in una Mediolanen transportationis Actorum coram R. P. D. Bravo, & voluerunt Caruit. in Rit. M. C. V. 228. numero 15. & Marchesan. in tract. de Commission. tit. de Avocat. Causarum part. 2. §. 2. numero 28. Quorum sententiam existimavi veram in præxi elect. & variat. fori quæst. 11. sect. 1. in moderna Editione, ubi cum latiori calamo hanc sim tutatus opinionem variis quidem fundamentis, ne repilogare, illa videar, ibi benevolunt relego Lectorem.*